

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

61

G 14 C

Prog. C. G.

1552
R

CLAVDII
GALENI IN

HIPPOCR. COI, ME-
DICORVM PRINCIPIS

PROGNOSTI

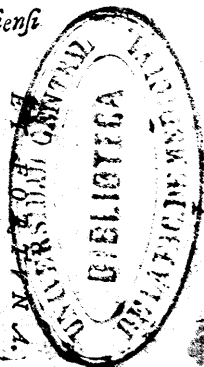
CVM

COMMENTARIVS IN

TREIS LIBROS DI-
VISVS,

*Interprete Ioan. Gorræo Parisiensi
doctore medico.*

IN VIRTUTE

LVG'DVN I,

*Apud Gulielmum Rouillium sub
scuto Veneto.*

1552.

Cum priuilegio Regis.

EXTRACT DV

Priuilege du Roy.

A R grace & Priuilege du Roy est permis à Guillaume Rouillé, libraire de Lyon, d'imprimer, ou faire imprimer *Hippocratis prognosticum cum Commentarijs Galeni, Ioanne Gorraeo Parisiensi doctore medico interprete*. Et faict defences de par ledict Seigneur, à tous autres Libraires, Imprimeurs, & personnes quelconques, de non en imprimer, ne faire imprimer, vendre, ne distribuer, en ses païs, terres & Seigneuries, autres que ceux qu'aura imprimés, ou faict imprimer ledit Rouillé: sur les peines contenues esdictes lettres: & ce iusques au tēps & terme de cinq ans, à compter du iour & datte qu'ils seront paracheués d'imprimer: comme plus à plein est contenu par les lettres patentes sur ce données à Paris le neufiesme de Iuillet, l'An de grace mille cinq cens quarante neuf.

*Par le Roy, maistre François de Connan,
Maistre des Requestes ordinaire de l'Hos-
stel, present.*

Signé Guyneau,
Et seelé du grand Seau, en cire
jaune à simple queue.

GALENI IN PROGNOSTI-

CVM HIPPOCRATIS

COMMENTARIUS

PRIMVS.

MEDICO prouidentie studium, vt mihi quidem videtur, optimum est.

Quòd Hippocrates prouidentiam pro præcognitione dixerit, planè perspicuum est. Subiungit enim, Nam qui præcognoscit, & ægris prædicit. Est autem præter morem suū hoc in opere procæmio vsus, quod, vt faceret, quorūdam sui temporis medicorum causa impulsū fuisse verisimile est,

4 GAL. IN PROGN. HIP.

quales & nostra ætas tulit, qui se Methodicos appellant, asseruntque medici quidem munus esse, vel præsentem tueri sanitatem, vt iis, qui bene valent, vel in iis, qui morbo laborant vitiatam instaurare: Vatis verò esse prædicere futura. Itaque hoc procæmio Hippocrates ostendit vtilè esse medico, tribus de causis, præcognitionem. Harum autè prima est, quòd ægros madatis suis magis obsequètes habiturus sit. Secūda, quòd, qui præuiderit ea, quæ ægotantibus euentura sunt, multo se antè tempore contra illa apparere munirèque poterit. Tertia, quòd nemo culpam in eū reiciet, si æger moriatur. Sed hoc quoque non minus, quàm reliqua medicū consequuturum censet, vt sanitatis etiam author existimetur. Iam verò verba ipsa expendamus quibus rationes singulas confirmat.

Nam

2 Nam qui præcognoscit, & ægris prædicat quæ præsentia sunt, quæ præcessere, quæque futura sunt, & quæ illi prætermittunt, exponit, creditur ægrotantium res rectissime intelligere, eoque fit, ut sese homines medico maiore cum fiducia committant.

Primam rationem hoc loco constituit dicens, audere magis homines sese medico credere propter prædicendi certitudinem. Ob eam nanque medicus certò putatur res omneis ægrotantium ad vnguem nosse, hoc est, qualisnam sit morbi, quo tenentur, constitutio. Est autem demonstrationis structura eiusmodi. Medicus ex his, quæ prædicat hanc sibi fidem conciliat, ut morbi naturam nouisse videatur. Ille, de quo cõcepta talis opinio est, ægros magis obsequentes habet. Cuiusma-

6 GAL. IN PROGN. HIP.

gis ægri parent, is facilius morbos curat. [Et, quæ illi prætermittunt, exponit.] Prætermittunt ægri non ea quidem, quæ prorsus ignorant, ut interpretum quorundam sententia est, nempe locos imo in corpore affectos, aut earum causas, & dispositiones, sed potius ex causis quidem antecedentes tantum, quas *ὑποκείμενα* appellant, è corporis autem symptomatis, ea quæ conspicua sunt. Quorū aliqua à medicis recenferi si ægri audierint, quæ ipsi inter narrandum omiserāt, eos merito admirantur. Quod, qua ratione fieri possit, progressu sermonis explicabo.

3 *Curationem autem optimè instituet, qui ex presentibus affectibus futuros præviderit. Sed fieri quidē non potest, ut omnes, qui egrotant, sanitatē consequantur. Id enim mul*

tò certè esset præstantius,quàm futura præscire.

Vñum præcognitionis secūdum hoc loco explicat : Nam explorato diligenter ægrotantis affectu, alios quidem affectus isti succedere solitos vetabit, aliorum verò magnitudinē imminuet. Breuiter omnibus strenuè aduersabitur, multò iā antè instructus, perinde ac bonus gubernator imminente tempestate.

*Quum verò homines intereant, 4
alij quidem vi morbi prius, quàm
medicum accersant, alij verò etiam
vocato medico repente, hi intrà pri-
mum diem, illi post plures aliquot
dies, moriantur, prius, quàm medi-
cus aduersus singulos morbos arte
resistat, debet utique medicus mor-
borum eiusmodi naturas cognosce-
re, quantum corporis vires exu-*

perent, simulque praevidere, si quid in morbis diuinum insit. Sic enim eū omnes meritò admirabuntur, & medicus optimus censebitur. Namque & eos, qui seruari possunt, multò etiam melius seruare poterit, longè antè singulorum curationē prae-meditatus, & eos, qui tum obituri mortem, tum euasuri sunt si praeuiderit, praedixeritque, omni prorsus culpa vacabit.

Hac oratione duos, quos antè explicauimus praecognitiōis vsus, denuò cōfirmat. atque tertium insuper adiecit: medico neminem vitio daturum, si eos, qui mortē euasuri sunt, & obituri, praedixerit. Nuper enim ex medicis quidā adolefcentem, cui iam madores, quales in animi deliquiis fiunt, toto corpore prodire cōperant, ignarus in
balneum

balneum intromisit. Deinde, quum sudor copiosus prouenisset, ipse sibi vehementer gratulatus est, quasi lauandi opportunum tempus optimè cōiectasset. Verum iuuenis ipse non multo post obijt, eiúsque affines medicum de cæde postea accusarunt.

Hactenus præfationem, excepta tantum diuini significatione breuissimè interpretati sumus. quod quidè interpretandi genus iis conuenit, qui prima iam callent, voluntque statim ex libro fructum capere. At qui linguæ Græcæ ignari sunt, vel orationis consequentiam non intelligunt, vel optima quidem negligunt, in sophisticis autem etiã nunc auidè versantur, alius magis conuenit interpretationis modus, qui longioribus verbis absoluitur, quem tamen totum illis licet, qui compendio utilitatem quærunt,

prætermittere, si quæ in huius libelli medio scripta sunt prætereant vsq; ad hæc verba, Sunt autem hæc in acutis morbis consideranda.

[Medico prouidentiaæ studium, ut mihi quidē videtur, optimū est] Non videtur Hippocrates communi Græcorū more vsus esse τῆς προνοίας, hoc, prouidentiaæ vocabulo. Hoc est enim nomine curā & sollicitudinem significant, quo modo etiam videtur hoc versu Euripides vsurpasse,

Ἦδε κ' ὀδυνοῦσ' ἴμῳς
πολλὰν πρόνοιαν ἔχειν ἐνσχέτως πειρᾶν.

hoc est,

At illa iam moriens tamen

Solicita multū est condecen-
ter, ut cadat.

Quinetiam προνοῖναι verbum, secundum omneis modos infinitas habet apud Græcos significatio-
nes. Significat enim & curam ha-
bere

bere, & quod vtile sit antè præpara-
 rare. Sed & vulgatum illud proble-
 ma, Mundum *προυνόια*, hoc est, proui-
 dentia gubernari, eandem significa-
 tionem habet. Verùm Hippocra-
 tes non hoc modo, sed *πλὴν προυνόιας*
 pro præcognitione vsurpauit, nec
 id quidem, vti mihi videtur simpli-
 citer, sed ex significato quodam,
 quod communiter vtrique appella-
 tioni inest. Siquidem verbū *προ-*
νοῦσθαι, atq; item *τῆς προυνόιας*, hoc est,
 prouidentia nomen ab Homero
 inuenta sunt, ἀπὸ το νοῦσαι τὰ πράγμα-
 τα πρὶν ἵστασθαι, hoc est, quod res antè,
 quàm fiant videamus. Eandem ve-
 rò originem habent τὸ προγινῶναι καὶ ἡ
πρόγνωσις, hoc est, præcognoscere, &
 præcognitio. Quæcunque igitur
 naturâ quidem sub sensum cadūt,
 prius autem quàm ipsa oculis in-
 tueamur, ratione inquirimus, hæc
 meritò *προνοῖαν*, hoc est, præuidere
 dici

dicimus , verbo ipso indicantes,
 τὸ πρότερον αὐτοῦ νοεῖν, id est, quod ea antè,
 quàm sint, videamus. Quocirca &
 res eas, quæ derepente fiunt, ἀνοῦσια
 καὶ ἀπρονοήσια, id est inuitò, & impro-
 uisò, quæ autè consultò, ἐν προνοίᾳ
 factas esse dicunt. In eadē porrò si-
 gnificatione sumptum est, quod à
 Solone dicitur, Iudices autem A-
 reopagitæ cognoscant de cæde,
 vulnere, incendio ἐν προνοίᾳ, hoc
 est, prouidentia consultòq; perpe-
 tratis, deque eo, qui exhibito me-
 dicamento homicidium fecerit.
 Sed antiquos etiam rhetoras vi-
 deas nominibus, verbisq; istius-
 modi frequentissimè vsos, apud
 quos quæ ἐν προνοίᾳ facta sunt, il-
 lis quæ nullo antè inuito consilio
 prouenere, opponuntur. Veluti
 si quis nolens aliquem mutilaue-
 rit, aut iratus percussisset. Hæc e-
 nim non ἐν προνοίᾳ, hoc est, proui-
 den

dentia consultoque facta esse dicunt. Si autem aliquis multò antè meditatus rationem secum inierit, qua facinus auderet, admitterítque, ἐν προνοίας iam factum id fuisse loquuntur. Est igitur τῆς προνοίας nomen apud Græcos commune rebus bene, malèque gestis, nec, ut aliqui putant, in bonis tantùm solet vsurpari. Nam hoc ipsum problema, quo quæritur, Mundusne fortuna gubernetur, an ἐν προνοίας, hoc est, prouidentia, secundum communem significationem dictum est, id quod ex fortunæ oppositione patet. Quamquam sunt, qui non fortunam, sed casum τῇ προνοίᾳ aduersum statuunt, idem planè utroque nomine significantes. Præterea sæpe dicitur à Philosophis mundum τῇ τοῦ βελτίστου προνοίᾳ gubernari. Addunt autem τοῦ βελτίστου, id est, optimi, propt

propterea quod prouidentia nomen boni, malique commune esse intelligunt. Itaque si τῆς προνοίας nomen hoc modo commune sit, perspicuum est ἀπὸ τοῦ πρὶν ἰστέον νοῦν inditum illi nomen fuisse. Est verò τῆς προγνώσεως, hoc est, præcognitionis origo eadem. Nam quæ cum sensibus apprehendere possumus, signis tamen quibusdam inuestigamus, meritò talia προνοεῖν, hoc est, præuidere dicimus, perinde ac si diceremus ea nos videre animoque concipere prius quàm oculis subiiciantur, & spectentur. Mihi verò videtur eam πρόνοια, quæ fortunæ ex aduerso opponitur, non habere communem illam significationem. Talis enim πρόνοια bonorum tantum est, quando vniuersi πρόνοια, malum opus esse non potest. Est igitur rerum secundum tria tempora, non tantum

tum futuri præcognitio. Nec ve-
 rò minus laudis meretur vates,
 qui præterita, quæ non viderit,
 perinde ac si nunc essent, recenset,
 quàm, qui futura prædicat. Sed
 & qui ea dicit, quæ nunc fiunt,
 prius, quàm viderit, nulla in re
 illis inferior vates est. Id quod ipse
 Hippocrates his verbis indica-
 vit, Nam qui præcognoscit, &
 ægris prædicat, quæ præsentia
 sunt, quæ præcessere, quæque fu-
 tura sunt. Itaque eiusdem artis
 est præterita, quæ nunquam vi-
 deris, dicere quemadmodum fa-
 cta sint, & præsentia, futura-
 que exponere. Vsu tamen per-
 multum inter se differunt. Est e-
 nim futurorum præcognitio v-
 tilissima, præteritorum autem
 cum ad alias quidem res inutilis
 sit, illi modò, qui artem suam
 ostendunt

ostentare cupit, utilis esse potest. Cæterum quæ hæcenus à me dicta sunt, etsi minimè ad artem medicam pertinent, non sunt tamen ab enarratione aliena, quæ nominum significationes exponit. At verò illa, quæ interpretum plerique de authoris moribus prodidere, ut aliqua in re utilia sunt, enarrationis modum excedunt, veluti cum hoc loco eius modestiam commendant, quòd dixerit sibi videri optimum esse. Aiunt enim eum sic dicere potuisse. Medico prouidentia studio optimum est. Ipse tamen addidit sibi videri, quanuis id ipsum postea demonstraturus esset. Verum quæ Herophilus de discrimine præcognitionis & prædictionis differuit, non modò nihil utilitatis habent, & improprie dicta sunt, sed etiam sophistica sunt, atque falsa.

falsa. Atqui ipse rerum differentias se tradere, non novas significationes comminisci arbitratur. Qua in re hoc primùm ille quidem peccat, quòd ignoret se de nominum significatione, non de natura rerum, quæ ad medicinam conferunt, differere. Siquidem cognitio, quæ in præcognitionis nomine continetur, ut plurimum in re certa stabilique solet usurpari, quæ tamen si quid etiam aliquando illi deest, quò minus certissima sit, ne tum quidem nomen amittit. Itaque qui eam exponunt, aliquando cum adiuncto, vel exactam, vel certam, vel firmam, vel etiam perpetuam cognitionem appellant: ex adiuncto ipso indicantes non semper certam rem cognitionis nomine designari. Est igitur & præcognitio gemina, certa quidem, ut post

hyemem, futurum ver, deinde
æstatem, postea autumnum, non
certa autem eorum, quæ de Luna
scripsit Aratus.

*Si bene promineant sublimia cornua
Lunæ,*

*Vim Boreæ expectes, Austrum resu-
pina ciebunt.*

Sic enim, ut plurimum euenire ob-
seruatum est, sed tamen aliter non-
nunquam accidit. Existimat au-
tem Herophilus præcognitionem
quidem certam esse, prædictionem
verò non item. Dicit enim multa
prædici, quæ non eueniunt. Quasi
verò prædicere aliquis ea possit,
quæ non antè cognouerit, aut ali-
quid voce enunciare, quod ani-
mo prius non perceperit. Quod
si nolint cognitum appellare, uti-
que *δοξαζόμενον*, id est, existimatum
vocabunt, ita tamen, ut primùm
in animo existerit, prædicentis,
atque

atque si non præcognitionem, at
certè *προσέλασιν*, hoc est, si dicere
liceat, præexistimationem, quo
tamen nomine, vt Græci nun-
quam vsi videntur, sic nec ipse
Herophilus, etiamsi plurimùm
barbarè loquatur. Itaque vel no-
men istud *προδιδέξις* imponat, quod
aliquid à præcognitione diuer-
sum significet, simulque homini-
bus persuadeat, vt nouum hoc no-
men recipiant, vel si efficere id non
potest, significationes nominum
intelligat, & longo iam vsu rece-
ptas admittat. Vsitatum verò rece-
ptumque est spes, quæ de futuris,
vt plurimùm habetur, & eam qui-
dem certam, vocari præcognitio-
nem. Verùm non decet præstantem
medicum disquirendis eiusmodi
rebus distineri, sed rationem po-
tius inire, qua prædicens ægris fu-
tura, sæpe vera dicere, & raro

aberrare possit. Hæc quidem vox vna est, qua dicitur, vt plurimum, sed quæ res plurimas magis, minusque differenteis, & multiplices comprehendat. Si

*quis enim ex viginti prædictionibus vnā modò falsā proferrat, verum quidem perpetuò non dixit, attamen illi præstat, quibus aberrauit, atque iste illi, qui ter, vt & is rursus illo, qui quater malè prædixit, longè verior est. Inter se tamen omnes conueniunt, sic rem, vt plurimum cecidisse, quo modo prædixerant. Itaque præcepta eiusmodi ex quibus veris altero prædicere quis potest amplecti, & tractare conuenit, inutile autem, superuacaneumque illud de nominum significationibus studium auersari, & fugere, quod Prodicus ille tantus sophista, quia plus æquò

æquò amplexatus est, doctorum omnium odium in se concitavit, atque apud Platonem scommatis à Socrate sapissimè lacepsitur, vir alioqui multum celebris, & laudatus. Sed ego fortasse reprehensione dignus sum, qui statim ab initio Herophili mentionem fecerim. Siquidem his, qui ad artis operam festinant, veritatem quam celerrimè exponere præstat, nec ipsos decet Sophistarum nugæ partim exponendo, partim etiam refellendo remorari. Itaque commodissimè facturus videor, si his commentariis vtilia tantum persequar, postea verò alio opere, quum plus erit ocij, quæ Herophilus contra Hippocratis Prognosticum conscripsit examinem, atque explore. [Et quæ illi prætermittunt exponit, creditur

ægrotantium res rectissimè intelli-
 gere] Qui aliquid eiusmodi expli-
 care conantur, eos non priùs decet
 { animum ad scribendum appellere,
 quàm opere idipsum demonstra-
 */ rint. Est enim facile cuius, quod
 { voles scribere, sed difficile admo-
 dum est rationem viamque eius-
 modi explicare, vt qui ægrotanti-
 bus non modò prædicit futura, ve-
 rùm etiam præterita refert, quibus,
 dum fierent, non intererat, atque
 illa similiter, quæ nunc ægro acci-
 dère, quæ nec ab illo intellexit, nec
 ipse vidit, magna ex parte verax sit.
 Sed scriptis quidem nostris fides
 haud temerè adhiberi potest, vt
 qui re ipsa, quàm vera sit hæc con-
 templatio, antè comprobaueri-
 mus. Verùm ne, quæ scripta sunt à
 nobis in huius præfationis expo-
 sitione, postea quum particulatim
 singulas sententias interpretabi-
 mur,

mur, denuò scribere compellamur, optimè facturus videor, si de his omnibus dicere supersedeam, donec medica vocabula, quę hoc in libro passim habentur, enarrem. eoque potissimùm, quòd cùm apprimè necessarium id sit, nemo ex interpretibus præstitit. Quid enim sit, in quo Hippocrates medicũ exerceri cupit, hoc quidẽ loco prætermisit, nec ostēdit quomodo præterita, aut præsentia quidem, sed quę nullo sensu agnouerimus, præcognoscere oporteat. [Simulque præuidere si quid in morbis diuinũ insit.] Quidnam diuinum hoc sit, quòd Hippocrates vult prævideri, non conuenit inter huius libri interpretes. Sunt enim qui arbitrentur ira aliqua deorum homines morbo corripi, cuius rei faciũt quidem ex historijs fidem, sed nullam rationem adducunt: nec pro-

bant eam mentem Hippocrati fuisse, quod tamen bonus interpret facere debuisset. Neque enim interpreti protinus dicendum est quicquid ipsi verum esse videtur, sed quod cum authoris sententia congruat etiam si fortasse falsum est, dicere oportet. Atqui Hippocrates nullo prorsus in libro visus est morbi causam ad deos retulisse, quippe qui tum libro de victu in morbis acutis (de quo certè nullus dubitat, quin germanus sit) cur quos græci vocant *βλητοὺς* hoc est numine percussos, veteres sic appellarint exposuerit, tum libello, quem de sacro morbo scripsit, plura contra eos dixerit qui morbos à dijs immitti arbitrantur. Quamobrem nec epilepsiam, nec amorem sacros esse, diuinósque morbos putamus. Nam hi quidè quibus amorem eiusmodi esse visum est, veram
 qui

quidem historiam recitant, Regis
 filium præ amore ægrotasse, idque
 ab Erasistrato deprehensum fuisse.
 Non tamen ostendunt Erasistra-
 tum, aut Hippocratem, aut alium
 quemuis medicum, amorem diuinum
 nuncupasse. Verum eos, qui præ
 amore vel emaciati sunt, vel pallent,
 vel vigilant, vel etiam febricitant,
 sub eo libri capite veteres com-
 prehendunt, quo de antecedenti-
 bus causis tractatur. Quæ cum ge-
 nere plures sint, inter eas mæror
 annumeratur. Mæsti autem sunt
 alij ob mortem liberorum, familia-
 rium, cognatorum, aut amicorum,
 alij quod se solos malo affectum
 iri, aut totius etiam patriæ euer-
 sione metuant. Mæror quoque pecu-
 niarum cupidos corripit, si pecu-
 niam perdant, similiter ambitio-
 sos, si honorem, atque alios eodem
 modo. Sunt autem & qui propter

amorem mærore afficiuntur, nihil quidem diuini perpeſſi, ſed humanitus affecti. Niſi fortè quis fidem adhibeat fabulis, & credat à paruo quodam & recens nato dæmone ardenteis faces geſtanti homines aliquos in hunc affectum trahi. Qui autem dies decretorios diuinum illud eſſe aſſeruit, animum quidem ſuum explicauit, mentem tamen Hippocratis non expoſuit.

*Non enim quæcunque incognitas, aut ab omnium opinione multum diuerſas habent cauſas, ſimpliciter diuina nuncupamus, ſed forſitan admiranda duntaxat rectè dici poſſunt. Neque verò Hippocrates dierum decretoriorum cauſas ignorauit, ſicut à nobis in libris, quos de ipſis edidimus, demonſtratum eſt. Cæterum quod antè dixi non eſſe his commentarijs omnia, quæ perperam dicta ſunt,

sunt, inferenda, sed quæ aliquam habent cum vero similitudinem (qua ego de causa adductus, ea, quæ Herophilus in Hippocratis Prognosticum falsò obiecit discutere impræsentiarū nolui) id ipsum nunc quoque, & toto hoc libro præstabo, aliósque, qui in hæc inciderint, idem, vt agant, rogabo, ne mihi succenseant, quòd multa ab interpretibus perperam dicta prætermittam. Quòd si diligenter scripta nostra legant, de illis ipsi per se statuere, & iudicare poterūt. Quamobrem omisis illis, qui de diuino nugantur, demus operam, vt quid Hippocrates senserit, reperiamus. Quod igitur diuinum illud prorsus ad medicam artem pertineat, nec cognitionem ipsius ab Hippocrate probatam modò esse, verum etiam proditam, omnibus manifestū est. Ineptus enim sit
 omni

omnino author ille oportet, qui
 rei alicuius cognitionem commē-
 dat, quam penitus non docuerit.
 Itaque scriptam esse ab Hippocra-
 te diuini ipsius præcognitionem
 necesse est. Audeamus igitur dice-
 re, id non esse aliud, quam ambien-
 tis nos aëris constitutionem, de
 qua scripsit hunc in modum in
 Aphorismis Si hyems sicca se-
 ptentrionales ventos habuit, ver
 autem austros, & pluuias exhibet,
 necesse est æstate acutas febres,
 ophthalmias, & dysenterias exci-
 tari, maximèque in mulieribus, &
 humidioribus natura corporibus.
 Hæc & quæ postea scribuntur præ-
 cognitiones sunt eorum, quæ in
 nobis circumfusus aër suscitatur, de
 quibus breuissimè quidē in Apho-
 rismis, multò autem copiosius in
 libris Epidemiôn differuit. Quæ
 tamen in hoc ipso Prognostico
 pror

prorsus omisit, quãuis ad præsen-
 tem speculationem pertinerent.
 Præstitisset igitur causam inqui-
 rere, cur nihil de diuino dixerit,
 quàm malè interpretari. Sed mihi
 quidem videtur propter instituti
 operis magnitudinem, huic libro
 morborum vulgarium disciplinã
 non inferuisse. Nanque isto iam
 absoluto hæc ad extremum subiū-
 xit, Oportet autem perpetuò ad-
 uentantes populareis morbos pro-
 tinus agnoscere, nec ignorare tem-
 poris anni constitutionem. Qui-
 bus verbis ostendit medico, vt alia
 omnia, quæ ad præcognitionem
 maximè cōducunt, sic morborum
 populariter vagantium generatio-
 nem cognitam esse debere. Eam au-
 tem ipse seorsum docuit, in Apho-
 rismis quidem compēdiosè, quem-
 admodum diximus, fusiùs autem
 multò in libris Epidemiôn. eamq;
 ob

ob rem interpretum plerique meritò post librum hunc, Epidemiòn libros enarrarunt, quos certè hac in re etiam imitabimur.

s Sunt autem hæc in acutis morbis considerata, Primum quidem, an eius, qui agrotat, facies similis sit bene valentium, sed maximè an sibi ipsi. Talis nanque optima est. Pessima autem ea, que simili prorsus contraria est.

Dicturũ se hoc libro de morbis acutis ostendit euidentissimè. Incipit autem à signis, quæ in facie conspiciuntur, quòd ea tum cernantur primũ, tum vires magnas habeant. Ea quidem prima videri omnibus perspicuum est. quantum autem ad præfagiendum conferant: ex sequentibus intelliges. At primũ in memoriam velim reuo-

ces ipsius præfationem vniuersæ
 arti communem, quæ scripta est
 in libro, cui titulus est κατ' ἐντρίχου.
 An similia, an dissimilia primum à
 maximis, deinde à facillimis. Si-
 quidem non modò præcognitio,
 sed etiam agendorum indicatio ab
 illis initium desumit. Ac de his
 quidem, quæ agere conuenit, di-
 ctum est in libris methodi meden-
 di. De præcognitione autem hoc
 ipso libro videto, istud rursus me-
 moria tenens, non futura modò,
 sed quæ etiam præcessere, quæque
 nunc in corpore sunt, signis qui-
 busdam inuestigare, ad partem me-
 dicinæ Prognosticam pertinere.
 Veruntamen præsentium rerum
 cognitionē proprio nomine διαγνω-
 σις, hoc est, dignotionem appellare
 consueuimus. Cæterum iubet Hip-
 pocrates ægri faciem primum con-
 siderandam esse similisne sit, an dis-
 simi

similis ab ea, quam sani gerunt,
 præsertim verò an sibi ipsi. Hoc
 enim ex placitis Hippocratis est, o-
 mnia non solum ex natura, quæ
 communis est, sed etiam ea, quæ
 cuique est peculiaris, secundum ar-
 tem expendenda esse. Namque ubi
 * præcepit affectas partes cum sanis
comparare, non consuluit aliorum
inspiciendas esse, sed eius ipsius,
qui morbo correptus est. Itaque
 illius facies optima est, quæ sibi ipsi
 quàm simillima perseverat. Pessi-
 ma verò quæ ab ea longissimè di-
 stat. Quæ verò in medio optimi
 pessimi que sunt, tibi iam incūbit
 definitis extremis qualēsnam sint
 iudicare. Nā, quæ ad optimā magis
 accedunt, meliores sunt, quæ verò
 ad pessimam, peiores. Sunt autem
 inter utranque mediæ, quæ ab vna
 magis, quàm altera non recedunt,
 Quare optimam faciem breuiter
 com

complexus est, & designauit. Quæ enim naturali quàm simillima est, optima cēsetur. Pessima verò, quæ maximè cōtraria est, vt quæ nobis non sit congenita. Quæ verò ex his præfagia habeātur, ipse ex particularibus notis ostendit, de quarum singulis seorsum postea edisseram.

6 Fuerit autem eiusmodi. Nasus acutus.

Inter signa mala hoc vnum primum, acutum nasum commemorauit. Sed illum cum eo, qui cuiq; secundum naturam est, quemadmodum antè diximus, conferre oportet. Nam & qui naturā simus est, & qui aquilinus, & qui rectū etiam habet, illi prorsus nasus acutior videbitur. Hoc autem perpetuò tenendum est, vt quantum ipse à naturali forma recesserit, tantò dete-

*rior existimetur. Apparet autē manifestò nasus acutior iis, qui ex diuturno morbo maciem contraxerunt, item nimio labore accisis, aut alio quouis modo exolutis, aut animo deficientibus, atq; adeò mortuis omnibus. Ex quo non absurdè possit aliquis communi omniū hominum ratione vsus, epilogismo cōcludere, malum hoc signum esse, quoties in maligno aliquo affectu acciderit. Quænam autem illa affectio sit, in qua nasus acuitur, iā ad dogmaticam speculationem attinget, tantūque analogismo deprehendi potest. Primū tamen de singulis commemoratis signis epilogisticè dicamus. Multò enim præstat ab eo, de quo inter omnes conuenit, & à communi omnium hominum ratione docendi, initiū facere, quàm protinus ad analogismum venire.

Ocul

7. *Oculi cōcaui, tēpora collapsa, aures frigide & contractæ, & imis partibus inuersæ. Adhæc cutis circa frontē dura, intēta, & arida, colorque totius faciei niger, aut etiam pallidus. { & lividus aut plūbeus. }*

Et omnia quidem signa hæc in diuturnis morbis, & laboribus, & animi deliquiis, & morte potissimum apparent in facie. Licet autē facile epilogismo colligere, quæ à naturalibus dissimilia sunt, aliquid mali designare, posito eo, quod statim ab initio, nemo nō potest non fateri, Nimirum lethalia esse quæcunque naturalibus aduersissima sunt. Similia autem salutaria. Hæc ergo de illis epilogistice dicta sunt à nobis. Iam verò vniuersam eorum naturam diligenter expendamus. Proueniūt quidem i affectus aut ab aliquo, quod exe-

dit, & carnosas animalium parteis
 absumit, aut imbecillitate caloris
 natiui, qui ad extremas vsque cor-
 poris partes proferre se, & exerere
 non potest, sed solis in visceribus
 exiguus remanet. Quò fit, vt tan-
 tùm sanguinis spiritúsque in extre-
 mas corporis partes amplius non
 influat, quantùm antea quũ secun-
 dum naturam se habebãt influebat.
 Eam igitur ob causam facies à na-
 turali permultùm immutata ma-
 nifestò cernitur. Quum enim par-
 tes tum ossæ, tũ humidiores, tum
 carnosæ sibi mutuò adiaceant, ac
 ossæ quidem, quòd terrena earum
 substantia sit, sibi similes perpetuò
 existant, humidiores autem, atque
 carnosæ absumi facillimè possint,
 & spiritus, atque sanguinis inopia
 in seipsas concidere, affectus euide-
 ntissimus est. Siquidẽ nasus, tantùm,
 quã alas habet, carnosus est, reli-
 quis

quis autem omnibus partibus offe-
seus. Quare quum vel carnosae eius
portio cōtabuerit, vel vacuata cō-
ciderit, extrema sui parte non sine
causa tenuis apparet. Ad eundem
 modum, si sit vehementer etiam re-
 frigeratus, sicut illis accidit, qui
 vita functi sunt. Nanque carnosæ
 partes frigore dēfatæ, haud imme-
 ritò summis partibus extenuantur.
 Nec verò alium acutum nasum di-
 cimus, quàm qui extrema parte te-
 nuis est. Hæ quidem sunt acuti
 nasi causæ. Oculi porrò ab iisdē
 causis excavantur, sed tantò magis,
 quantò sunt extremo naso humi-
 diores, atque molliores. Quin &
 illi plurimùm animalis spiritus, &
 calorem non exiguum continent,
 quibus si quando destituantur, nō
 præter rationem contrahuntur.
 Id autem est oculorum cauitas. Ad
 eundem verò modum etiam tem-

pora collabuntur, Musculos enim ex vniuerso capite sola habēt, quos *νεκροσπίρας* hoc est temporales appellant, cū reliquū omne caput carne prorsus careat. Aures porro frigent, & contrahuntur, quod cartilagineæ & sine carne sint, parūque sanguinis habeant. Itaque occysimè refrigerantur, ad affectum sua natura propensæ. Verū quid causæ est cur imæ earum partes inuertantur? An quod mollior sit illarum substantia, quàm reliquarum partium, quæ nō aliud sunt, quàm tenuissima cartilago, tenui cute obducta? Ob has quidem prædictas causas infimæ aurium partes extenuantur, inuertuntur, ficciores densioresque euadunt. Deinde retrahuntur, & quàm maximè possunt ad originem neruorum recurrūt, à quibus sensum accipere. Cōuelli nāque coriaceis omnibus ex-

ficcatis

*obj.
sol.*

ficcatis commune est, Ad partem
 autem illam reflecti potius, & re-
 uerti. Vnde nerui, qui in ipsam in-
 feruntur originē ducūt, proprium
 est singularum corporis partium.
 Hoc nanque etiam in digitis aper-
 tissimè potest videri. Nam si tendo
internus aliqua de causā malè affe-
ctus fuerit, videas apertè digitos
inflexi, si verò externus, distendi.
 Est autem illa ipsa siccitas adstri-
 ctioque causa, cur tota cutis faciei
 dura tensaque sit. Quod tamen in
 fronte multò cernitur euidentius,
 quoniam illic caro admodum te-
 nuis cuti subiecta est. Afficitur ve-
 rò à prædictis causis multò facilius
 caro, quàm cutis. At verò coloris
 mutatio in nigrum quidem omniū
 pessima est, vt quæ sanguine refri-
 gerato proueniat, non aliter quàm
 quū extra vasa effusus, in grumos
 cōcreuit. Quæ verò ad eum fit co-

lorem, quem græci *κλωρόν* vocant, mitior multò est. Sic autem veteres vocare consueuerunt, aliàs pallidum, aliàs viride, quomodo multi brassicam, & lactucam virides appellant, qui certè color nigrior est, quàm ruber, & veluti initium quoddam nigrítiei, & liuoris, à frigiditate sumit, & color niger, proueniens. Quamobrè haud temerè facies his omnibus, quæ dictæ sunt foedata notis, lethalis censetur. Atque in lógis quidem morbis sæpe numero, per initia autem morborum raro talis euadit, eámque ob causam periculosíssima est, vt quæ temporis longitudini accepta referri non possit. Nanque mora tēporis longiore, & corpus contabescere, & extremas aliquot corporis particulas refrigerari, non debet cuiquam mirum videri. In recenti verò morbo, maximèque acuto, omnino

omnino exitiale est, nisi fortè talis aliam quãdam ob causam euaserit. Quę autem id efficere possint, ipse postea dicturus est. Nunc autem quod ab eo prætermissum videtur, quòdque adiiciendũ à me est, prius ausculta. Nam quemadmodum per longos morbos faciem talem euadere non est admodum perniciosum, ita nec in regione frigida, & hyeme, & frigido cœli statu, & senili ætate, sicut in Aphorismis didicimus, In morbis minus periculi esse, qui naturæ ætati, habitui, temporique anni magis congruunt, quàm qui nulla in re cum istis conueniunt.

Itaque si principio morbi facies talis est, & nondum potest alijs ex notis vlla haberi coniectura, interrogare oportet, an vigilia præcesserit, an ventris resolutio, an inedia.

Ac si eorum aliquid fateatur, minus periculi subesse arbitrandū est. An verò eas ob causas facies talis euaserit, vna die nocteque iudicatur. Sin autem negat quicquam horum præcessisse, nec intra tempus prædictum desinit, signum hoc mortiferum esse dubitandum non est.

Periculosissimus morbus est, & prorsus incurabilis, in quo statim à principio facies lethalis nullā externam ob causam euasit. Si verò euidens aliqua causa, vt immoderata vigilia, aut inedia, aut alui profluuium antecesserit, minus inest periculi. Nam præstaret quidem nec ab his causis vires per initia morborum tantopere exolutas * esse, at multò minus periculi fuerit, ab aliqua eiusmodi causa, quàm à morbi malignitate exolutas fuisse.

se. Quæ autem corporis affectio sit, quæ primis diebus faciem tam deformem reddit, iam tibi apertè breuiterque exponam. Cum retentrix, quæ in animali est facultas imbecilla extiterit, simulque humores tenues cum febre calida, semper quidem aliquid, quod propter paruitatem oculis cerni nō potest, effluentibus nimirum tenuibus humoribus, extra cutem vacuatur, febris verò tenuissimos quidem humores etiam magis absumit, crassiores autem extenuat, adeò, vt mora nulla vacuationi interponatur, nec multum differat ab assiduis vomitibus, aut profluuiis alui, aut immoderata per vrinas vacuatione, nisi quòd hæ sensu deprehendi possunt (& in hoc quidem posita est eorum differentia) illa autem de qua modò dixi propter eorū, quæ vacuantur tenuitatem, visum fuit.

git. Nunquam ergo facies talis cō-
 tigit in morbo pituitoso, vti nec
 in plethorico, propter sanguinis
 redundantiam. Indigentiam po-
 tius in corpore esse, & labores cu-
 rásq; præcessisse oportet. Sic enim
 aliquis plurimùm biliosi humoris
 accumulatur. Si verò regio prætereà
 calida est, & tempus anni æstiuum,
 cœliq; status calidus, & ficcus, tūc
 certè etiam facilius est affectu isto
 prehendi, & multò adhuc magis si
 homo sua natura ad bilem propen-
 sior est. Sunt autem & quorum cor-
 pora resoluuntur, atque diffiantur
 * perfacilè, sunt etiam qui ventricu-
li os imbecillum habēt, quæ si cum
superioribus concurrerint, eo af-
fectu corripì facillimum est, à quo
 lethalis hic vultus nascitur. Itaque
 qui ista nouerit, non modò momē-
 tum magnū ad præcognoscēdum,
 verum etiam ad curandum erit cō-
 sequi

sequutus: scopum hunc habens, cibis ventriculo optimis, *ὑπομέλως* Græci vocant, vires cōfirmare. Verum ista quasi viæ hand breue diuerticulum dicta sint. Iam verò de externis causis accuratius differendum. Sunt autem illæ, quas ego nominatim recē sui, inedia, vigilia, & alui resolutio. Quibus addes, si libet, alia ipsis similia, vt immodicā sanguinis è naribus, aut vtero, aut hæmorrhoidibus, aut vulnere, aut alio quouis modo, vacuationem. Præterea tristitiam magnam, quæcunq; eam occasio inuexerit. Sed hanc fortè sub vigiliis ab Hippocrate comprehensam, non absurdè existimari possit. Nanq; vt alias ob causas, sic solent etiā, & multò quidem frequentius, à tristitia excitari. Quamobrem illam sub vigilia cōtineri rectè dici potest. Sic & alius plurimùm profluens omnis immodera

moderatæ vacuationis exemplum est. Ac ille quidem, qui diligenter in artis operibus versatus est, & in singularum rerum forma multum tritus exercitatusq; , causam sæpe numero agnoscit, quæ faciem eiusmodi induxerit, earum tamen notas verbis explicare, difficile est, ob idq; ex medicis permulti, quanuis nossent, scripto tamen docere destiterunt. Nos autem omnes propriis locis ubi eas tractari oportuit, explicauimus. Quas tu quoque si nosti poteris aliquando ad egrum accedens causas illi aperire, à quibus facies eiusmodi profecta est, maxime si nota tibi sit victus omnis ratio, quam tenuit, atq; insuper attenderis qualenam sit ipsius temperamentum, & multò etiam facilius, si arteriarum motum, & febris qualitatem habueris exploratam. Esto enim, exempli gratia, qui æstate, calido

lido siccoq; cæli statu, ætate iuue-
 nis, & natura biliosus ex labore, & *nota*
inedia, & mœrore cœperit ægrota- *hypoth.*
re, Esto præterea calor eiusmodi,
 qui tactum nostrum vehementer mor-
 dicet, vrina biliosa, pulsus denique
 virium imbecillitatem præ se ferat,
 eum quidem sic affectum iri quæ-
 admodum hîc dicitur, faciemque
 mortiferam breui habiturum existi-
 ma, nisi prius opportunè alatur. A-
 gè verò ista nec præcesserint in
 ægro, nec primo, & secundo die ap-
 paruerint, sed tertio vbi ad eum ac-
 cesseris, facies qualem nunc Hippo-
 crates descripsit, videatur. Scito
 hunc externam aliquam ob causam
 sic affectum fuisse. Tecum igitur ex-
 pende quid potius illi accidere po-
 tuerit, magnane aliqua vacuatio,
 an vigilia. Nanque ex inedia talis
derepente non euaserit, nullo eius-
modi morbum præcedente qualia
 recen

recensuimus, nec ea quam descripsi
nota natura præditus. Ac si quidẽ eum
 pridie videras, latere te non potuit
 magna sponte sua vacuatio ventu-
 ra, quippe certissime sunt ipsius no-
 tæ, & à nobis traditæ libris de cri-
 sibus, atq; aliis in quibus docetur,
 quæ sit ex pulsibus præcognitio.
 Itaq; quum primùm videris homi-
 nem, constanter asseuerare potes eũ
 maximè peruigilẽ fuisse. Siquidem
 oculos eius permultum ficcis in-
tueberis, quòd ab immodicis va-
cuationibus quẽ sensibus vsurpari
possunt, sicut à vigilia prouenire
 nõ solet. Adhæc videbis palpebras
 vix attolli posse, sed demitti & im-
 motas manere, non aliter quàm in
 vigili sopore, qui *νωμα* à Græcis
 nuncupatur. Ac quanuis tunc pri-
 mùm & nunquã antè ægrum vide-
 ris, tamẽ & ex notis eiusmodi, atq;
 etiam pulsibus poteris iudicare. Si
 nan

nanq; hāc faciem vacuatio immo-
 dica conciliauit, supererit procul-
 dubio, etiam si parū id signū est, in-
 pulsu aliquid, quod ipsam prodat.
 Sin autē vigiliæ talem inuexerunt,
 intentæ chordę speciē feret. Cui ve-
 rò ex inedia sola, facies talis euasit,
 nulla ex prædictis signa adsunt,
 quæ vel vacuationem, vel vigiliam
 testari solent. Quare ex iis potius,
 quæ accidere, quàm ex propriis no-
 tis, eorū quibus cibi abstinentia fa-
 ciem hunc in modū affecit petenda
 præcognitio est, maximè si diligen-
 ter consideranti tibi caloris in ha-
 litum digerentis proprietatem, fe-
 bris non vehemēs esse videatur. Nā
 si talis apparet, ab ea potius, quàm
 alia vlla externa causa faciē tā gra-
 cilem factam esse existimādum est.
Decet autem tangentē diutius im-
morari, totāq; manu ægri non mo-
dò brachiale, sed superiores etiam
 d

parteis apprehendere, atq; animum
 diligenter advertere, an non solum
 acris sit, verum etiam copiosam se-
 cum substantiam corporea, instar
 flammæ euehat, quæ & manus tue,
 qua ægrum tangis, cutē peruat,
 & in imam quoq; manum manife-
 stō subeat, & penetret. Febres enim
 à quibus prædicta facies inducitur,
 eiusmodi sunt. Hæc autē quemad-
 modum dicebā, doceri quidem dif-
 ficulter possunt, non tamen nullo
 prorsus modo explicari, aut ab ex-
 ercitatis cognosci, atq; ab illis etiā
 qui sæpius ea me præfagientem vi-
 derunt, ac potissimū quibus curæ
 fuit ea, quæ ex Prognosticorū cō-
 mentariis didicerūt factō explora-
 re. Qui sanè quum vident ea euenis-
 se, quæ prædicebantur reipsa intel-
 ligunt fieri illa posse, nec animū in-
 terim despondēt, quin hæc aliquā-
 do cognituri sint, quorū cognitio
 princ

principiò perdifficilis videbatur. Nemo enim geminos inter se simillimos semel tantum atq; iterum visos discernere potest, quos tamen nemo domesticorum non dignoscit. Ista quidem à me dicta sunt, quòd iuuenes adhorter, eos præsertim, qui me talia prædicentem non spectarunt. Nam non solum ad vigilias causam referre possunt, sed etiam ad tristitiã hac vel ista de causa contractam. Erastriatus enim non propterea iuuenem amore captum apprehendit, quòd cornices, aut coruos volanteis vidisset, nec quòd iuuenis arterias, ut plerique scripsere, sensisset amatoriũ quiddam pulsantes (nullus enim pulsus est amorì proprius, & peculiaris) sed quemadmodum ego quoq; aliquando cõperi, posteaquam manũ brachiali laborantis admouissem, & ipse mulierẽ quãdam inter alias domi vidisset. Nam confestim inæqua-

lis, & inordinatus pulsus euasit,
paulò autè posteaquàm illa disces-
sit, in statum rediit naturalem. Pul-
 sus nanq; hoc modo immutatus, af-
 fectu aliquo in vniuersum, ægri a-
 nimum perturbatum esse testatur.
 Quis verò ille sit, ex his, quæ cum
 ipso partim dicuntur, partim vidē-
 tur inuestigare conuenit. Nā dictis
 etiam quibusdā pulsus inæquales
 fiunt, ægris ob ea, quæ audierint,
 perturbatis. Sed de his quidē alio
 libro particulatim à me dictū est,
 qui De Præcognoscendo inscribi
 tur. Nūc ad institutum redeamus.
 Erat autem eiusmodi, Medicū lau-
 dem magnā posse apud ægros con-
 sequi si multa quæ antè facta sunt,
 quæq; adhuc fiunt, exponat, sicut
 ea de quibus nunc dicebamus, vigi-
 liam, alui profluuiū, & famem. Sed
 eorū quidem vnū determinatè di-
 cere, difficile interdū est. Duorum
 verò

verò alterū, aut ex tribus omnino vnū esse, facile præsciri potest. Nā & ab audientibus laudatur is, qui præcognoscendi causa interrogat hunc in modū. Nonne quòd nimiū vigilauerit, aut diutius cibo abstinerit, sic extenuatus est? Et sæpe quidē vtrunq; annuunt, & medicū duas ob causas admirātur. Nonnūquam verò alterum tantū respondent, et in hoc etiā admirātur. Hoc igitur est, quod ab Hippocrate dicitur, interrogandū esse an vigilia, an ventris magna resolutio, an inedia præcesserit. Deinde quid ait? Ac si eorū aliquid fateatur, minus periculi subesse arbitrandū est. Præstaret enim vires tam validas esse, vt nullā externā causā deiici possint. Minus tamen mali fuerit ab aliqua earum, quàm morbi maligni rate faciem intantum contabuisse. Quum verò, & externa aliqua

causa, vt dictum est, corpori infecta, & febris quoque colliquans simul esse & concurrere possint, die, nocteque sequentibus id ipsum discernito. Nam si ab externa duntaxat causa facies qualem descripsimus, prouenerit, diei, noctisque vnus spatium emendari potest. Si verò eam corporis affectus excitarit, vel similis perseuerat, aut deterior etiam euadet. Ista quidem omnia rectissimè videtur dixisse Hippocrates. Cur verò dixerit, Itaque si principio morbi facies talis est, & nondum potest alijs ex notis vlla haberi coniectura, deinceps expendamus. Duorum enim alterum cōsequi necesse est, Signis eiusmodi non posse res dubias explicari, Vel quòd non existant ab initio, Vel quòd nihil certi denotent. Et mihi quidem videntur illa, nec fieri perpetuò, nec si fiât, certò aliquid prodere.

dere. Quod ita se habere, in horum, quæ sequuntur, verborum interpretatione docebo.

Si verò in morbo vetere iã plus, quàm triduo, facies talis est, tum ea, quæ præcepi quærere conveniet, tum signa etiam alia considerare, quæ & in tota facie, & in corpore.

Principij nomen tum primam *finis*
illam morbi accessionem signifi-
cat, quæ nullam prorsus habet la-
titudinem, tum eam etiam, quæ ad
aliquod temporis spatium non ta-
men multum producta est. Præter-
 ea primum illud morbi tempus, à
 quo secundū numerant incremen-
 tum, tertium summum vigorem,
 & quartum declinationem. Quare
 quum paulò antè Hippocrates di-
 xisset, Itaque si principio morbi fa-
 cies talis est, illic quidem nō osten-

dit, quòdnam ex tribus illis principijs intelligat. Nunc autem quum scripserit, Si verò in morbo vetere iam plus, quàm triduo, facies talis est, manifestò indicauit verba se prius de illo fecisse quod habet latitudinem: Hoc enim ad tertium vsque diem producit. Tunc autem notis illis quarum antea fecit mentionem, vult alias quoque ab vnũuerso corpore adiungi, de quibus dixerat, Et nòdum potest alijs ex notis vlla haberi coniectura. Eas autem deinceps enumerat, scribens hunc in modum.

Et in oculis apparent. Si nanque lumen refugiant, aut sine voluntate illachryment, aut peruertantur, aut vnus altero minor sit, aut quæ in his alba esse debent, rubescant, atque in hisdem venulæ, liuidæ, vel nigre sint, aut sordes circum oculos appareant,

pareant, aut facti sublimiores sint, vel promineant, vel vehemēter subsederint, aut visus squalidus, & sine splendore, aut color totius faciei immutatus sit, hæc omnia mala esse & perniciofa existimandum est.

Quæ recensuit symptomata cōmune quidem hoc habent, quòd præter naturā sint. Differunt autē abinuicem, quòd alia hijs, quæ secundū naturam sunt, aduersa tantum sint, alia verò, quemadmodum ipse prius dixit, aduersissima. Quā obrem per communem epilogismum omnia quidē perniciofa esse putare oportet, prout verò magis minúsve aduersa fuerint, etiā magis minúsve perniciofa esse. At verò affectus à quibus hæc oriuntur expēdere prestiterit, à placitis Hippocratis non recedentes. Itaque lumen refugere hoc est auersari, ab

imbecillitate facultatis vidēdi pro-
 uenit, interdum quidem ob instru-
 mentorum affectionem laboran-
 tis, quemadmodum in inflamma-
 tionibus oculorum, interdum ve-
 rò (& tūc quidem exitiale signum
 est) per se ipsam affectæ. Similiter, &
 lachrymæ si inflammatis oculis de-
 cidunt, aut ex fluxione aliqua è ca-
 pite, oriuntur, cōtra naturam qui-
 dem est, non tamen prorsus mortif-
 erum. Si verò ab imbecillitate re-
 tentricis facultatis, perniciosum,
 atque lethale est. Porro oculi per-
 uertuntur, conuulsis à quibus mo-
 uentur, musculis, qui affectus si il-
 lorum tantum est, susque deque ha-
 bendum, si verò principij neruo-
 rum, id est cerebri, extremam per-
 niciem significat. Siquidem prin-
 cipij passionēs proximi nerui ante
 alios sentiunt, modò quidem illi,
 qui in oculis siti sunt, de quibus
 nunc

nunc loquitur, modò verò temporales, qui à Græcis *προσφύται* dicuntur, de quibus libro de articulis tractauit. Quinetiam alterum oculum minorem esse, quàm natura factus sit, symptoma mortiferum est, vt quod indicet eam, qua regebatur, facultatem periisse. Oculorum verò alba rubescere quemadmodũ per eorum inflammationes, & plerisque temulentis accidit, magnam cerebri, atque meningum plenitudinem prodit, ac nõnunquam etiã in illis excitatam inflammationem. Siquidem vtroque in affectu sanguis ad oculorum venas truditur, & proinde, quæ in illis alba esse debent, rubra videntur. Est autem album oculorum pars ea, quæ vocatam coronam ambit, cui scimus ex anatome omnes oculi membranas, tanicásque coniunctas esse. Scimus verò & in eam membranæ extremum,

mum, quæ caluariam ambit, vnà cū
 venis, quas continet, excurrere.
 Quòd autem ab his quoque can-
 didum oculorum rubere intellexe-
 rit, ex hijs, quæ subiunxit, indica-
 uit apertissimè, Atque in hisdem
 venulæ liuidæ, vel nigræ sint, id
 quod omnium perniciosissimum
 est. Siquidem venæ illæ rubent vel
à copia, sicut dicebam, vel cerebri
inflammatione. Nigræ verò liuidæq;
 fiunt, quia refrigerantur. Refrigera-
 tur autē quod in propinquo mors
 sit. Quarè colores eiusmodi nūquā
 non exitiales sunt. At verò sordes
 circū oculos, tum instrumētis ipsis
 affectis (& tunc quidē nihil habent
 periculi) vt inflammatis oculis, aut
 alio morbi genere laborantibus, tū
 ab imbecillitate naturalis, quæ ocu-
 lum moderatur, facultatis eorū ali-
 mentum concoquere non valentis,
 excitari scimus. Ostensum enim est
 eas

eas semicocti nutrimenti excrementum esse. Atqui inflammatis oculis tam propter humoris, qui præter naturam est, copiam, quam organa ipsa malè affecta, eorū alimentū rectè concoqui non posse haud absurdum videtur. Quū verò penuria, quam cauitas prodit, manifesta est, tunc ad copiā causa referri nullo modo potest, sola autem superest facultatis imbecillitas, & ea quidē non levis, sed prorsus maxima, ut quæ vel modicum oculorum nutrimentum concoquere non possit. Cæterū oculi sublimes, qui hoc loco *ἰν αὐτῷ μόνον* ab Hippocrate dicuntur, hoc est instabiles & perpetuo motu agitati, delirium vel musculorum oculi tremorē designant, quorū vtrumque in proposito affectu mortale est. Deliria nāque grauiissima sunt quæ ob defectum proueniunt. Tremores item, qui ab in-
stru

strumentorum ficcitate oriuntur,
 prorsus sunt incurabiles. Præterea
 prominenteis oculos, vel qui vehe-
 menter subsederunt, cauique sunt,
 damnat. Prominent autem aliquân-
 do etiam principio morbi, iis præ-
 fertim, qui post ciborū potūsque
 ingluuiem euomerunt, Non tamē
 hanc ob causam multum subsidere
 solent. Quò factū est, vt neque id,
 neq; illud initiò adscripserit, quum
 dixit, Nasus acutus, oculi concaui.
 Illud enim nunquā in lethali vultu
 principiò apparet (nā quī fieri po-
 test, oculos simul cauos esse, & pro-
 minere?) hoc verò tūc nullo modo
 effici potest. Sed fortè quod de pro-
 minentibus oculis dixit, cum præ-
 cedentibus pugnare videbitur. Cū
 enim de lethali vultu dixerit, Na-
 sum acutum, & oculos concauos,
 deinde illa certius diiudicet & di-
 scernat ijs, quę tertiū post diē appa-
 rent,

sent, nō rectè prominentes adiecit.
 Verū quid his verbis sensisse Hip-
 pocrates videatur, id iā ego immu-
 tatis hunc in modum ipsius verbis
 explicabo. Si verò morbo vetere iā
 plus, quàm triduo, facies talis est,
 tum ea, quæ præcepi quærere con-
 ueniet, tum signa etiā alia confide-
 rare, quæ & in reliquo corpore &
 in oculis apparent. Sunt autem hæc
in oculis signa post tertium diem
 lethalia, lucē refugere, illachryma-
 ri, perueri, vnum altero minorem
 esse, eorum alba videri rubra, ve-
 nas habere vel nigras, vel liuidas,
 fordibus scatere, sublimes esse aut
 prominentes, vel vehementer sub-
 sedisse, atque immutatum esse to-
 tius faciei colorem. Hæc enim o-
 mnia mortifera sunt, quorum si
 aliquod in descripta facie emerse-
 rit, non parū præbet futuræ mor-
 tis argumentum. Isto quidem sensu
 etiam

etiam prominenteis oculos vnà cū alijs signis, quæ in lethali vultu simul concurrere possunt, videtur mihi annumerasse, etiam si vnà cū alijs nequeant existere, propterea quòd non solum de hijs, quæ simul in lethali vultu cōcurrere possunt, dicere instituerit, verum alia etiam omnia mortalia, quæ in facie cernuntur, signa recensere. Quare si non modò vnum, sed etiam plura eorum quæ enumerauit, nō possunt simul in mortifero vultu conuenire, non videtur secum Hippocrates pugnare, quippe qui ad doctrinam omnium signorum exitialiū orationem iam conuerterit. Quòd autem rectè ab eo dictū sit, Et nondum potest alijs ex notis vlla haberi coniectura, hac vnà breui cōmunique ratione adducta faciā, vt intelligas. Omnia quæ dicta sunt, aut non fiunt recente morbo, aut non

non semper lethalia sunt, Id quod
 verissimū esse iudicabis, si singula
 seorsum expenderis. Nam plerun-
 que ex potu largiore, & magnis vo-
 mitionibus ægri lucem quum pri-
 mum ægrotare cœperint, refugiūt,
 & illis æquē oculi illacrymāt, per-
 uertuntur, sublimes sunt aut pro-
 minent, vel venas habent rubras.
 Atqui liuidæ, aut nigræ per initia
 morbi venæ nunquam euaserint,
 nec similiter immensa illa cavitās,
 nec sordes prouenerint, vt quæ dies
 ad minimum treis, aut quatuor ad
 generationem requirant.

*Sed & ipsas oculorum hyppo-
 phasias per somnos contemplari o-
 portet. Si nanque palpebræ nō com-
 mittuntur, sed inter has ex albo ocu-
 lorum aliquid apparet, neq; id flu-
 ens aluus, aut medicamentum ex-*

presserit, nec eger hoc modo dormire solitus sit, signum malum & admodum exitiale est.

A verbo ὑποφαίνεσθαι Hippocrates τῶ ὑπόφαιν nomē fecit, cuius pluralis est αἱ ὑποφάσεις, ex quo per diuisionem Ionicam αἱ ὑποφάσεις. Sed nescio quid Artemidorū, & Dioscoridem impulerit vt ὑποφάσεις cum ὁ scriberent, quum quid ipse Hippocrates dicat, perspicuum sit. Explicauit enim, quid per ὑποφαῖν intelligat, dicens, Si nanq; palpebræ per somnum non committuntur, sed inter has ex albo oculorum aliquid apparet. Quod, vt melius etiā intelligeretur, adiecit ad distinctionem, Neq; id fluens aluus, aut medicamentum expresserit. Conuenit autem præterea alia quoque omnia, quæ pares cum istis vires habent, subaudire. Dicere enim aliquis

quis omnia verbo vno complexus possit, ab imbecillitate; palpebras mouētis facultatis symptoma istud excitari. Quod sane quum nulla ipsum externa causa inuexerit, perniciosum est. Hæc autem proculdubio natura oportet esse eiusmodi, vt vires exoluant, sicut alui profluuium est, aut purgatio per medicamentum, aut tristitia ingens, aut vigiliæ, aut alimenti penuria, aut copiosa sanguinis profusio, aut alia breuiter immoderata vacuatio. Quod autem paulò antè dicebam recenseri ab eo signa omnia mortalia, non ea tantum, quæ exitioso in vultu oriuntur, hoc loco ostendit euidentissimè, adiiciens istud nec alui profluuium, nec medicamēto accidisse. Hac enim etiam prius in mortifero vultu exceptione vñs erat, quum dixit, An vètris resolutio præcesserit. Resoluitur

enim alius tā profluuius, quā medicamento. Quia verò rursus alio sumpto exordio signa omnia extialia recenset, rectè singulis proprias adhibet exceptiones.

Si verò palpebræ, aut labra, aut nares vnà cum cuiusdam alterius signi accessione peruertantur, aut liuescant, aut palleant, mortem non longè abesse scito. {Mortale verò est, & labra resoluta, suspensa, frigida albæque videri.}

In plurimis quidem codicibus sic habet huius sententiæ initium. Aliqui verò non *ναμπύλον*, hoc est, recuruum, peruersumque, sed *ἰσχυρὸν* id est rigidum habent, vt hac voce contractum significetur, sicut à gelu vehementer refrigeratis accidere solet. Hoc igitur extincti, emortuique caloris signum est æquè ac liuidum. Peruersum verò vel tensionis

fionis cuiusdam conuulsoriæ, vel resolutionis vnius, aut alterius musculi, qui oculum claudit. Cæterum vtrūq; perniciosum est, si aliorum etiam signorū testimoniis cōfirmentur. quod ipse ostendit, dicens, Vnà cum cuiusdam alterius signi accessione, quasi vnum ex his solum mortem nō possit certò denunciare.

13 Debet autem medicus ægrumprehendere in dextrum aut sinistrum latus iacentem, manibus collo, cruribusque parum reductis, et toto corpore humectem. Sic enim plurimi sani cubant. Cubare autē quomodo sani solent, optimum.

Et hoc quidem argumētum est in hac tota libri parte mortifera signa recenseri. Ipse nanque hoc etiam loco de signis, quæ toto cor-

pore emergunt non sub alio titulo differere: sed ea cum prius enumeratis coniungere manifestò videtur. Cum enim antea lethali in vultu admonuisset alia insuper signa esse considerata, quæ tum in vniuerso corpore, tum in oculis consistèrent, de omnibus deinceps perpetua oratione differit. Quod verò ait ægrum à medicis, qui eum inuisunt non supino corpore, ceu resolutis viribus iacentem, sed in alterum latus, quò tempore medicus ad illum accesserit, reperiri debere, signum quidem propterea bonum est, quòd robur facultatis significet, quæ corpus per musculos firmat & stabilit, sicut è contrariò imbecillitatis argumētum est, si in alterũ latus iacere non possit. Porro autem Hippocrates cõmunem addidit epilogismum, dicens hoc modo permultos sanos cubare.

Quod

Quod quidem de tēpore, quo medicus ipsos inuifit intelligendū effe perfpicuum eft. Imò verò id in hac oratione fubaudire præftiterit, vt quod potestate ab eo dictum fit, & fub his verbis comprehēfum, quibus ait, Aegrum cubantem à medico deprehēdi debere. Neq; enim nudè dixit, Hominem in latus cubare oportere, fed hoc modo iacentem à medico deprehendi. Addidit autem, Manibus, collo cruribusque parum reductis. Sic enim plurimi fani cubare confueuerunt. Cæterum quum plurimos adiecit, aliam tibi exceptionem significauit per quam magnus sæpe eft ad præcognoscendum vſus, quæque memoria tibi tenenda ſemper eft, etiã ſi aliquādo fuerit prætermiſſa. Quæ autē illa ſit, iam dicam. Quæ cuius ægro præter cæteros propria & peculiaria ſunt, illa haud

perfunctoriè contemplari cōuenit. Etenim si eum cubantem reperiās, quomodo sanorum pleriq; cubāt, probandum. Sin planè aliter, non protinus, vt malum signum dānandum, sed num æger hoc modo iacere solitus sit, interrogare conueniet. Quod autē corpore humentē iacere dixit, ad eius differentiā, qui artus quatuor distentos habet, dixit, perinde, ac si ita scripisset. Cru-
ra, manūsq; parumper reducta sint, totūque corpus similiter iaceat, nulla extrema figura compositum. Dicūtur autē extremæ figuræ, quæ summam extensionem, aut flexum habent, siue artuum sint, siue spinalis medullæ, cuius pars sunt ipsæ colli vertebræ. Itaq; extremæ quidem figuræ extensis supra modum nervis sunt, sicut in libello de motu musculorū ostēdimus. Quæ verò, inter extremas media est, tensio-
nem

nem non habet, atque iccirco eam humidā appellauit. Quippe humida corpora tendi natura non solēt.

* *Supinū verò iacere manibus collo cruribúsq; porrectis, minus bonū.*

Decubitus iste nullo modo bonus est, proinde nec minus bonus rectè dici videtur. Nam qui bonus esse nullo modo potest, quomodo rectè minus bonus esse dicatur? Quod autem nullo prorsus modo bonus sit, adscriptis deinceps verbis etiam ipse profitetur, Quòd si declius est, & à culcitra ad pedes delabitur, peius. Sic enim hunc peiorē esse dixit, quasi malus esset, qui ante dictus est. Verū mea quidem sententia, decubitū hunc inter ambigua signa reponit, quæ nec ad salutem, nec ad perniciem magnopere pertinere possunt, sed vel exquisitè media sunt, vel non multum in

alterutram partem propensa adeò,
 vt qui de ipsis negligentius dicat,
 cū ambobus ea possit comparare.
 Quod & hoc loco Hippocrates fe-
 cisse videtur, dicens decubitū eius-
 modi minus quidem eo, quem antè
 descripserat bonū esse, sed tamē ille
 peiorē alium, de quo postea dictu-
 rus esset. Vbi & hoc interea admo-
 net, in omnibus eiusmodi distin-
 guendū esse, num æger supinus ia-
 cere consueuerit. Nam si ita res ha-
 beat, nec magna illi cura sit ingre-
 dientis medici, tūc ne medius qui-
 dem hic inter bonū, malūque de-
 cubitus rectè censebitur, sed po-
 tius inter bonos numerandus ve-
 nit. Sin autē æger nec hoc iacere
 modo, & medicum reuereri solitus
 est, haud bonū signū est, præsertim
 si ipse natura pudoris multū habet.
 Quare talis iacētis habitus quantū
 ad ipsū spectat, inter bonū, malū q;
 col

collocādus est, qui tamen in vtran-
que partem pro natura eius, qui æ-
grotat, cōcidere & trāsferri potest.

*15 Quòd si declinū est, & à culci-
tra ad pedes delabitur, peius.*

Vt iacere in latus, aliquid adhuc
roboris præ se fert, sic & supinū
in summa lecti parte decubitus,
quo modo omnes quoq; cubamus.
Proinde etiā si cadauer in latus al-
terum collocaueris, pronū tamen,
aut supinum omnino recidet, quē-
admodū si summo quoq; in lecto
sublime statueris. In pedes nanq; e-
tiam sic relabetur. Iure igitur si-
gnum hoc perniciosum esse dixit,
quòd facultatis corpus gubernan-
tis interitum declaret.

*16 Si verò nudis etiam pedibus de-
prehendatur, nec tamen multum ca-
lidis, & manus, collum, crurāq; in-
equali*

æqualiter dispergat, malū. Inquietudinem enim significat.

Rectissimè exceptionem hanc sermoni adiecit, Nec tamē multū calidis, Siquidē in febribus calidissimis vnā cū reliquis partibus etiā pedes peruruntur, quò fit, vt nudare se ægri cogantur. At si febris tanta non est, is, qui pedes nudat, se vel mollem vel inquietum arguit. Si verò manus, collum, crurāq; nō eo modo composita habere videatur, sicut antè exposuit, sed ea inæqualiter dispergat, signum malum est. Ait enim ex eo, *ἀλυσμὸν*, hoc est, inquietudinē significari. Quo quidem nomine intelligit molestum, grauēque esse omnem situm, & subinde mutari. Ac si quidē te presente æger eo, quo dictum est, modo cubans protinus se in aliam figuram inuertat, & artus præterea coll

collúmque inæqualiter iactet, scito
ipsum vel vitio oris ventriculi, vel
 propter virium imbecillitatem sic
 inquietum esse, modò prius dili-
 genter expenderis, num animo mol-
 li sit, & delicato, & vel leuissima de
 causa statim remisso, fractoque.

*Mortale autem est etiam ore
 hianti dormire.*

Et hoc quoque infirmos esse mu-
 sculos testatur, qui os claudunt,
 quemadmodum paulò antè de his di-
 ctum est, qui palpebras commit-
 tunt. Sic quidem scriptum fuit, què-
 admodum nunc à me scriptum est,
 nec aliud habetur in vetustis exem-
 plaribus. Aliqua tamen, ut ea qui-
 bus est usus Dioscorides, non eo
 modo, sed isto habent. Graue au-
 tem est etiam ore hianti dormire
 semper. In qua duo simul iungun-
 tur signa, vnum hiare semper, al-
 teru

terum dormire semper. Quod quidem malum esse, etiam si nullus hiatus sit, ex eo ipse Aphorismo perspicuum fecit, quo scribit, Somnum, atque vigiliam ambo mala esse, si modum exceßerint. Sed verisimilius est, hiatus illum oris inter dormiendum intelligi. Sic enim frequenter videtur fieri. Quod si quis non dormiens nihilominus hiet, malum certè multò maius indicabit.

Et quæ supino iacente crura multum contracta disiunctæque esse.

Participium quo utitur Hippocrates potest vel cum γ vel cum χ utroque modo scribi. Significat autem plurimùm inter se distantia. Sed isto quidem modo decumbere per absurdum est, adeò ut delirium portendat, quum nemo sic iacere consueverit. Nec verò
alit

aliter iudicandum, si περιπεπλεγμένα,
hoc est, implicata scribatur. Nam
& hic iacentis habitus longè à no-
strò more abhorret, vt quis supi-
nus iacens contrahat crura, sibiq;
inuicem implicet.

9 *Pronum verò in ventrem cuba-
re, si modò per sanitatem non assue-
uerit, aut delirium, aut partium ad
ventrem attinentium dolorem desi-
gnat.*

Perpetuò nobis in memoriã re-
ducit exceptionem illam, quam re-
bus in omnibus adhibet, vt specte-
mus an sit consuetum. Nam nunc
quoque in ventrem præter morem
procumbere, vel delirium quemad-
modum & ante dictus decubitus,
portendit, vel dolorem aliquẽ, qui
illas illic partes quasdam fatiget.
Est enim manifestum, plurimis
quibus dolor ventrem occuparit,
eius

eiufmodi fitum placere.

20 Quòd si dum morbus viget ægrotus velit residere, hoc in omnibus quidem acutis morbis malum, in pulmonis verò inflammationibus pessimum est.

Qui pulmonis inflammatione laborant, queruntur angustia se magna in thorace, & pulmone premi, si quando supini iaceant, facilius autem multò si resideant spiritum ducere. Supinis enim pectus quodammodo in spinam procumbit, eamq; ob causam, & pulmo maiori in angustia est, nec potest sufficientem aërem inspirando admittere. At per alios morbos, dum vigent quidem illi, (nanq; hoc non temerè adiectum esse existimare debes) ægrum residere velle pessimū est. Etenim qui laborant, solent id maximè temporis immoti iacere,

ac

ac si quis eos excitet, indignari. Itaque si vigente morbo æger sedere conabitur, coniicito id vel à magna spirandi difficultate vel inquietudine, vel delirio procedere.

2. *Stridere autem dentibus, nisi quis à puero consueuerit, insaniam, & mortem portendit. Sed quātum quidem ab utroque periculi imminet, prædicendum. Si verò etiam delirans hoc agat, id iam valde perniciosum est.*

Dentium stridor prouenit musculis tum temporū, tum maxillarum conuulsoriè motis. Idque interdum ipsis solis, vel à prima generatione, vel postea aliquam ob causam affectis. interdum verò neruorum principio in affectus eiusmodi consortium eos trahente, vndè, qui ab ipso nascuntur nerui, maxime conuelli possint. Contemplari

enim & considerare oportet cuiusque particulæ cōstructionem, quā ab initio peculiarem obtinuit, de qua quoniam alibi copiosius disputatum est, nunc vno verbo dixisse sufficiet, et monere, ut reliqua diligenter pensitemus, ne mirari subeat, quomodo communi neruorum omniū principio affecto musculus aliàs alius, aut tremore corripitur, aut conuulsione. Nā sicut manifestò cernimus aliis quidē corporibus crura optimè cōposita esse, aliis verò statim ab ortu pessimè, sic ut illi quidem ocysimè currant, isti verò vix pedibus consistant, atque alias similiter corporis partes, Ad eundem modū quod vel leuissima occasione in nonnullis crura pròptè noxam sentiant, in aliis verò imi pedes aut oculi, aut caput, aut alia quæuis particula facile offendatur, id certè à primo natura

ræ

re exordio ob vitiosam corporū
constitutionem prouenit. Nō igitur
mirū si ex musculis quoq; nūc
quidem illi, qui oculos agunt, nūc
verō quibus maxillæ mouentur,
quibusdā imbecilli sint, adeò vt ho-
rum quidē vitio vel semper vel exi-
gua saltem de causā dentiū stridor
oriatur, illorum verò perpetuus sit
oculorū motus. Dētibus enim à na-
tura stridere persimile est affectioni
illi oculorū, quam *ἰσπρον* hoc est, e-
quum appellant, vnā cum quibus-
dā genitæ & ex vtero simul pro-
deunti per quā ne temporis quidē
momento oculi firmari, & quiesce-
re nequeūt, sed quasi tremētes per-
petuò dimouētur. Cæterum per fe-
briles morbos eos malè affecta sua
origine conuelli, persimile rursum
est illi musculorum, qui in oculis
sunt, cōstructioni, de quibus dixit,
aut facti sublimiores sint. Sūt enim

corpora quædā in quibus oculorū
 musculi procliuius affecta prima
 origine noxā participāt, alia verò
 in quibus temporū aut maxillarū.
 Quare rectissimè dixit symptoma
 hoc infaniā, mortemq; portēdere.
 Infaniā quidē perinde, ac si maxi-
 mā mentis desipientiā dixisset, mor-
 tē verò, quia prima origo læsa sit.
 Sed non absurdè quæri potest cur
 quum dixerit ab eo portendi infā-
 niā, tamen subiungat, Si verò etiā
 delirās hoc agat, id iam valdē per-
 niciosum esse. Nā si dentiū stridor
 deliriū denunciat, vbi iam delirare
 cœperit, non modo nō desinet, sed
 etiā ingruet vehemētius, præsertim
 cum alios insuper quosdā muscu-
 los idem malū peruaferit. Quāob-
 re, quod ait, sic intelligendū vide-
 tur. Dentiū stridor, qui præter mo-
 rē est, symptoma est futuri delirij.
 Quare si quādo ad egrū accesseris,

& delirantē, stridentēq; dētibus vi-
 deris, iā mortī propinquū esse con-
 iicito. Verbis ergo prioribus, quā-
 do scilicet æger nondū delirās stri-
 det dentibus, id solū simpliciter in-
 dicatur, infaniā nimirū, mortēq; si-
 gnificari. Quū verò iam delirat, si-
 mulq; stridet dentibus, haud pro-
 cul abesse mortē. Id quod euidenter
 ipse ostēdit addens, iam. Siquidem
 mortiferū hoc symptoma esse ver-
 bis etiā prioribus dixerat. Poste-
 rioribus autē addidit valdè, et iam,
 dicēs, valdè iam perniciosum esse,
 hoc est, admodum perniciosum,
 quòd videlicet non multo post, sed
 perbreui æger interiturus sit.

*22 Nec verò ignorādum an vlcere,
 vel ante morbum vel in ipso morbo
 nato laboret. Nā si æger moriturus
 est, liuidum, & siccū, aut pallidum
 & siccum antè euadet.*

Siccum quidem omnino erit vlt-
cus ob imbecillitatem corpus alen-
tis facultatis. Color autem nunquā
 semper vnus erit, sed eum partim,
 quòd plurimū corpora humorib-
 us à se inuicem differant, partim
 ob noxæ magnitudinem immuta-
 ri necesse est. Si nanque humores
 biliosi exuperent, color erit palli-
 dus, si verò melancholici, aut liui-
 dus, aut altero τοῦ χλωροῦ significatu
 æruginosus. Diximus verò antea
 idem nonnunquam τὸ χλωρὸν signifi-
 care, quod pallidum, aliquādo ve-
 rò colorem ferè ærugini similem,
 quo quidem significatu etiā brasi-
 ficam homines Græci χλωρὰν dicere
 solent. Ad eundem modū ipsa quo-
 que noxa maior quidem colorem
liuidum (accedit enim is ad nigrū)
 minor verò rubrum, atque pallidū
 generat. Eāmque ob rem plerique
 extremum sententiæ scribunt, hoc
 modo.

modo, ἢ ὠχρόν τε καὶ ξηρόν id est aut pal-
lidum & siccum. alij verò illo, ἢ χλω-
ρόν τε καὶ ξηρόν.

23 Ceterum de manuum gestibus
sic statuendum est. Quoties in acu-
ta febre, aut pulmonis inflammatio-
ne, aut insania, aut capitis dolore
ægrum videris manus ante faciem
attollere, & aliquid inani opera
venari, & festucas carpere, atque
floccos à vestibus, vel ab adiuncto
pariete, si qua minuta eminent vel-
lere, ea omnia mala esse, & morti-
fera censendum.

Gestus manuum, hoc est, actio-
nes, & motus, quos hoc loco recen-
sui, eodem modo, atque in his, qui
suffusione, quam ὑπόχυσις Græci di-
cunt laborant, ab imaginatione
proueniunt. Cuncta enim, quæ in-
ter crysallo similem humorem, &

*corneam, quæ pupillam ambit, tun-
nicam, hi vident, foris posita esse
arbitrantur, propterea quòd dum
rectè valerent, omnia soliti semper
erant in aduerso aère conspicer.
 Illi verò de quibus nunc Hippo-
 crates scripsit, eodem modo in fe-
 bre acuta, pulmonis inflammatio-
 ne, infania, quæ Græcis *φρενιτις* dici-
 tur, & dolore capitis ea, quæ intra
 oculos sunt, quasi extra sint, videre
 sibi videntur. Ostensum enim est
 spiritum illum, quo videtur splen-
 didum lucentemque, assimilare si-
 bi humorem illum, qui inter tuni-
 cam crystallo similem, & pupillam
 medius cōtinetur, tenuem procul-
 dubiò purumque, & illi persimile,
quæ ouis inesse cernimus, quo etià
contra oculorum inflammationes
vtimur. Demonstratum verò eque
 est spiritum ipsum per humorem
 hunc, pèrque pupillæ foramen in
 cir

circunfufum nobis aërem, cui cō-
 tiguum illud eft, deferri. Quòd ve-
 rò etiam aëre ifto pariter lucente
 vtatur tanquàm congenito instru-
 mento, eandem prorfus vim habē-
 te, qualem in corpore neruus ha-
 bet, demonftratum eft, confcripta
 priuatim de vifu difputatione, li-
 bro nimirum decimotertio de de-
 monftratione, & feptimo de placi-
 tis Hippocratis & Platonis. Quin-
 etiam decimo De vfu partiū libro
 non pauca de ipfo diximus. Itaque
 quemadmodum cerebrū affectus,
 verbi gratia, digiti pedis, per neruū
fentit, fic per circunfufum aërem
res vifibiles foris pofitas quæ lon-
gius quàm par fit non diſtant. Ac
 fuſſuſiones quidem in eo humore.
 quem candidæ, tenuiorique parti
 oui cōſimilem eſſe dicebamus, quī-
 que inter pupillam & alterum cry-
 ſtallo ſimilem medius eſt, excitant

tur. In eodem verò nonnullis etiā,
 qui malè concoxerunt imaginatio-
 nes suffufis, aut difsimiles oriūtur.
 * Quum enim humor aliquis niger,
 aut crassus mediū sese opponēs ve-
 tarit quominus visus splendor fo-
ras exeat, illic nascuntur imagines
 pro natura impacti humoris. Si-
 quidem interdū velut pilos quos-
 dam, vel tomentum, vel stamen in-
 terdum nigros culices, aut muscas
 præteruolantes videre se imaginā-
 tur, aliquando verò alia lentibus
 miliisve nigris similia. Sic certè
 quidem accidit per febres acutas,
 inflammationesque pulmonis, vt
 sublatis in caput humoribus, eorū
 vapore humor etiā ille purus, quē
 pupilla complectitur, inficiatur.
 Quo autē ipse modo locoque tur-
 bidus effectus fuerit, prædictę ima-
 gines oboriuntur. Verū in vehe-
 menti dolore capitis, & insania, si-
 milit

militer illa eadē symptomata sunt,
 partim ob capitis repletionē, par-
 tim etiam, quòd humores in ocu-
 los conscenderint. Et indè quidem
 verba illa à grecis medicis in phre-
 niticis maximè vsurpari solita κρο-
 κιδίαν atque καρφολογεῖν, quæ signifi-
 cant tomentum & festucas legere,
 originem acceperunt. Sed enim
 plerique nobis tomētorum, & sti-
 pularum eiusmodi imaginationē
 tum interim dum fieret, tum postea
 quam facta esset, eius etiam nū me-
 mores exposuere. Habent autem
 duplicem differentiam. Alij nāque
senfifica facultate læsa delirarunt,
incolumi saluóq; iudicio, Alij ve-
rò sunt qui cū iudicio parum va-
cellarint, ob eximiam tamen qua
præditi sunt, prudentiam, non
multò post iudicandi vim recepe-
runt, & recuperarunt adeò, vt vin-
cerent, profligarent, & intellige-
 rent,

rent, quæcunque accidissent. Et illi quidem ipsi nobis indicarunt quibusnam visis manus mouissent, sicut scribit Hippocrates. Vestium enim villi multis locis excedere illis videbatur, & stipulæ parietibus hære, sæpè verò etiā festucas plurimas per stragula sparsas cernere, atque ante oculos parua animalia præteruolare. Quæ dum sectari, & comprehendere conantur, circumferunt manus, Alia verò quæ ipsi eminere putant, partim à vestimentis tollere, partim ab adiuncto pariete auellere cōtendunt. Cæterum graues sunt meritò affectus illi, qui pariunt eiusmodi symptomata. Nā febris quidem acuta, & pulmonis inflammatio & dolor capitis propter humorum abundantiam illa parit, Infania verò propter affectu partis dignitatem. Hæc enim toto genere pestifera est, febres autem,

& pul

& pulmonis, capitisque dolores, sicut antè dictum est, ob magnitudinem.

24 *Porro autem spiritus, frequens quidem dolorem, aut partis alicuius supra septum transuersum inflammationem significat. Magnus verò, & longo tempore inspiratus delirium ostendit. Quod si verò frigidus naribus, & ore exspiretur, id iam valde perniciosum est.*

Totã hãc sententiã accuratissimè libro secundo de spirandi difficultate explicauimus. proindè sola nunc capita persequar. Spiritũ hoc loco Hippocrates totam respirationem appellat, quam quidem si frequens sit, interdum dolorem significare dicit, interdum verò inflammationem, quam φλόγωσι græci nuncupant, partiũ, quæ intra thoracem

racem continentur, cordis scilicet, & pulmonis, quæ sunt supra transversum septum collocata. Siquidē *σπύες*, atque *διάσπαρμα* idē græci veteres appellabant. Ac in doloribus quidem ostendit spiritum paruum frequentēque duci, in phlogosi autem (quam inflammationem interpretere, nanque phlogosim veteres phlegmonas solēt vocare) frequentem & magnum. Spiritus verò rarus, hoc est longis intervallis repetitus, cum magnitudine quidē delirium, cum paruitate verò extinctum calorem natium prodit. Sed & hanc sanè affectionem ex accidenti indicavit, scribens. Quòd si frigidus naribus & ore expiretur, id iam valdè perniciosum esse. Quòd autem in Prognostico de morbis acutis differens has tantum spirandi difficultates breuiter exposuerit, libris autem Epidemiôn de

de pluribus aliis fecerit mentionē,
libro de difficultate spirandi secū-
do ostensum est.

25. *Spirandi verò facilitatem exi-
stimare oportet valdè magnam vim
ad salutem habere in omnibus acu-
tis morbis, quibus coniuncta febris
est, quique diebus quadraginta iu-
dicantur.*

Respirationem, quæ naturali
modo obitur, spirandi facilitatem
appellauit, ex qua nec thoracem,
nec cor, nec pulmonem, nec præ-
cordia, nec ullam aliam particulā,
quæ ipsis connexa sit, dolore vexa-
ri cognoscitur. Nam siue tenean-
tur phlegmone, siue alio quouis do-
lorifico affectu teneantur, dolent
quum per respirationem mouen-
tur. Hæ autem sunt, ventriculus,
lien & iecur. Si quando igitur
nulla eorū laborat, nec caloris co-
pia

pia tanta est, ut exuri, atque ardere
 videantur, nec contrà penuria tan-
 ta, ut iam extinguatur natiuus ca-
 lor, quis non fateatur, permultum
 egro spei esse ad recuperandâ etiam
 ab acutis morbis sanitatem, à qui-
 bus vel ob magnitudinem febris,
 vel dictam propriè phlegmonem
 pericula imminet? Diuturni sanè
 morbi, quamvis horum expertes,
 quia tamen vires dissoluunt, non
 carent periculo, eamque ob cau-
 sam ipsos excepit Hippocrates, so-
 lósque acutos morbos nominatim
 expressit. Quorum cum sit duplex
differentia, sunt enim alij simplici-
 *ter primùmque acuti, alij autem ex
 istis decidui sunt, utramque ipse cõ-
 plexus est, scribens, quibus cõiun-
 cta febris est, quique diebus qua-
 draginta iudicantur. Vbi coniun-
 ctam quidè febrè esse addidit, quò
 eos separaret à cõuulsione, disten-
 tione,

tione, cholera, atq; aliis acutis mor-
 bis, qui febris expertes sunt. Addi-
 dit verò & diebus, quadraginta iu-
 dicari, vt acutos morbos ex aliis
 deciduos, vnà cum his, qui simpli-
 citer, & propriè acuti dicuntur, an-
 numeraret. Sunt autem illi initiò
 quidem acuti, postea verò decimo
 & quarto die, vel etiam maturius,
 crifim imperfectam experiuntur, at-
 que ex ea reliquie quædã morbi ad
 diem quadragefimum supersunt.
 Morbi nanque acuti, qui imperfe-
 ctè iudicati fuere, non in eos modò
 sed etiam in diuturnos, & maximè
 in marasimum, quartanam, suppura-
tionē, phthoēm, atq; hydropas de-
 generant. Sed hos tamen impresen-
 tiarum Hippocrates excludit, asse-
 rens solis simpliciter acutis quibus
 coniuncta febris est, atq; aliis pari-
 ter deciduis qui ad quadagesimū
 diem perueniūt, signum optimum

esse spirandi facilitatē, non autem acutis omnibus, qui febre carent, nec item longis, itaque tria sunt omnia morborum genera temporum spatiis differentia. Acutū quidem vnum, quod diebus quatuordecim iudicatur, cui ex aduerso oppositi sunt diuturni. Tertium verò ambigū, & veluti in vtriusq; confinio positum, cuius extremus inter eos, qui iudicandi vi pollent quadragesimus dies est. Hæc quidem in ægris tam manifesta sunt, vt nemo illa non fateatur: quæ si quis diligentius in illis expenderit, intelliget planè rē se isto habere modo. Cæterum, qui dicunt antiquū illum virum, quum scribit acutos morbos dieb⁹ quatuordecim iudicari, docere nos dierū iudiciū numerū nō modò nō nouerūt, quæ maximè eos scire oportuit, sed ne ditiones quidem ipsas intelligunt.

Si

Si namque hoc ipsum diebus quatuordecim acutos morbos iudicari, designat dierum iudicantium multitudinem, certè, & quod nunc ait intra dies quadraginta iudicari, dierum iudicantium numerum significabit. Quærant igitur an quod in quatuordecim diebus faciunt vsq; ad quadragessimum, idem in dictis quadraginta diebus efficere possint.

Sudores in omnibus acutis morbis optimi sunt, quum & diebus criticis proueniunt, & febrem prorsus auferunt. Boni quoque, qui toto corpore manant, faciuntque, ut homo facilius ferat morbum. Qui verò nihil eorum effecerint, haudquaquam commodi videntur. Pessimi autem sunt frigidi, & qui circum caput tantum, & faciem, & cervicem

oriuntur. Isti enim cū febre quidem acuta mortē, cum mitiori verò morbi longitudinem denunciant. (Similiter, & qui in toto corpore eodem, quo & in capite modo proueniunt. At qui milij instar prodeūt, qui que solo in collo emergunt, mali sunt. Boni verò, qui guttatim stillāt, & vapore tollunt. Ceterum vniuersalem sudorum rationem nouisse oportet, Alij nanque exolutis corporibus alij verò propter phlegmones vehementiam solent excitari.)

Sudoris optimi duas notas scripsit, tertiam verò prætermisit, quasi necessariò priores consequatur.

1. Qui enim tum criticis diebus fiūt,
2. tum ægro febrem prorsus adimūt,
3. toto profectò corpore manāt. Verum inter notas boni quidem, non tamen optimi sudoris scribēs eum toto

toto corpore prodire & partē aliquam morbi adimere, nihil præterea de diebus criticis adiecit, quasi id etiam necessariò sudores bonos concomitaretur. Porro alius ordo tertius est sudorum, qui modicè mali sunt, de quibus dixit, Qui verò nihil eorū effecerint, haudquam commodi videntur, hoc est nisi toto corpore profluxerint, & eger postea morbum faciliùs ferat. Perspicuum autē est sudores illos, quibus nihil tale acciderit, deteriores esse, quibus verò alterum tantum, meliores. Ex his rursum meliores illos esse, qui morbum reddunt tolerabiliorem, quāvis toto corpore non diffuant, deteriores verò à quibus ingrauescit morbus etsi toto corpore sudetur. Ac omnes quidē ij sudores calidi sunt, eāque ob causam dum treis eos ordines statueret, id ipsum non ex-

presit, quippe qui ea, quæ necessa-
 riò aliqua consequuntur, quæque
 facilè ex eorū quæ subiiciuntur op-
 positione intelligi possunt, præter-
 mittere cōsueuerit. Atqui sudori-
 bus omnibus de quibus primū
 hoc in loco dixit, frigidos oppo-
 nit, scribens ad hunc modum, Pes-
 simi autem sunt frigidi, atq; simul
 cum illis malos esse commemorat,
 qui circum caput tantū, & faciē,
 & ceruicem oriuntur, etiam si fri-
 gidi non sint. Hi nanque animi de-
liquium minitantur. Qui sanè par-
 tibus etiam istis, si frigidi videan-
 tur, omnium pessimi sunt. Neque
 enim amplius futuram syncopem,
 sed iam incipientem ostendunt. Cæ-
 terū ex febris vehementia distin-
 guuntur. Quippe si febris acuta est
 tam frigidi illi sudores, etiam si to-
 to è corpore prodeant, quàm alij,
 qui ceruicem tantū, atque caput,
 quamuis

quamuis fortè calidi occupāt certam perniciem adferunt. Sin autem mitis est, poterunt tandem vires vitiosos humores spatio cōquere, modo ne prius febris vehementiā perfundentur. Nullam verò Hippocrates cū de aliis sudorib⁹ diceret, mētionem dierū criticorū fecit, de quib⁹ tamē initio loquit⁹ erat, cū optimos describeret, tū quòd dierum iudicantium vim proprio libro explicaturus esset, tū quòd in hac ipsā, quam interpretamur sententia eos non obscure subindicaret. Est enim eorum virtus vna crīsim fidam proferre, siue bonus, siue malus exitus illā cōsequatur. Sciendum autē est propositæ nobis sententiæ extremū à Dioscoride scribi hunc in modum, Pessimi autem sunt frigidi, & qui circum caput tantum ceruicēmq; oriūtur. Mortem enim aut longitudinē morbi

significāt, Quo quidē modo perspi-
cuū est oīa dici cōpendiosius, quā
alioqui supra scriptus est, vim autē
vtrinq; eādē esse, & interpreti addē
dū id, qđ priore modo iā expressū
est, scilicet, cū febre quidem acuta,
mortē, cū mitiori verò morbi lon-
gitudinē. Adscribūtur postea non-
nulla de sudoribus, quæ in omni-
bus codicibus nō reperiās, & quæ
rectē cū alijs, tum verò Artemido-
rus, & Dioscorides, tanquam no-
tha, exemere.

*Optimum verò est si præcordia
sine ullo sensu doloris equaliter mol-
lia in vtraque parte sint. Sin autem
phlegmone laborēt, aut dolorē adfe-
rant, aut tensa sint, aut dextrum à
sinistro variū, & inæquale, hæc o-
mnia vereri conueniet.*

Perbreui quidē oratione rem to-
tam cōplectendo dici potest opti-
mè

mè præcordia se habere, quæ naturalibus quàm simillima sunt. Verū Hippocrates sigillatim notas omneis persequitur, quarum primā ex his desumit, quæ non insunt, quæ recentiores medici *ἀσυνμυβέβηκός* solēt appellare. Reliquas autem duas ab his, quæ præcordiis accidunt. Doloris nanq; expers esse, sumptū ab eo est quod nō accidit, molle verò, & equabile, ab illis, quæ insunt. Sed molle quidem ex moderato renixu cognoscitur. Huic enim cōtrariū, quod scilicet vehemēter renititur, durū est. Aequale verò nō hac modò nota deprehēditur. Nā possunt quidē omnia æquè mollia esse, quæ tamen vel aliqua parte doloris erūt expertia, alia verò, dolore afficiuntur, vel alio loco calidiora, alio frigidiora, quàm debeant, aut sublimiora vno, & altero magis depressa sunt. Quare optimo, & æquali op-

ponens notas pessimi, atq; inæqualis, Sin phlegmone (inquit) laborant, aut dolorē adferant, aut tensa sint, aut dextrū à sinistro variū & inæquale. Vbi quod dixit phlegmone laborare, de toto hypochondrio intelligitur. Est autem phlegmone laborare, idē quod vri, inflā-
mari, & succēdi. Aequè verò & dolorē adferre de toto dicitur hypochondrio, quēadmodū & tensum, quod de ipso etiā toto dictum est. Dicitur verò inæqualiter affectum esse, quoties totū hypochondrium eandem non habet vel caloris, vel frigoris, vel doloris, vel indolentiæ, vel gracilitatis, vel laxitatis, vel tensionis affectionē. Tenditur enim plerūq; hypochondriū, vt tamē propriè dicta phlegmone nulla sit, idq; vel ob insignē quandā siccitatē, nō ipsius modò hypochondrij, sed etiā mēbranę costas succigētis,

&

& septi transversi, vel quòd muscu-
 li hypochondrij phlegmone, quæ
 tumorem excitet, nec tamen pro-
 priè phlegmone sit, quæ dolorifi-
 cus tumor est, afficiantur.

*Quòd si in præcordijs pulsus quo-
 que insit, perturbationis, vel delirij
 iudicium est. Verùm oculos eorū in-
 tueri oportet. Si nanque crebrò mo-
 ueantur, expectanda insania est.*

In quibusdam exemplaribus nō
 pulsus, sed palpitatio scribitur. Eā
 autem à flatulento spiritu generari
 compertum habemus. Verùm plu-
 rima pulsum scriptum habent, siue
 ille sit, qui magnas inflammatio-
 nes comitatur, siue ille ægro sensi-
 bilis motus arteriæ magnæ, quā
 spinam perreptat, ut vir ille dixit
 libro secundo Epidemiōn, Cum
 vena, quæ in cubito est, pulsauerit,
 insanum furibundūque est. Cer-
 tum

tum enim est pulsum etiā ab eo appellari magnum illum, & vehementem arteriarum motum, quem vel solus æger, vel qui illi adfistunt, non admota etiam manu, manifestò percipiunt. Sed quicquid horum acciderit, nō bonum signum est, Siquidem tū magna arteria, tū ventriculus, tum iecur, atq; ipsum adeò transfuersum septū, inter partes principes habentur, quorum vnum necessariò affectum esse oportet, siue palpitationem, siue pulsum legerimus. Veruntamen transfuersum septum delirium promptissimè suscitāt, eāmq; ob causam *φρένας* quod mentem interpretere, vocatum à veteribus esse dicunt, atque ipso non minus ventriculi os, si quando magna ipsum phlegmone inuadat. Reliquæ verò partes, quæ illic sunt, si aliquo ex prædictis affectibus corripiantur, plurimū habent

habent periculi. Itaq; Hippocrates ab hoc symptomate, vel perturbationem, vel delirium impendere, haud temerè videtur affirmasse. Perturbationē quidem, quòd hæc pericula omnia ex equo consequantur, quibus non egri solùm, verùm etiam Medici perturbari solent. Delirium verò propter septū transuersum, & os ventriculi. At verò de hypochondrij musculis considerandum est, hi enim nec pulsantes, nec palpitantes deliriū, aut periculū necessariò accersunt. Quare non est vulgari sensu verbum, insit, interpretandū, quo vsus est hoc in loco Hippocr. scribens, Quòd si in præcordiis pulsus quoq; insit. Quippe eo verbo palpitationem, aut pulsum, qui in ima præcordiorum sede fiat, designare voluit. Verùm oculos eorum intueri oportet. Si nanq; crebro moueantur, expect

pectanda infania est. Nam cum eo symptomate perturbationem, vel delirium portendi dixisset, nunc distinguit, & docet, quando delirium quando perturbatio consequatur. Est autem distinctio ab oculorum motu, quos nos nunc modò, sed aliis omnibus in symptomatibus à quibus delirium fore metuis, diligentissimè contemplare. Ipsum enim instabiles illi præfagiunt. At hoc loco nò solum simpliciter delirium, sed infaniam expectandam esse pronunciauit, indicans ab his notis vehemens delirium venturum. Quòd autem creber oculorum motus delirij suspicionem confirmet, potes, ut ego arbitror, facile ex iis colligere, quæ modò retulimus, quum musculos affectiones cerebri primos sentire ostēderemus. Cerebrum verò ipsum cum ab aliis nervosis partibus, tum à septo transverso, &

fo, & ore ventriculi afficitur. Cùm enim ab eo nerui omnes oriantur, quæ partes neruos plureis, aut maximos recipiunt, illæ principium suum in consortium mali haud sine ratione pertrahunt.

At verò tumor in hypochondrio durus, & dolorificus pessimus est, si totum hypochondrium occuparit, Sin autem alteram tantum partem peruaserit, periculi minus habet, qui sinistram.

Hippocrates *ἡ ἀνία* (quo nomine hîc est vsus, nos tumorem vertimus) vocare consuevit tumorem omnem præter naturã. Medici verò recentiores vnum tantum, qui si comprimatur, nullum dolorem infert, & mollis est. Rursum quam illi propriè appellant phlegmonẽ, eam Hippocrates cõposita dictione durum, & dolorificum tumorem

rem

rem vocat. Nanq; phlegmones nomine pro phlogosi utebatur. Perspicuum autem est huiusmodi affectum in præcordiis excitatum parte quidem dextra, propter iecur, deteriorem esse, sinistra verò mitiorem propter lienem, simul verò in utroque latere consistentem, pessimum.

Verum tumores eiusmodi per initia quidem nati mortem breui futuram significant.

Scribit Hippocrates tumores illos duros, & dolorem ciētes, quos recentiores medici proprio nomine phlegmonas appellant, qui præcordia occupare dicebantur, mortem breui futuram portendere. Quod sanè falsum est, nisi internarum quoque partium aliqua simul affecta fuerit. Internas verò esse nominamus iecur, ventriculum, lienem,

& septum transuersum. Musculi
nanq; præcordiorum phlegmone
obsessi tollere hominem è vita nõ
possunt, nisi, quod rarò accidit, vel
phlegmones magnitudo eximia
fuerit, vel vires admodum imbecil
le, vel perperam curetur à medicis,
vel ipse etiã æger deliquerit. Pro
indè confusè & indistinçtè scripta
hæc sententia est.

*Si verò febris vigesimum diem
superet, nec tumor interea confidat,
in suppurationem vertitur.*

Omnes præter naturam tumo
res, resolutis, à quibus fiunt, humo
ribus, curantur, atque confidunt.
Quare si non confederint, humo
res proculdubiò remanent, eosque
tandem secundum qualitatem im
mutari necesse est, & vel putresce
re, si natura, veluti in morticino
corpore, nullam eorum cõcoctio-

nem præ imbecillitate moliatur, aut, si illa valida est, in pus conuer-
ti. Quamobrem rectissimè dixisse videtur Hippocrates, Si partes phlegmone laborantes non resederint, simulq; febris detineat, in pus mutari. Sedata nanq; febre videntū ne phlegmone aliqua scirr-
hodes oboriatur. Sic enim plerunque
accidere solet, quum tenuior qui-
dem humorum portio, qui phleg-
monem excitarunt, in ambientem
euauerit, crassa verò, lentaque in
ipsis affectorum corporū maiori-
bus spatiis minutatim impacta est.
Cur verò vigesimum diem talium abscessuum suppurationis terminum statuerit, dicemus libro De diebus criticis secundo.

*Accidit autem his, in primo cir-
cuitu, etiā sanguinis è naribus pro-
fluium, & plurimum confert, in-
ter-*

*interrogare verò oportet, an capite
doleant, aut hebetes sentiāt oculos.
Si quid enim eorū adsit, illuc fertur.*

Quòd quidem de præcordio-
rum phlegmonis indistinctè loquu-
tus sit, ex his etiam verbis perspi-
cuū est, quibus eas ipse distinguit.
Nā & in ipsis sanguinis è naribus
profluuia dicit euenire, & indè iu-
uari plurimū. Quod certè illis
præsertim accidit, quæ iecur, &
lienem occupant. In quibus etiam
alibi sanguinis κατ' ἴξιν hoc est è di-
recto fluxionem commendat, eam
autem, quæ ἀνάπαλιν, hoc est, è con-
trario fit, vituperat, exponēs quid
per τὸ ἀνάπαλιν intelligat, sicut quū
in magno liene sanguis è dextra na-
re diffluit. Scribit autem in primo
circuitu, dierum videlicet critico-
rum, sanguinis accidere fluxiones,
quod duobus scribitur modis, sin-

gulari, atq; plurali numero. Singulari quidem, in primo circuitu, plurali verò in primis circuitibus. Si numero singulari scriptum est, septenarium circuitum indicat, Singulariter, potest quidem & septenarius ipse significari. (Quibusdā enim secunda etiam septimana sanguis fluit) Veruntamen quaternarij circuitus, videntur potius intelligēdi. Siquidem plurimis sanguis profluit primis septem diebus, paucis nono, atq; vndecimo, paucissimis decimoquarto. Porro quòd fursum humores ferantur, ex quo sanguinis fluxiones fieri solent, notas adiicit, tū capitis dolorem, tum oculorum hebetudinem. Sed de his postea absolutius differet, quo loco nos etiam disputationē omnem de sanguinis fluxione absoluemus.

*Verum potius in iunioribus, qui
trige*

*trigesimum quintum annum agunt,
sanguinis profluvium expectandū.*

Docet quomodo ex ætate fluxio sanguinis prævideri possit. Sperandas videlicet magis esse sanguinis fluxiones in iunioribus, qui quinque & triginta annos agunt. Siquidem id ætatis tum sanguinis plurimum est, tum vires valentissimæ, tum calor exuberans.

Tumores verò molles, & doloris expertes, quiq; digito, dum premuntur, cedunt, multò tardius iudicantur, suntque minus quàm illi, perniciosi.

Isti sunt quos recentiores medici œdemata propriè appellant, quos cū veteres nominare volunt, hoc tantum dicunt, tumores molles. interdum verò addunt, doloris expertes. quod si quādo omiserint,

id tanquam à molli subindicatum
omittunt. Mollia nanque nō cient
dolorem. Hippocrates autem non
istud modò, sed & cedentes addi-
dit, ratus mollis etiam nomine ista
omnia comprehendi. Nisi fortè,
quæ compressu cauantur, nunc in-
telligat, id quod non omnibus sim-
pliciter accidit, quæ cedunt, sed à
quibus cutis ipsa intumuit. Quia
verò omnes eiusmodi tumores pi-
tuitosi sunt, iccirco, et diutius per-
seuerant, & minus habent periculi.
Ac diuturniores quidē sunt, quia
frigidiores. Calore nanque conco-
ctio perficitur. Minus verò pericu-
losi, quia nihil habent doloris. Do-
lor enim vires exoluit.

*Quòd si febris ultra sexagesimū
diem detineat, & tumor interim
non resideat, in suppurationem ver-
tendum esse indicium est, nec eum
qui*

*quidem modò, sed illum similiter,
qui in reliquo ventre constiterit.*

Prius dixerat in œdematis phlegmonosis, ut quæ calidiora sint, futuram suppurationē, si febris post vigesimum diem non desierit. Nūc verò in frigidioribus, suppurationis terminum, sexagesimum diem statuit. Sunt autem, & alij quidam inter istos medij, quorum terminus est quadagesimus dies. Sed de his quidē omnibus, donec de diebus decretorijs tractemus, dicere distuli. Cæterum nō eos modò tumores, qui diutius in præcordijs immorantur, in pus vertendos dicit, verum illos etiā qui in reliquo ventre constiterint, quasi secundū aliquam significationem etiā præcordia inter ventris partes censeantur.

Itaque qui dolorem cient, &

duri magnique sunt, mortis discrimen haud longè abesse significant.

Qui verò molles sunt, & expertes doloris, & digito compressi cedunt, illis diuturniores existunt.

Nihil præterea his verbis docet, quàm quod docuerat superioribus, nisi quòd dolorem cientibus, & duris, adiecit magnitudinem, quam nos etiam antè adieceramus, quum diceremus musculorum hypochondrij inflammationes nihil prorsus adferre periculi, nisi supra modum magnæ fuerint.

Qui verò ventrem occupant tumores, non tam abscessus faciunt, quàm qui consistunt in præcordijs. Minimè verò omnium, qui sub umbilico sunt in suppurationem vertuntur.

Tum

Tumorum, qui digesti nō sunt, suppuraciones non modò citius, sed etiam magis in hypochondrio contingunt, propterea quòd calidior locus ille sit, à quo quicūque longius ad infernas parteis recedunt, etiam serius, minúsque suppurant. Quare qui sub vmbilico est, rarò in pus conuertitur.

Sed sanguinis profluuium è superioris partibus maximè expectare oportet.

In quibusdam exemplaribus adscripta est coniunctio, &, per quam significatur sanguinis è naribus effluuium non affectis modò præcordijs, verùm alijs etiam partibus inferioribus, futurum. Sunt autem, quæ coniunctionem, &, non habeant, quod illis quoque, sed minus significat. In alijs verò exemplaribus aduerbium *maximè*

non habetur, sed hunc in modū legitur, Sed sanguinis profluuium è supernis partibus expectare oportet. Neque enim tumores, qui infernas partes occuparunt censet sanguinis fluxiones excitare. Sic autē veritas habet, à tumoribus, qui vmbilicum circumstant, sanguinis fluxiones cōtingere, sed si illi quidem in superioribus partibus consistant, magis, si verò in supremis, maximè. Dicit autem etiam postea de sanguinis profluuiio, quo sanè loco disputationem omnem retexemus, & absoluemus.

Omniū autem tumorum, qui diutius istis in partibus manserint, suppurationes contemplari oportet.

Vno verbo cōplexus est omnia, quæ figillatim antè explicauerat, Proindè non eget hic locus noua interpretatione.

Porro

Porro suppurationes, quæ ab ipsis
 prodeunt, expendes hunc in modum.
 Quæ foras quidem abscedunt, tum
 quæ parvæ sunt, & permultum pro-
 minent, atque in acutum attollun-
 tur, optimæ sunt. Magnæ verò, &
 latæ, nec in acutum fastigiatæ, pes-
 simæ.

Quod quidē Hippocrates quum
pus vniuersum, tumore aliquo pre-
ter naturam concocto, collectum
fuerit, symptoma eiusmodi *ἐκπύματα*
 atque *διαπύματα*, hoc est, suppu-
 rationes appellet, facile intelliges, si
 totam eam sententiam perlegeris,
 qua ipse de precordiorum tumori-
 bus differuit. Cæterum puris in eo
 fit abscessio, interdum quidem sub
 cute, sæpe verò in profundo. idque
 geminā ob causam, quod vel pars,
 quæ suppurat intra peritonæum po-
 sita sit, vel pus ipsum, etiamsi mur-
 scu

sculus fit, qui laborat, sub inuolucris eius detineatur, nec possit foras propter lentorē, aut crassitiem, aut tunicæ, quæ ipsum comprehendit, densitatem egredi. Siquidem natura pus excernere, & ab afflictis partibus abigere nititur, idque per sæpe illa efficit, quum idoneos ad excernendum meatus, ceu canales quosdam, nacta fuerit. Verum cum tales nō semper habeantur, in propinqua spatia pus propellit, quæ si exigua fuerint, integumentum eorū erodit, quodque illi subest spatium dilatat. Ex his igitur, quæ hoc modo suppurant, illa multò leuiora esse perspicuum est, quæ foras, & non intrò abscedunt, rum quæ non magnum occupant locum, nec latè extenduntur, sed ita cōtracta sunt, vt in fastigium tendant, & coni- figuram representent. Hæc autem & robustam esse facultatem ostendūt quæ

quæ pus foras propellit, & nō magnam corporum, quæ exedunt, partem corrūpunt. Verū siue hoc loco scriptum sit ab Hippocrate εἰς ὁρὴν ἀποκρυπτοῦ μὲν, siue εἰς ὁρὴν ἀποκρυπτοῦ μὲν, palam est idem ab utroque significari.

Quæ verò interius rumpuntur, optimæ quidem illæ sunt, quibus cū externo spatio communicatio est. Sunt autem ea contracta, & doloris expertia, totâque loci facies exterior concolor apparet.

Suppurationes istæ nō sunt simpliciter optimæ, sed inter eas optimæ, quæ interius, exteriùsque rumpuntur. Siquidem deteriores illæ sunt his, quæ foras exeunt. Nanque illa in multo nobiliores præcordiorum cute partes eruptio fit. Præterea, quæ curent medicamenta intus ruptis æquè admoovere nō possumus,

sumus, & pus dum per intestina vacuatur, ea mordet, & abradit, dysenteriamque concitat. Ac si fortè per ieiunū, aut tenuia intestina feratur, cibi in corpus digestionem vitiat, si verò per ventriculum, etiā ipsi concoctioni detrimentum adfert. Itaque perspicuum est eas omnium pessimas esse, quæ in partē utranque tum internam, tum externam erupere. Sic enim geminatum malum est. Nullam nanque tūc habet natura sedem, nullūque, ut ita loquar, principium renutritionis, quò ruptis possit opitulari, & veluti in solo quodam firma iacere regenerandæ carnis fundamenta.

Est autem pus optimum, quod album, æquale, lenēque est, & minimè foetidum quod autem è cōtrario se habet, deterrimum est.

Quòd quidem pus minimè foetidum

tidum esse oporteat, manifestū est. Nanque immensus foetor, putredinis potius, quàm concoctionis nota esse solet. Quòd verò etiam albū esse debeat, si generationē eius no-ueris, ex ijs, quæ alibi demonstrata sunt, intelliges. Omnia siquidem omnibus locis demonstrare, futilia potius dicentis est, quàm docentis. Sunt autem hæc alijs demonstrata libris, vt libro quidem de facultatibus naturalibus, earum vnā alteratricem esse, quæ alimētum tum in ventriculo, tum in iocinore cōcoquit, in hoc quidē, ipsum in sanguinē conuertens, in illo verò succum ex alimento gignens sanguini faciendo accommodum: Præterea singulas animalis partes in suā naturam succum ipsis proximum cōuertere. Nouissima enim cōcoctio nutrientis appositione, cūque eo, quod alitur, assimilatione perficitur.

tur. Quamobrem quò similitudo ista concilietur, non est dubiũ multò illud antè tempore præparari oportere. Diximus autem etiam in libris de femine, in vasorum tunicis ex quibus testes nutrimentum hauriunt, sæpenumero sanguinem iam antè in semen commutatum manifestò videri. Neque enim ipsas vasorum tunicas alio quodam nutrirì verisimile est. Et eũ quidem humorem ex græcis medicis nonnulli *σπέρμα* appellāt, atque ob id semen etiam ipsum, *σπέρμα* vocant, illi præsertim, qui *σπέρμα*, hoc est, seminis, nomine nō corpoream quidem substantiam, sed ipsius vim facultatēque significari volunt. Enimvero phlegmonas quoq; ostēdimus sanguine in parteis phlegmone laborantes decumbente excitari, qui primũ quidem ipsa solũ vasa repleat, & distēdat, mox verò
etiam

etiã vicina ipsis inania spatia, quæ
singulis ī partib⁹ plurima exiguaq;
sunt occupet. Sunt autē ea à nobis
demonstrata libello de tumoribus
præter naturā, & dictum æquē de il
lis in eo, quē de inæquali intempe
rie scripsimus. Sanguis igitur ille,
qui in partibus phlegmone afflictis
per minimas particulas dispersus
est, redire quidē in priorem naturā
nō potest, vt qui extra vasa sua sit,
immutatur autē, & putrescit, non
aliter quàm omnia, quæ alieno in
loco vehementius incalescunt. Ita
que si natiuus quidem calor à pro
pria temperie plurimū recesserit,
sanguis, vt in morticino corpore,
putrescit. Sin autē ille vim adhuc
aliquā retinet, mixta quædā sangui
nis mutatio fit, partim quidem ab
ea, quæ præter naturā, partim verò
ea, quæ secundum naturā causa est.
Quarum vt illa putrefacit, sic ista

concoquit. Earū verò vtravis præ-
ualuerit, protinus indicia tū in co-
lore, tum in odore, tum in substan-
tia necessariò cōsequuntur. Cū er-
go ista aliis commētariis, quemad-
modum dixi demonstrata sint, cō-
sequens est, an rectè sanguis in pus

1 versus sit, ratione inuestigare. Cu-
ius sanè rei primum testimoniū est,
quòd nō computruerit, sed potius

2 cōcoctū sit, Secundū, quòd tametsi
notæ quædā putredinis præter na-
turam cōceptæ in eo appareant, le-
ues illæ quidē sint, & sicut ait Hip-
pocrates, minimum foeteat. Nam

quod ipse dixit *ὡς ἰχθυα*, significat
idem, quod *ὡς ἐλάχεια*. Ad hæc co-

3 lore ipsum decet esse semini persi-
mile, nec tamē tā exactè candidum,
quàm nix ipsa videtur. Siquidē tū
semini tum puri natura colorem so-
lidorum corporū inducit, sed illi
quidē exquisitū, huic verò ad cer-

tum

tum quendam modū. Nulla nanq;
 in femine causa præter naturā est,
 quæ ipsum afficiat, in pure autē, vt
 non semper vis eius par, sicut dixi-
 mus, ita certē aliquid prorsus inest,
 quū sanguis extra sua vasa iaceat.
 Et hæc quidem causa est, cur & se-
 men, & pus alba fiāt. Nā pus quoq;
solidis etiā corporibus quodāmo-
do assimilatur, quæ sunt vasorū tu-
nicae, nerui, ligamenta, membrane,
chartilaginee, & ossa. Est verò ean-
 dem etiā ob causam candidū, quod
 in vrinis subsidet. Habet enim pu-
 ri similem originē, nimirū illius, &
 humorum, qui secundum naturam
 sunt, mediam. Quicquid enim ali-
menti dum in sanguinē verteretur,
naturæ actionem declinauit, sub-
sidet in vrinis, non immutatū qui-
 dem à natura, sicut sanguis, nec ta-
 men, vt pus, à causa præter naturam
 in ipsa generatione vitiatum.

GALENI IN PROGNOSTI-

CVM HIPPOCRA-
TIS

COMMENTARIVS

SECVNDVS.

i

*MINIS aqua inter-
cutem, quæ ex acuto
morbo cœpit, mala
est. Neque enim fe-
brem discutit, sed do-
lorem insuper vehementem cõcit,
& mortem. Incipit autem vt plu-
rimùm ab inanibus & ili, interdũ
verò à iecinore.*

Dixerat Hippocrates initio hu-
ius libri, Sunt autem hæc in acutis
morbis

morbis cōsideranda. Primūm quidem an ægri facies similis sit, bene valentium. Ex quo plerique existimarunt nō de mortifera facie tantūm in acuto morbo contracta, sed etiā de reliquis omnibus institutā ab eo disputationem fuisse. Sed nō legere, arbitror, quod ipse extremo libro subiūxit, his verbis, Hæc autem dico de morbis acutis, atq; aliis omnibus, quæ ex ipsis habent originem. Attamen, & de suppurationibus loquutū esse constat, non iis modò, quæ vigesimo die abrumpi debent, verūm illis etiam, quæ ad trigesimum, quadagesimum, & sexagesimum diem producuntur. atque itē de morbis, qui vsq; ad quadagesimū diem differūtur, vbi ait, Spirandi verò facilitatē existimare oportet valdè magnam vim ad salutē habere in omnibus acutis morbis, quibus coniuncta febris est,

quiq; diebus quadraginta iudicatur. Et nunc quidem non de omni specie aquæ inter cutem, sed ea dūtaxat, quæ acuto morbo superuenit dicturum se manifesto profiteatur. Quin etiā de purulentis, & tabidis, atq; insup de quartanis postea dicet, quos sanè morbos nemo est, qui diuturnos nō esse fateatur. Itaq; aqua omnē inter cutem, quæ acuto morbo superuenit, malā esse dixit, ut quæ nec febrem discutiat, & dolorem perpetuò excitet. Eius autem ortum etiam ostendit, dum & iecinoris nominatim facit mentionē, & illas quę in spatiis alui inanibus (latini ilia, græci *νεύρας* vocant) continentur partes vno communi vocabulo complectitur. Hæ autem sunt, ieiunum, lactes, tenuiāque intestina. Nanque verisimile est omnes eas partes ab Hippocrate *νεύρας* appellari, quæ inter extremam

mam thorcais costam, & coxendicis ossa continetur. Siquidem inanis tota illa regio videtur, si tam cum infernis, quàm cum superis partibus, vtrisque offeīs, contuleris. Est verò etiam pars illa tota gracilis, modò quis non parum antè cibum potumque sumpserit.

Hâsque ipsas propterea partes poeta *λαπαράς* (nam *λαπαράς* gracile significat) vocare videtur. Enimuero omnis inter cutē aqua vitiatō sanguificatiōis opere æquè prouenit. Tanquàm enim in ventre cibi coquuntur, sic in iocinore, & venis alimentū, quod prius in ventriculo concoctionē adeptū fuerat. Quinetiā sicut in ventriculo plus minusve vitiatā cōcoctio est, ita & in iocinore. Nā vt venter, sic etiā iecur nūc per se primū, nūc ex cōsensu cū aliis partibus afficitur. Est autē euidens, omnia, quæ mutuò sese

afficiunt, vel propter vicinitatem, vel quòd magnum inter se habeant per vasa, & nervos commercium, affici. Sic quidem iecur cum liene, ventriculo, & intestinis, magnis venis cōnecti videtur, ac præterea illis esse tam vicinum, vt ex his aliqua annexa, aliqua prope-modum contigua sint. Verùm Hippocrates nullam lienis mentionem fecit, quòd ipse de morbis acutis dicere proposuerit. Apparet tamen id viscus, si quando in veteri morbo scirrhusam aliquam affectionem contraxerit, tum iecur ipsum similiter afficere, tum eius occasione hydropas in corpore vniuerso excitare. Meminit autem iocinoris, & partium inanum, & aquarum inter cutem, quas illæ pariunt, differētias exponit, id quod erit ex iis, quæ sequuntur, dilucidum.

Quòd

*Quòd si ab inanibus quidem, iliq; 2
incipiat, pedes tument, & proflu-
uium ventris diu detinet, quod ta-
men nec inanium, iliūque dolores
soluit, nec ventrem subducit.*

In omni specie aquæ inter cu-
tem æquè tument pedes. Nam id
quoque Hippocrates euenire di-
cit, vbi vitio iocinoris prouenit.
Quòd autem etiam si à liene oria-
tur, atque aliis item omnibus, vt
verbo vno dicamus, idem malum
contingat, certò compertum no-
bis est. At ventris profluuium pro-
prium peculiareque est eius aquæ
inter cutem, quam inanes partes,
ieiuno intestino, vel mesenterio
phlegmone laborantibus, excita-
rint. His enim maximè imbecillæ
venæ sunt, quibus iecur ad se trahit

alimentum adeò, vt nec visceri ad
 digestionem subseruiant, nec ali-
 mentum in ieiuno, & tenuibus in-
 testinis morari possit. Quæ si in-
 firma quoque fuerint, grauata a-
 limento, id omne confestim deor-
 sum propellunt. Et hæc fluxus
 ventris causa est. Sed & nutrimen-
 tum corrumpi, & plurimum ex-
 crementi biliosi aceruari, propter
 partium, quæ phlegmone torquen-
 tur caliditatem verisimile est, &
 inde quidem vehementer morde-
 ri intestina, & irritari ad excre-
 tionem eorum, quæ in ipsis conti-
 nentur. Est autem hæc altera flu-
 xus ventris causa. Sed cum qui-
 dem haud temerè nec dolores se-
 dare, nec ventrem subducere di-
 xit (nam verbum *καπᾶν*, quo
 vsus est Hippocrates, significat
 vacuare, & ventris tumorem ad
 æqua

æqualitatem redigere) ex quibus etiam verbis ostendit eos, qui sic affecti sunt, cum dolore reddere alui excrementa, & anum ventrem totum ipsis intumuisse. Quippe dolores excitari necesse est, tum propter phlegmonas, tum propter morfus. Ventrem autem totum intumescere, quod intestina flatuoso spiritu plena sint, ex cruditatibus, ut est rationi consentaneum, originem ducente. Quod autem intus non moretur, propter imbecillitatem contentricis facultatis intestinorum accidit.

*Si verò à iecinore oriatur, tussis, 3
 & eius cupiditas infestant, nec
 quicquam, quod dictu dignum sit,
 excernitur. pedes tument, venter ni-
 hil deijcit, nisi dura quedã, & ne-
 cessitate coactus. atq; circa venter
 tumor*

tumores prodeunt, qui interdū dextra, interdum sinistra parte consistunt, atque desinunt.

Quod Hippocrates *θυμὸν* dixit, (nos cupiditatem vertimus) ad tussim propensionem significat, ad quam illi tanquam aduersus symptoma irritantur, sed confestim, vix etiānum tussire aggressi, con-
quiescunt. Nam iecinoris molles transuerso septo incumbens, pulmonī parit angustiam. Quæ quidē affectio, cum veræ illi angustiae similis sit, qua pulmo tum phlegmone occupatus, tum distillatione, ex capite obrutus premitur, iccirco tussire quidem affectant, sperantes eo, quod molestū est, vacuato, angustiae se mederi posse. Verūm protinus vt coepere desistunt, experientia ipsa affectum suum certo agnoscens, & ex seipsis intelligentes
frustr

frustra se eam spem concepisse. Sed & ipsa per se natura, nobis etiã non molientibus, tussim sollicitat, vt sæpe difficile sit resistere, & ne accidat, prohibere. Nunc igitur quando ob angustiam frustra ægri tussiculas mouent, tanquã malum aliqua ex parte leuaturi, tamen facultatis naturalis auxilio destituti, protinus desinũt. Siquidem ægros eam ob rem tussienti cupiditas incessit, sed diu tussis non detinet, quòd nihil dictu dignum expuant, sed quantum modò ferosi tenuisque humoris, ex vasis serosum sanguinem continentibus, in asperam arteriam, sudoris cuiusdam instar, exprimitur. Et his quidem notis aqua inter cutem à iecinore orta, distinguitur à prædictis. Præter has autem, aliud etiam discrimen est, à paucitate, siccitateq; eorum, quæ infra deiiciuntur. Illi enim affectis
scil

scilicet vel intestinis, vel mesenterio, crebro irritantur. Quibus verò iecoris vitio aqua inter cutem provenit, tanquam non malè affectis istis partibus, nec corrupto alimento, nec grauatis ab eo membris, (valent enim) venter nō fluit, sed illic diutius alimenti reliquæ immorantur, partim ad intima peritonæi spacia immissæ, partim verò à iecinoris phlegmone quodāmodo adustæ. At verò etiam cutis vniuersa, quòd pituitoso sanguine alta sit, tumet, ac si digito eam compresseris, extemplo cauatur, parumque postea ad pristinam æqualitatem redit. Quod tamen nō accidit statim, vt morbus ex acuto degenerauit, sed pedes primum, vt qui à calidissimis partibus absunt longissimè, tumorem contrahunt, // à quibus sursum conscendens malum, totum etiam ventrem simili-

ter

ter occupat adeò, vt si tumorem digito premas, locus ipse cauus, quasiq; de fossus appareat, deinde paulò post in priorem sedem reuerti videatur. Id quod Hippocrates dixit, scribens, Atque circa ventrem tumores prodeunt, qui consistunt, & desinunt. Quanquàm hoc etiam possit ab eo dictum esse de primo ipsorum ortu. Nam quando emergere incipiunt, plerunque confidunt, vt prorsus desuisse videantur. deinde verò exurgunt denuò, rursumque confidunt, atque iterum postea renouantur. Verùm temporis spacio permanent, nec amplius fidunt. Verùm isti ab illis differunt, quos ab inanibus prodire diximus, quòd ab humore pituitoso, non autem à flatuoso spiritu, sicut illi geniti compressu excauantur.

Quòd si caput, & manus, pedesq; 4

d'esque frigeant ventre & lateribus calentibus, malum.

In longis morbis, per hyemem præsertim, & senibus, non solum in principiis accessionum, *ὑδριονυσίας* Græci vocant, verum etiam cum morbus intermisit, si extremæ corporis partes, quæ & minimè carnosæ sunt, & longissimè absunt à visceribus, refrigerantur, non debet mirum videri. Sed cum hoc libro Hippocrates non agat de morbis longis, necesse est aliam quandam subesse causam, cur in acutis morbis partes istæ refrigerescant, illi contrariam, quæ per veteres morbos partibus his frigiditatem inducit. In longis quidem morbis nativus calor propter imbecillitatem non potest usque ad ultimas animalis partes devenire. In acutis verò ob magnitudinē phlegmones quæ viscera

scera opprimuntur, paucus admo-
dum sanguis in corpus vniuersum
permeat, sed plurimus in partibus
phlegmone affectis intercluditur.
Quam ob rē mediæ corporis par-
tes thorax, & venter multum cali-
dæ sentiuntur. Atprehendit tamen *
aliquando in acutis accessio, cum/
horrore, aut refrigeratione tanta,
vt non extremum modò corpus,
sed ipsa etiam thoracis, ventrisque
cutis inalgescat. Verùm hæc nul-
lum in visceribus vitium arguit. Si
verò partes, quæ lateribus, & vêtre
continentur, calidæ permaneant,
vel etiam quàm naturâ esse solebāt
calidiores euaserint, corpus autem
extremū refrixerit, viscera iam in-
genti phlegmone detineri indicatiū
est. Præstiterit autem fortasse quod
dixit Hippocrates, ventre, & late-
ribus calētibus, sic accipere, vt hæc
longè calidiora, quàm cū se ha-

berent secundum naturam intelligantur, cuiusmodi febrem illam esse nouimus, quæ à Græcis *λεπτοίαν* dicitur.

5 Optimum verò totum corpus calidum, & molle æqualiter esse.

Cum pessimo in statu morbum esse dixerit, quando medio corpore calente extrema algent, nunc ei ex aduerso optimū, qui nobis contingere potest, comparat, in quo totum corpus calidum æqualiter est, atq; etiam æqualiter molle. Æqualiter enim amborum cōmune est. Nam calidum quidem æqualiter corpus est, vel in ardentissimis febribus, at tunc non molle, sed mordicans, & aridum manifestò videtur. Quod si molle simul & calidū æqualiter sit, testatur corpus optimè esse constitutum.

6 Oportet autem eum qui laborat, faci

*facile conuerti, & in assurgendo a-
lacrem esse.*

Totius quidem præcognitionis
eorum, qui ex morbo, vel interire,
vel seruari debent caput est, magni-
tudinis morbi cum ægri viribus
comparatio. Morbo siquidē præ-
ualente, æger nullo modo effugere
mortem possit. Sin autem vires illi
sunt morbo superiores, modò nul-
la in re peccet, nunquam intereat.

Id quod ipse illo etiam aphorismo
prodidit, cuius initium est.

*Coniectandum uerò est an uictus æ-
gro sufficiat ad summum morbi uigorē.* Aph. 9.
lib. I

Hæc igitur est prognosticæ cō-
siderationis summa. Verùm quum
tres genere virtutes sint in tribus
positæ principiis, cerebro, corde,
& iecinore, eorum tum infirmita-
tem tum robur ex singularū actio-
nibus deprehendes. Sunt autem ab

illo quidem, quod in cerebro est, principio proficiscentes actiones, aliæ principes, quæ in memoria, & ratiocinatione versantur, aliæ verò ministræ, quæ sentiendo, & secundum appetitum mouendo, perficiuntur. Emanant autem ab eo, quod in corde est, motus illi, quos arteriæ edūt. Ad hoc autem cuius iecur sedes est, sanguis, & humores pertinent. Itaq; quum in hæc summa capita Prognostica contemplatio sit diuisa, videndum etiam atq; etiam est, ad quod genus singula signa, quæ Hippocrates tradiderit, referre oporteat. Veluti hoc de quo sermo nūc habetur, Eum qui laborat facilè conuerti, & dum assurgit, se alacrem sibi videri. Sunt enim hæc virtutis, quæ secundum appetitum, corpus mouet testimonia. Nec verò hîc interest secundum appetitum, vel secundum electionē,
aut

aut voluntatem dicere. Erant autē
 eiusdem generis & illa, quæ antè di-
 xit de decubitu, quorum initium
 est, Cæterum medicus debet ægrū
 deprehendere in dextrum, aut fini-
 strum latus iacentem. Ostēdit enim
 hunc iacentis habitum, & illum æ-
 quē, qui rectus est, annitētibus mu-
 sculis fieri. Hanc autem musculorū
 actionem, Ionicam solēt appellare,
 de qua plurima diximus in libro de
 musculorum motu. Dicebat autē,
 & Diocles animalium corpora ex-
 ferente, & eo, quod fertur, cōstare.
Virtus quidē ipsa est quæ fert, cor-
pus autē id, quod fertur. Tāquā igi-
 tur illi, qui onus portāt, vel oppres-
 si pōdere, vix moueri possūt, vel le-
ue esse ducētes sine molestia ferūt,
sic virt⁹, si quidē robusta est, corpo-
ris pondus facilē sustinet, vt nihilo
segnius deteriusq; moueatur, si ve-
 rò infirma est, vix potest corporis

partes pondere oppressa attollere.

8 *Sin autem tum reliquum corpus, tum manus, pedesque graues esse videantur, maius periculum est.*

Quum æger voluntarias actiones obire conatur, partium grauitas tunc se manifestò prodit. Crurum quidem, ægro surgere cupiente, vel ambulare, vel ipsa etiã, dum iacet, transferre. Et manuum ad eundem modum, quum accipere, aliquid, & dimittere, & loco mouere contendit. Equè vero & colli, & spinæ dum molitur per has parteis corpus in alium habitum inuvertere. Est autem maximum, & præcipuū imbecillæ virtutis argumentū, partium grauitas, nō omnis quidē, vt antè dictū est, sed eius modò, quæ in neruis, & musculis residet.

9 *Res verò proxima iam periculo est, si præter grauitatem ungues, digiti que*

gitique liuidi euaserint.

Quòd quidem facultates, quæ
vitam animalis moderantur simul
intereant, & quâdiu earum aliqua
reſtat, ſuperſtitem prorfus eſſe ho-
minem, alibi à nobis demõſtratum
eſt. Itaq; poſt adducta exolutæ vir-
 tutis teſtimonia per quam muſculi
 nouentur, nũc illis adiicit alterius
 facultatis extinctæ peculiareſ no-
 ias. liuiditas enim extincti caloris
natiui, qui à corde proficiſcitur,
 ſignum eſt. Quare non ſimpliciter
 ex liuiditate ad corporis grauita-
 tem accedente, mortem portendi
 dixit, ſed conſeſtim, & abſque mo-
 ra id futurum, quòd iam vtriuſque
 facultatis emortuæ manifeſta ſigna
 appareant.

Pedes autem, digitique penitus 10
nigri minus pernicioſi ſunt liuidis,
Sed & alia ſigna conſiderare con-

uenit. Nam si æger malum leuiter
ferre videatur, atque signū aliquod
salubre præterea se ostendet, morbū
in abscessum versum iri spes est, ex
quo homo quidem incolumis eua-
det, partes autem, quæ nigredinem
contraxere, decident.

Non erat dicendum minus per-
niciosos esse liuidis, Sed interdum
quidem nullo modo, interdum ve-
rò maximè perniciosos esse. Quod
tamē Hippocratem ignorasse fortè
aliquis suspicabitur propterea,
quòd dictione nō propriè vsus sit.
Verum quū ipse postea distinctio-
nem adiecerit, & apertè declaraue-
rit vtrumque eorum, quæ dixi, pa-
lam est cognitam quidem ab eo ve-
ritatem fuisse, nec tamen difertè ex-
pressam. Nigrescit enim pars aliqua
a gangrena aliās fluxione in eam decumbente,
aliās verò extincto in ea calore.
Quod

Quod quomodo deprehendi possit, manifestò ostendit. Nam si malum leuiter ferre videatur, hoc est, facile eger toleret, vnàque aliud salutiferum signum accedat, defluxio est, sin autem contrà eueniat, demortuam partem esse indicium est.

Testes, & pudenda si retrahuntur, ingentibus doloribus egrum cōflicari, & in magno periculo versari significant.

Videntur partes istæ tum dolore excruciatas, tum etiam morientibus conuelli. Neque id fieri sine ratione. Siquidem cum facultas vitalis deperit, nec se potest, eam ob rem ad extremas corporis partes extendere, sed perturbata, se ad suū principium recipit, necesse est vnà cum ipsa facultate partes quoque intrò se referre, & mediis corporis partibus adiungi. Quòd autem &

dolores efficiant, vt se facultas in se ipsam contrahat, sæpe iam didicimus, vt non amplius dubitandum fit, etiam ob dolorē partes ad principium retrahi.

¹² *Somnum inire oportet eodē modo, quo per naturam consueuimus, vt interdiu quidem vigilia, noctu verò somnus accedat. Quod si contrā fiat, malum est. Verū minus incommodi attulerit, qui matutino tempore ad tertiam diei partem, deterior autem, qui ab eo tempore inuadit.*

Non solum rectè de signis, quæ ex somno haberi possunt, Hippocrates dixit, verū causam etiam ipsorum adiecit, omnium quidem, quæ profunt causam ad naturalem habitum referens, contraria autem eam ob rem damnans, quòd præter naturam sint. Est autem & consuetud

tudinis eadem ratio. Consuetum enim, bonum, malū verò quod præter consuetudinem est. Verum Hippocratis seculo non aliud secundū naturam erat, & aliud ex consuetudine. Nunc cum in alijs quibusdā, tum in somno præposterè diuites agunt, qui interdium quidem dormiunt, noctes verò insomneis ducunt. Ergo in illis, vt qui præter naturam viuere consueuerint, non est verum quod nūc ab Hippocrate docetur. Consuetudo enim, istis quidem temporibus, non modò in diuitibus mulieribus, sed viris etiā non paucis, maioris est, quàm natura momenti.

Pessimum autem est, si somnus¹³ neque noctu, neque interdium corripit. Id enim a dolore, laboreque prouenit, aut delirij futuri nota est.

Neque interdium, neque noctu
dor

dormiunt, qui dolore aliquo diuexantur, quique delirare incipiunt. Nam & delirium, ob ficcum cerebri temperamentum, vigilias solet excitare.

14 Excrementum optimū est, quod reddit venter molle, concretum, eodem ferè tempore, quo secunda valetudine assuevit, modòque conueniens his, quæ assumuntur. Talis enim deiection inferiorē ventrem valere ostendit.

Deiectionem optimam ab excrementorum concretionē, & modo, & tempore, quo reddi solent, iudicat, Pessimam verò non ab his quidem solis, sed à colore etiā, & odore, & sono insuper, quem, dum excernitur, emittit. Concretionē igitur habent, eam quidem, quæ secundum naturam est, quæcunque nec prorsus dura sunt, velut lapidea,
nec

nec admodum liquida, vt diffluere possint, sed eatenus mollia, vt adhuc compacta permaneant. Esto autem & eorum modus his, quæ assumpta sunt, conueniens, ac tempus etiam, quo æger excernere cōsuevit. Adsint quoque & color, & odor qualis secundum naturā esse solet, quæ etsi Hippocrates disertè non expresserit, facilè tamen potes, ex iis notis, quas præter naturā esse dixit, intelligere. Id enim illi familiare esse sæpe à nobis ostensum est, vt ex contrarijs, cōtraria, quorum nomina prætermiserit, indicet. Porro inferiorem ventrem valere dixit, ad differentiam pectoris, vt nomine inferioris ventris, tum ipsum ventriculum, tum ieiunū, reliquaque intestina omnia audiamus. Veruntamen si fortè aliter reddita sit deiectio, non est protinus iudicandum præter naturam esse. Id enim
nec

nec ipse censet, nec est alioqui verum. Valere siquidem potest venter inferior, & tamen ex iecinore aut liene aliquid in eum deferri, à quo non ipse modò color, qui secundum naturam est, verum etiam concretio, odòrque excrementorũ vitiatur. Quin & modus eorũ sæpe non seruabitur, in mixtis alijs, qui affluunt humoribus. Vndè fieri quidem potest, vt nec illo etiam tempore ea reddat aluus, quo afflueuerat. Itaque alui deiectio naturali, quàm simillima, non ventrem modò inferiorem optima sanitate frui ostendit, sicut ipse dixit, sed nihil etiam ex illis visceribus in ipsum regurgitare. At quæ contra naturã est, significat quidem aliquando ventrem duntaxat affectum esse, sæpè verò confluentis in eum aliundè humoris notas habet. Et varia quidẽ eiusmodi deiectio est, propterea quòd

quòd iecur non sua modò excrementa, & faniem humorésq; quos præter naturam continet, in ventrè refundit, sed vniuersi etiam corporis. Nam per ipsum venter omnibus corporis partibus annexus est, perque ipsum eorum excrementa recipit, aliàs quidem decumbentis in eū fluxionis modo totū corpus expurgantia, aliàs verò ab vna parte, aut duabus, aut pluribus simul prodeūtia, sèpè verò tanquā symptomata, quæ vel corporis totius, vel partis alicuius, aut etiā plurium affectus testètur. Iā ergo animū ijs, quæ deinceps de istis docet, aduertamus.

*Verum si quod descendit liqui- is
dum est, id nec stridere, nec cumu-
late, & paulatim descendere expe-
dit. Quod enim crebrò hominem co-
git è cubili surgere, laborem vigi-
liásque inducit. Quod verò cumula-
tè sepe*

*tè sepe descendit, defectus animi
periculo non caret.*

Nemo est qui dubitet deiectionē
liquidam fore, quum vel ē ventre
in iecur digestum non est alimen-
tum, vel ex iecinore, aut liene hu-
moris aliquid excrementitij in
ipsum cōfluxerit. Sed commodum
quidem id esse potest, si aut iecur,
aut lienis, & vniuersum corpus per
iecur expurgetur. Incommodum
autem, si id velut symptoma acci-
derit, non probè digesto cibo, vel
humoribus, qui à iecinore in ven-
trem dilabuntur vitio aliquo infe-
ctis. Ea autem ipse discernes si non
strideat, quod Hippocrates *τρύγειν*
dixit, quod quidem, & cum *σ* et
sine eo scribi potest, estque verbū,
vtrouis scribatur modo, à sono,
qui editur, effictum. Adhæc si non
cumulatè, & paulatim descenderit.
Nam quæ sic exeunt, rationem ha-
bent

bent symptomatis. Quæ verò longiori mora interposita cumulati excernuntur, sæpenumero vtiliter excerni solent, quum natura ea modo, aut qualitate superflua deponit, aut totum animal, vel aliquam ipsius familiarem portionem vacuat siue expurgat. Voco autem familiarium quidem vacuationem, quando copia exuperant, Purgationem verò, eorum, quæ sunt aliena qualitate. Cæterum eiusmodi deiectionibus alia quædam superueniunt, quæ his verbis declarauit Hippocrates. Labor enim, qui hominem crebro è cubili surgentem fatigat, vigilias inducit. Quinetiam plurima sæpe excernere non probat, quòd inde vires exoluantur. Raro enim eiusmodi vacuationes frugiferae sunt, quibus scilicet virium resolutio, quæ nūquam bona fuit, coniuncta est, æquè ac immodera-

tis, etiam si criticæ fuerint, sanguinis eruptionibus.

16 Sed bis aut ter interdium & semel noctu pro modo eorum, quæ assumuntur, deijcere oportet. Sed manè quidē plurimum, ut homini consuetudo erat.

Et hoc quidem antè scripserat. Verùm præstaret ipsum de iis, quæ criticè quidem, sed cumulatè excernuntur hoc loco dixisse idē, quod ego modò dixi. Nec verò probare possum, quod scripsit, Bis aut ter interdium, & semel noctu, & quæ postea subiunxit, quia superflua sint. Satis enim erat id modò dixisse, quod est positum ab eo in fine sententiæ, ut homini consuetudo erat, quod quidem in quibusdam codicibus scriptum inuenitur cū verbo *in die*, in aliis verò absq; eo, hunc

hunc in modum, *πλείον ὑπὸ τὸ πρόϊσσις*
σύνθεσις ἢ τῷ ἀνθρώπῳ Id est plus matuti-
 no tempore, vt homini consuetu-
 do erat, Verùm nihil interest hoc
 an illo modo scriptum sit, Serua-
 tur enim vtrobique eadem senten-
 tia, optimum id esse cui maximè af-
 sueuimus.

Ceterum cum morbus ad crism i 7
venit, id quod descendit crassius es-
se oportet.

Crafsius quidem esse oportet id,
 quod aquosum dilutumque, non
 quod crafsium, durumque erat. Ita-
 que de iis nunc loquitur, qui inci-
 piente morbo liquida deiciunt,
 Verùm id antiquæ breuitatis est,
 & maximè Hippocrati familiare,
 vt quæ ipse nominatim non expref-
 ferit, per opposita nonnunquam
 significet.

18 *Atque item subruffum nec fœdi multum odoris.*

Decebat hæc principiò dicta esse, quum de alui excrementis differerebat, & hunc in modum scribere. Excrementum optimum est, quod reddit venter molle, concretum, eodem ferè tempore, quo secunda valetudine affuevit, modòque conueniens his, quæ assumuntur, atque item subruffum, nec fœdi multum odoris. Vt, quemadmodum ego dicebam, ipsorum concretionem, & modum, & vacationis tempus & vtrasque qualitates, quæ tum visu tum odore sentiuntur, simul definiret. Quòd verò secundum naturam se habēs excrementum subruffum sit, bilem, quæ à iecinore in ventrem cōfluit, qualitate quidem moderatam, & quantitate exiguam excipiens, medicis

dicis omnibus apertum cōfessum-
que est. Nam si meracior, vel co-
piofior affluxerit, flauum, aut ruf-
fum efficit. Sin autem nullo modo
feratur in intestina, id quod descen-
dit album erit, sicut in iis cernitur,
qui regio morbo laborant.

Sed & lumbricos teretes mor- 19
bo iudicium subeunte, vnà cum ex-
crementis descendere, haud inutile
fuerit.

Quandò vnà cum reliquis ex-
crementis lumbricos quoque istos
natura deorsum pessundat, melius
est, quàm si per superiora reiiciat.
& simul cū aliis se prodant, vt sym-
ptomata. Verùm fusius in libris,
qui de Crisibus conscripti sunt, dif-
ferentiam omnem eorum, quæ cri-
ticè proueniunt exposuimus.

In omni autem morbo ventrem 20

gracilem esse & modicè altum expedit.

Gracile intento, aut pleno, modicè altum emaciato opponitur, ut primùm quidem eorum, quæ intra ventrem, alterum autem ventris ipsius habitum declaret, perinde ac si ita loquutus esset. In omni morbo vacuum iusto modo ventrem esse oportet, ipsum autem sua substantia modicè altum, nec nimis extenuatum.

2i Si verò quod descendit est perliquidum, aut albidū, aut pallidum, aut admodum rubrum, aut spumās, id omne periculosum est.

Quod descendit perliquidum, cruditatis signum est, Albidum autem, sicut dictum iam antè est, nihil pallidæ bilis à iecinore in partes ad ventrem attinentes descendisse
signifi

significat. Quod verò colorem eum habet, quem *χλωρόν* dicunt, quoniam id duorum colorum, sicut antè diximus, nomen est, altera quidem significatione pallidam bilem affatim immixtam esse, altera verò æruginosam denotat. Porro spumans, aliàs quidem spiritum flatuosum humori vix solubili mixtum esse, aliàs verò caloris copiam ostendit. Nam in rebus etiam externis sic fieri animaduertimus, in mari quidem ob ventorum impetus, in lebetibus autem, qui aliquid coquunt, à multo calore.

*Præter hæc periculum ostendit 22
si est exiguum, glutinosum, album,
suppalidum, & leue.*

Duas hoc loco excrementorū species explicat, quarū vtraq; quidem ex colliquatione prouenit, disse-

runt autem inter se, quòd exigua
 & glutinosa, & alba deiiciuntur,
 pinguedine à calore quidē igneo,
 sed non admodum maligno, liqua-
 ta, suppalidum autem, & leue id,
 quod excernitur est, pinguedine
 quidem etiam liquata, sed vel pro-
 pter calorem longè vehementio-
 rem, vel quòd pinguedo ipsa vetus
 sit, & quodammodo semiputris.
 Nam nō ipsa modò pinguedo, ve-
 rum etiam seuum temporis spatio
 pristinum suum colorem mutare,
 & suppalida fieri manifestò viden-
 tur. Ac si quidem id, quod descen-
 dit suppalidum fuerit propter æru-
 ginosam bilem (nam vt ostendi-
 mus id, alterum est τοῦ χλωροῦ signi-
 ficatum) maximā prodit colliqua-
 tionem. At verò leue fit, quic-
 quid extra corpus emitti potest,
 vel quòd æqualiter coctum sit, ita
 vt nulla eius pars naturæ alteratio-
 nem

nem effugerit, vel à tam vehementi
 colliquatione, vt nulla humoris,
 qui illic fit, portio intacta reman-
 ferit. Itaque sicut omnia, quæ bo-
na sunt, censentur meliora, si bona
æqualiter sint, eodem modo quæ-
cunque mala sunt, vt sunt æquali-
ter mala, sic peiora videntur. Eorū
 enim vtraque per se tota cernun-
 tur, illa quidem naturæ ornamen-
 tis insignita, hæc verò præ mali-
 gnitate turpia, atque fœda. Quòd
 verò glutinosum aliquid sæpe eua-
 dat, immodicè excalfactum, perspi-
 cuum est. Nonnunquam verò etiā
 ciborum qualitas succos taleis effi-
 cit. Sed hi quidem haud exigui va-
 cuantur. Quod verò glutinosum
 exiguum excernitur, non est qui-
 dem generis eiusdem, sed ad mo-
 dicas colliquationes accedit. Quā-
 quam interdum vehemens etiam
 colliquatio permulta glutinosa ex-

crementa pariat. Sunt autem tales
 foedi prorsus odoris, eoque di-
 scernuntur à crudis humoribus,
 qui nullam habent odoris foedi-
 tatem.

23 *Est autem ijs omnibus periculo-
 sus, quod nigrum, aut pingue, aut li-
 uidum, aut æruginosum, & mali o-
 doris est.*

Quæ nigra deiiciuntur, ab atra-
 bile immodica colorem eiusmodi
 contraxere. Sin autem ea, & mo-
 dica & modicè iis permixta fue-
 rit, euadunt liuida. Pingua au-
 tem excernuntur, colliquata pin-
 guedine ab igneo calore. Quæ ve-
 rò foetent, putredinem arguunt.

24 *Vbi verò varia excrementa reij-
 ciuntur, longioris quidē morbi notæ
 sunt, nec tamē minus habēt periculi.*

Sunt

Sunt autē ea strigmentosa, & biliosa, & sanguinea, & porracea, & nigra, eāq; aliās vniuersa, aliās particulatim alius effundit.

Varia multiplices affectus subesse produnt. Quare temporis spatium requirunt ad concoctionem. Quando inter tam multos affectus, aliquos diuturnos esse, verisimile est, si non ex se, at certè quod ad naturam. quam quidem, vt contra multos aduersarios depugnantes, plurimùm temporis infumere oportet.

Optimum autem est flatum abs-^{2s}que sono & crepitu exire, sed eum tamen præstat cum sono prodire, quàm ibi reuolui. Et sic quidē prodiens hominem vel dolore affligi, vel delirare arguit, nisi ipse fortassis de industria crepitum emittat.

Flatum

Flatum aliqui cum crepitu, nulla verecundia expellūt, alij vel mortem perpeti malint, quàm pedere. Istos ergo, si quando crepitum plurimis audientibus ediderint, scire oportet duorum alterum, vel ad ea non aduertere, quæ agunt, vel propter doloris magnitudinem adigi, ut, quæ nolint, faciant. Quòd spectat ad alios, quibus, eorum, qui præsentes sunt, nulla cura est, non oportet putare aliquid sinistri ex crepitu portendi, sed vtilius tamen esse, in iis quoque absque sono flatum elabi. Ille enim vel spiritus flatuosi copiam, vel vasorum angustiam designat. Si verò flatus nec nimium abūdat, & vasa, per quæ fertur admodū ampla sunt, in his ipse solet sine crepitu egredi.

26 Dolores, tumoresque præcordiorum, qui recentes sunt, & sine inflammatione

flammatione, sonus in præcordiis excitatus dissolvit, magisq; , si cum stercore, & vrina excessit, sin autem ipse non excesserit, at prodest tamen ad inferiores parteis evolutus.

Quæ hoc loco *κυσήματα* Græcè dixit Hippocrates, ea sunt, quæ antè *διδήματα* appellavit. Sunt autem illa omnes præter naturam tumores, qui si absq; inflammatione sint, solo flatu distenduntur, maximè quando recentes sunt. Eos autem dissolui dixit sonitu in præcordiis excitato. Is enim non modò flatus indicium est, sed eum etiam humori, corporiq; solido permixtum esse ostendit. Itaque flatuosus ille spiritus in flatum versus, siue deorsum excedat, siue non excedens ad inferiores aliquas parteis descendat, vtrunque symptoma & dolo-

rem,

rem, & tumorem, præcordiis ad-
mit, magisq; sicum vrina, & ster-
core vacuetur. Talis enim vacua-
tio nihil prorsus superflui in præ-
cordiis relinquit.

27 *Optima autem vrina est, in qua
per totum morbi curriculum donec
ipse iudicatus sit, subsidet album,
leue & æquale. Securitatem enim,
& breuitatem morbi pollicetur. Si
verò modò liquida, & pura est, mo-
dò habet quædam subsidentia alba,
atque leuia, morbus longior erit, et
minus securus.*

Sicut paulò antè dixi facultatis
vnius, quam ipse supremi princi-
pij dicebat esse, quàmque ego aliis
commentariis in cerebro constitu-
tam ostendi robur, aut imbecilli-
tatem significari per voluntarias
actiones, ita nunc Hippocrates al-
terius

terius facultatis naturalis notas partim iam explicauit, partim verò præfenti oratione exponit. Vocatur autem virtus ea, de qua nunc agitur, alteratrix, atque concoctrix. Ac signa quidem illius, quæ ventrem regit, per ea, quæ aliis deiicit quotidie deprehenduntur. Eius autem, quæ in iecinore & venis est, ex vrinis. Habent enim & illæ apertissimas notas concoctionis vel exquisitæ, vel non perfectæ, vel etiam penitus nullæ, non aliter, quàm, quæ è ventre prodeunt. Adhæc vt illinc externi alterius affectus signa quædam, sic inde, simul exeunt. Fecit igitur Hippocrates docendi initium à signis concoctionis, ac ipsis deinde alia adiungit. Verùm de illis primùm dicamus, quæ ipse in proposita sententia, prima complexus est. Iubet ea, quæ subsident in vrinis, con-

temp

templari an alba, leuia, & æqualia cuncta sint, & an modò talia, modò diuerfa. Id enim accidere solet frequentissimè. Et quidam secunda die probam vrinam reddidit, qui sequenti nocte biliosam fecit, rursus die tertia manè vitio carentem, deinde vesperi malam emisit. Vrinæ quidem eiusmodi aliquam humorum, qui vasis continentur, portionem concoctam esse, & euitam à natura testantur, aliam verò carere coctione. Si verò inter coctas vrinas nulla cruda incidit, ea demum optima vrina est. Quòd si ex ea aliquid desidet, album, & leue, & æquale perpetuò esse oportet, donec morbus integrè solutus sit. Sin autem nihil desideat, vtique nubes quædam alba pendebit, quam quidem necessario tum colore modicè pallidam esse decet, tum substantia mediam inter

ter tenuem, & aquosam, & crassam, qualem iumenta excernunt. Verum vrinæ, quæ nulla prorsus habent subsidientia iis contingunt, qui tenuiter admodum victitant, quæ verò multa habent, iis qui liberaliter, quibus verò pauca insunt iis, qui moderato victu vtuntur. Præterea in biliosis morbis, quod subsidet, flauum magis est, in iis autem, quas crudi humores pariunt, magis ad album vergit. Por-
rò vrinæ, quæ ex crudis humoribus
proueniunt, quamplurimum
 habent sedimenti, quæ verò ex biliosis, aut nihil prorsus, aut certè perexiguum, vt quibus satis sit, si suspensa quædam, quæ Græcè *ἐναργήματα* dicuntur, contineant. Sic autem appello, quod crassius, & albidius, non in superficie quidem aut fundo vasis, sed in medio spatio, vel exquisitè medium, vel su-
 m

pra magis, quàm infra perpendet
 in vrina. Hæc quidem ego *ἰναυροφύ-*
μα appellare soleo. Vocantur au-
 tem hæc quoque ab Hippocrate
 nubes, vt quæ ita ad vrinam se ha-
 beant, quemadmodum veræ nubes
 ad ærem. Siquidem illa circumfu-
 so humore, istæ aëre, crassiora
 sunt. Ac sæpè quidem aliquid in
 vrinis sursum ascendit, quod ego
 propriè nubem consueui nomina-
 re. Hæc ergò primùm intelligas,
 & memineris, deinde his mentem
 adhibe, quæ Hippocrates scripsit.
 Vrina enim, quæ perpetuò sedi-
 mentum habet, quale descripsit,
 tum securitatem pollicetur, hoc
 est, nihil periculi esse in morbo, &
 integrè solutum iri, vt nunquam
 postea reuertatur, tum morbum
 propediem finem habiturū adeò,
 vt si primo die, & proximè eum
 sequenti nocte, ac secundo etiam
 die,

die, nocteque primi iudicantium dierum circuitus, similis perseueret, intra id tempus morbus sit conquieturus. Cæterum hæc Hippocrates dicit de morbis, quibus adiuncta febris est, non de iis, qui sine febre consistunt, vel in cerebro, & eius membranis, aut in thorace, & pulmone, quòd eos aliis indiciis an salutare, breuésque an periculosi, & longi sint deprehendamus. Cur autem id quod in vrinis residet, album esse oporteat, in fine primi horum commentariorum, quum de pure ageretur, ostendimus.

*Quòd si & ipsa subrubra, & 28
quod in ipsa desidet, subrubrum, leuèque fuerit, ea priore quidem diuturnior, sed admodum salutaris est.*

Cum serum sanguinis simul cum vrina elabatur, apparet quidem ea

subrubra, verum sanguinem non probè confectum redundare significat. Itaque quod humor ille redundat, qui omnium optimus est, iccirco caret periculo, quia verò is humidior, atque ferofior est, ob id concoqui debet. Quare si tempus ad concoctionem necessarium est, haud immeritò eiusmodi vrina ferius solutum iri morbum, quàm prior, ostendit.

29 *Malum verò si vrinarum sedimenta tanquam farinam crassiorē representent. peius autem si quasi bracteolas. Tenuia quoque, atque alba sunt admodum vitiosa. omnium autem pessimum, si quod subsidet furfuraceum est.*

κρίναι, à quibus Hippocrates *λεγυνώδεις* *πρωτάσις*, hoc est, crassiori farinæ similes, dixit, significant

cant partes resiccati hordei grandiusculas reliquæ farinæ permixtas, quæ scilicet exactè frangi, conficique à mola non potuerunt. Itaque si quando eiusmodi subsidere in vrina videbuntur, non est bonum signum. Nam in farina quidem id crassius est, quod in subtilis admodum parteis confractum non est, in vrinis verò, non si quid cibi vnà cum reliquo digestum non fuit, id etiam durum est, sed crasso sanguine vehementer affatto, aut carne inæqualiter contabescente, eiusmodi euadunt. Fit autem id inæqualiter, quum à febrili calore quicquid carnis molle est, & recens, in tenuem humorem soluitur, durū autem perinde, ac quæ in sartagine torrètur, arefactum cōstitit. Primū enim noua, & mollis pinguedo, per has febres colliquatur, deinde quæ durior est,

& vetustior, mox recēs, mollisque caro, & secundum hanc dura, & vetus, & postea iam solidæ corporis partes. Quibus rursus inæqualiter contabescentibus, vnà cum vrinis, bracteolis similia exeunt. Quare vrinæ eiusmodi peiores sunt, quàm in quibus id, quod subfidet, tanquam farinam crassiorem repræsentat. Desident verò & in vrinis alia tenuia, hoc est crassitie carentia, & quæ aliquis spumę assimilare possit. Illa autem protinus etiam alba sunt, propterea quòd, multò magis quàm crassa, circumfusi aëris splendorem per se tota admittant. Ortum autem illæ habent à flatuoso spiritu, qui cum semicocto humorum excremento, indissolubili modo remixtus est. Nam quod ille æquale vocare solet, ijs modò conuenit, quæ perfectā adeptæ sunt concoctionem. Id autem fit,

fit, quum vniuersa similiū partium, existunt. Quod enim cum diuerso corpore mixtum est, habet vtique partes tum substantia tum colore differentes. Verū ex ijs, quæ inæqualia sunt, peiora censerī debent, quæ exiguis portionibus, quā quæ maioribus, inæqualitatem habent. Hæc enim magnum esse robur naturæ ostendunt, & tantum, quanta est moles substantiæ perfectè elaboratæ. Illa verò, quæ in minutis partibus est, vires à tota vinci testantur, & velut æquali pugna cū ipsa contendere. Est id quidem omniū, quæ inæqualia sunt cōmune. Differentiæ verò, quæ particularim esse possunt, partim ex humoris, qui cōcoctus est bonitate, partim eius, qui concoctus non est vitio sumuntur. Post has porrò treis sedimentorum differentias aliam quartam recenset, fursuraceam, tertiā dete-

riorem. Nam ipsa æquè ac prima & secunda caloris febrilis ardentis, atque colliquantis testimonium est, eamque non quartam, sed tertiã collocatam esse oportuit.

30 Nubes verò, quæ in vrinis efferruntur, albæ quidem bonæ, nigræ verò malæ sunt.

Postquàm subsidentium in vrinis, differentias exposuit, transit ad nubeculas, quo quidem nomine ea, quæ pendent in vrinis, *ιναιωρήματα* græci dicunt, significare manifestò videtur ex eo verbo, quod adiecit. Quarum nigras quidem meritò damnari certum est, si modò nigrũ vel à vehemēti frigiditate fiat, quo modo sanguis in grumos concretus, & quæcunque summè refrigerata intereunt, in atrum vertuntur, vel ab immodico calore. Nã & ipse quoque sanguis exustus nigrescit æquè

æquè, ac alia omnia corpora, quique
in æstiuo sole moram diu traxere,
nigri euadunt.

*Quamdiu vrina ruffa, & tenuis 3i
erit, morbum crudum esse indicium
est.*

Naturalis vrina modicè pallida
est, vt quæ ex humore concocto se-
creta sit, & parum flauæ bilis rece-
perit. Cuius sanè si plus affluat,
quàm conuenit, vel syncera admo-
dum vrinæ misceatur, vrina ruffa
fit. Si ergò præter eiusmodi colorē
etiam cōsistentiæ tenuitas accedat,
morbum crudum esse ostendit. Nā
vt colore eam modicè pallidam esse
debere dicebamus, quæ secundum
naturam se habet, Ita & consisten-
tia mediocri præditam esse decet,
nec instar aquæ tenuem, nec tam
crassam, vt iumentorum vrinæ si-
milis videatur. Enimuero omnem

vrinarum naturam differentiâsque in libris de Crisibus absolutè explicauimus, ex quibus ille ea discat, qui Prognosticæ disciplinæ cupiditate tenetur. Nam interpretationis scopus is esse debet, vt quæ ob-
scure dicta videntur perspicua fiât,
iudiciũ verò interponere quænam
verè, & quæ falsò dicta sint, & sin-
gulis demonstrationem adhibere,
ex abundanti est.

32 *Si verò & morbus longus sit, & vrina talis, periculum est ne sufficere æger non possit, quoad concoctus sit morbus.*

Si longiori tēpore morbus crudus perseueret, periculum est ne æger intereat, nisi robustissima sit illi natura, quæ morbo repugnet. Perspicuum igitur est, id esse reuocandũ in memoriã, quod in Aphorismis ipse prodidit, considerandum

dúmque quantum sit robur facultatis, & quantam postulet morbus concoctionem. Itémque an eger ad summum vigorem morbi sufficiet.

*Præcipuè autem mortifera est 32
mali odoris, & aquosa & nigra,
& crassa.*

Aquosæ urinae tenuem quidem consistentiam habent, colorem vero album. Indicant autem humorum maximam cruditatem, & coëctricis facultatis imbecillitatem. De foetidis, atque nigris antea diximus. Et hæc quidem tam per se, quàm cum alijs, mortiferæ sunt. Sed de crassissimæ iure quæri potest, an eas quoque per se exitiales esse putandum sit, an cum præcedentibus, & nigris, coniungere oporteat. De quo quidem ea dicemus, quæ nobis diligenter explorata, cognitæque sunt, ut qui
ad ea

ad ea attenderit, & veritatē intelligat & meliorem interpretationem sequatur. Vrinæ nigræ, quod fuerint crassiores, tātò deteriores esse obseruauimus. Crassas autem, quæ colorem naturalem retineant, aliàs in perniciem, aliàs in salutem non longo tempore desyderatam, redditas esse, perinde, ac alia plurima, quæ præter naturam sunt, quod per ea corpus expurgetur. Cæterum crassas ab illo dictas esse manifestū est, quæ etiam atque etiam crassæ sunt. Nam quæ simpliciter crassiores sunt naturalibus, nō sunt prorsus mortiferæ.

33 *Sed in viris quidem, & mulieribus nigra deterrima est, in pueris verò, quæ aquosa est.*

In omni ætate lethales sunt vrinæ nigræ, & aquosæ. verum in ætatis flore inter perniciosas primum
locum

locum tenent nigre, in ætate autem
puerili aquosæ. Dictum enim antea
 est omnia, quæ naturalibus aduer-
 sissima sunt, deterrima esse. At in
 pueris non tam nigræ vrinæ, quàm
 tenues ab ijs dissident, quas secun-
 dum naturam excernunt. Excer-
 nunt enim ipsi secundum naturam
 crassas, & in quibus multa subsidē-
 tia sunt. Qui verò ætate florent te-
 nuissimas, & parum sedimenti ha-
 bentes. Quare vrinæ in istis nigræ,
 præcipuè mortiferæ sunt, in pue-
 ris verò, & aliam quidem ob cau-
 sam, exitiales sunt aquosæ. Omnia
 enim ipsi concoquunt celerrimè,
 ob robur alteratricis facultatis.
 Concoctio verò non vrinæ modo,
 sed etiam alui excrementa ijs, qui
 cruditate laborāt increffat, & spu-
 ta similiter peripneumonicis, pleu-
 riticisque, & pituitam, quæ catar-
 rhum, atque grauedinem commit-
 tit,

*pueri bene
concoquunt*

*concoctis
increffat.*

tit, & fordes in inflammationibus oculorum, & pus in vlceribus. Itaque si diu in pueris aquosa vrina permanet, nec vllam crassitiem cōparat, mortiferum signum est.

34 *Quando vrina tenuis, & cruda diu fertur, atq; alia salutaria signa sunt, infra transuersum septum expectandus est abscessus.*

Hoc quoq; verissimè dictū est ab Hippocrate. Morbi enim, qui egerimè cōcoquūtur, propterea quòd ex crassiore & frigidiore humore originem habent, plærunque per abscessum iudicantur, quos verò calidus, & tenuis humor excitauit, per vacuationē. Itaque quum vrina incocta diu permanet, discernēdum an æger ferendo longo morbo sufficiet, an per abscessum iudicabitur. Id autem alia signa distinguunt. Mortifera nāque interitum
por

portendunt, Bona verò sanitatem pollicetur. At verò abscessus in vetustis quidem multum morbis tum propter frigiditatem, crassitiemque humoris, tum naturæ imbecillitatem longo iam spatio fatigatæ, in inferioribus partibus oriuntur, in acutioribus verò iuxta aures. In his enim & humor minus crassus, & caliditas multa & virtus robustior est. Qui verò horum medij morbi sunt, abscessus indifferenteis committunt, nec in ijs ex tempore coniectura esse potest, sursumne, an deorsum potius erumpent, sed ex alijs signis id oportet diiudicare.

Si verò in vrina pinguedo desuper araneis similis superstat, malum est. Ostendit enim corpus contabescere.

Veluti in summo pinguis musculi refrigerati superstat, quod à multis

tis, γὰρ δὲ dicitur, sic & in vrinis, quæ contabescente corpore redduntur, quarum nūc, & mentionem fecit, & causam etiam adiunxit.

37 Considerare autem & vrinarum nubeculas oportet sursūmne, an deorsum ferantur, earūque colorem æstimare, & bonas quidem, atque probas censere, quæ deorsum tendunt, coloribus vt dictum est prædictas: malas autē & vitiosas, quæ sursum conscendunt, eum quem diximus colorem habentes.

Quòd ea quæ ego in libris de Crisibus ἐναυρόμητα, hoc est, in vrinis pendentia vocavi, Hippocrates nubeculas appellare solitus sit, his etiam verbis apertè declaravit. Ipse tamen alio loco ἐναυρόμητα γονοειδῆς, hoc est, pendentia genituræ similia dixit. Itaque duorum alterum dicen

cendum est, aut *ἐναώρημα* generalioris cuiusdam rei nomen esse, quæ in nubeculas & alia genituræ similia diuidatur, aut si id non est, nubeculas *ἐναωρήματα* ab eo nuncupari. At verò omnia, quæ in vrinis deorsum feruntur tantò esse meliora, quātò magis deorsum subsiderint, tacitè videmur antea innuisse, quū diceremus nonnunquam cum talibus remixtum esse flatuosum spiritum. Itaque quod perfectè concoctum, secretum, æquale, similarèq; est, id certè, quoniā nihil flatus habet, in fundum vasis vrinarij descendit, Quod verò magis est aëreum & vaporosum, id eam ob causam leuius, sursum magis minùsq; fertur, pro modo eius, à quo subleuatur.

Nec verò te fallat si vesica morbo aliquo laborans vrinas eiusmodi reddiderit, quando hæ non totius

corporis, sed ipsius modò testimonia sunt.

Hoc etiam pulcherrimè scripsit Hippocrates, admonens nos eius, quod aliquando fortè in ægris nò animaduertimus. Neque id quidem in excrementis etiam, quæ aluus effundit negligendum est. Est enim vtrique vacuationi commune, vt à toto corpore hæc excrementa suscipiant, & ab iis partibus, per quas illa vacuantur. Accidit autem nobis omnibus, dum quidem valemus, excrementa totius corporis per vrinas expurgari, partium autem ad ventrem attinētium, vnà cum stercore descendere, cum verò malè habemus, cum vrinis quidem testimonia aliqua morborum, qui renes & vesicam tenent, simul exire, cum stercore verò totius corporis. Itaque non rarò de iis quæ
fitum

fitum est, qui purulenta eminxerūt,
 vndè pus ipsum veniret. Quæri-
 tur æquè de vrinis, in quibus quasi
 bracteolæ cernuntur, item de acri-
 bus, & foetidis & biliosis. Id enim
 plerunque vitio vesicæ, & renum
 contingit, non rarò autem totius
 corporis, hoc est facultatis in toto
 animali succos concoquentis, cu-
 ius, sicuti ostendimus, velut focus
 ardens & fons iecur est. Quàmquam
 interdum illa ipsa nullo modo affe-
 cta, totum animal per renes & ve-
 sicam expurgatur, aut partium eius
 aliquarum excrementa quædam in
 venas delapsa, purgato à renibus
 sanguine, simul vacuantur, sicut &
abscessus pluribus locis geniti per
vrinas abeunt.

*Si incidit vomitus, vtilissimum 39
 est eū maximè mixtū esse, & bile,
 & pituita, nec admodum crassum*

196 GAL. IN PROGN. HIP.
nec copiosum. Purus enim peior est.

Apertè hic exposuit, quid vocet purum, ut cui mixtum opposuerit. quanquã satis per se nota est huius nominis significatio. Vinum enim purum esse dicimus, cui aut nulla, aut perexigua mixta est aqua. Et alia æquè omnia pura sunt, & dicuntur à latinis, cū ipsa per se sola sunt, & cum nullo altero mixta. flauam ergo bilem videmus aliquando, & per vomitum & per aluum deici crassam, & admodum flauam, quã plerique vitellinam nuncupant, sæpè verò liquidiores, minúsque flauam, quæ propriè pallida appellatur, habentem pituitosum succum tenuem, aut aquosum aliquod excrementum per se totam remixtum. Neutrum igitur succum vult Hippocrates purū videri, sed eos quodammodo secū mixtos esse. Nā qui purè biliosus est, insignē calorem, pituit

pituitosus verò frigiditatem significat. Sed & qui puri sunt, iidē videntur etiā crassiores esse, Pituitosus enim ob frigiditatem quasi cōcreuit, Biliosus verò à vehementia caloris aridus, & quasi torridus efficitur. Hæ nanque duæ causæ sunt contrariæ eorū, quæ crassescunt, calor & frigiditas immodica, quarū hic quidem exsiccat, illa verò compingit.

*Quòd si porraceus, aut liuidus, 40
aut niger est, omnem eiusmodi malum esse putare oportet.*

De liuido, & nigro colore diximus antea. Nūc autē primū porracei mentionem fecit, qui nomine quidē proprio caret, à porris autē ipsum mutuatur. nisi fortè quis è contrario dicat porrū à porraceo, non à porro porraceū nuncupatū fuisse. Nam in quibusdā derivatio

nominum tā manifesta est, vt quod primitiuū, sicut vocant grāmatici, quódq; ab eo deriuatū sit, dubitari non possit, veluti in lacteo colore. In aliis verò nō itē perspicuum est.

Dici nanq; potest phœniceū non à phœnice nūcupationē sortitū esse, sed phœnicem à phœniceo. Aequè cyanum nō magis à cyaneo, quàm cyaneū ab illo esse vocatū. Sic apud græcos ὤχρα & color, quē ipsi ὤχρον appellant. Dico autē ὤχρα non accētu in vltima acuto, vt cū dicunt a- dolescentem ὤχρον & mulierē ὤχρα esse (sic enim pallidū significat) sed in penultima. Est enim ὤχρα terræ quoddā genus, in quo Attica præcipuè excellit. Sed hæc quidē semel à me dicta sint. Semper autē memineris, vt eatenus vaces dictionibus, quatenus ea, quæ dicuntur facilius ex ipsis intelligas. Si quā autē præterea operā hac in re impenderis, su-
perfi

perfluē infumptam putato, in studiis autē melioribus tempus impēde. Sanē vt in corpore bēne habēte *bilis porracea* pallida bilis nascitur, sic ī eo, quod prāter naturā affectum est, porracea alia generatur. Ea autem sēpē quidē in ipso ventre fieri ob cruditatem aliquorum ciborū, aut olerū videtur, qualia sunt betæ, cepæ, atque brassicæ. Interdū verò nullo eiusmodi assumpto, per morbos in venis gignitur, & defluit modò in summū, modò in imū ventrē, ostendens proculdubiò calorem aliquē in corpore, prāter naturam esse, & excrementi speciem ita temperati, vt succus olerum, quæ diximus.

*Iam autem admodū perniciosum 41
est si omnes colores homo euomat.*

Si quod, omnes, dixit, ad prædictos colores porraceum, liuidum, nigrūque referre velis, siue ad a-

lios etiam, qui præter naturam incidunt, certè utroq; modo perniciosissimū est, quòd plures in corpore graueis esse morbos idicetur.

42 Maturam autem mortē esse denunciat vomitus liuidus, si malus in hoc odor fuerit.

Talis enim putredinem vnà cū extinctione significat, si eorum fumus memores, quæ antè dicta sunt.

43 Omnes autem supputridi, fœdīq; odores in omni vomitu mali sunt.

Nam si cuius affectui accedat putredo, is deterior quàm sit, euadet.

44 Sputum porrò in omni dolore, qui pulmonem, & latera infestat, citò, & leuiter excreari debet.

Citò, hoc est, per initia morbi. Leuiter verò significat facilè, pròptèque. Id autem contingit iis, qui
citò

citò, & sine difficultate excreant.
 Nam citò fieri geminum est, ex eo
 nanq; vel totius morbi primũ tem-
pus designatur, vel spatium illud,
 quo ipsa actio perficitur. Sputum
 enim leuiter, hoc est, promptè & fa-
 cilè educitur, quãdo neq; dolor vl-
 lus vehemens thoracẽ affligit, (si-
 quidem hic interpellat, nec permit-
 tit thoracẽ opus, quod adhuc agit,
 absoluerè) neq; imbecilla est facul-
 tas. Nam ipsa quoq; medio in ope-
 re desistit, opusque imperfectum
 relinquit. Quod autem educitur
 si admodum lentũ est, ita partibus
 adhærescit, vt indè non possit exi-
 mi, ac sæpè sublatum, intra pulmo-
 nis fistulas, glutinis modo adhærēs,
 detinetur, sicut etiã, quod crassum
 valdè est, nec nisi magna difficulta-
 te attollitur, tũ longiorem affectũ
 necessariò inducit, tum in angustiis
 quibusdã viis sic intercluditur, vt

quosdā ad suffocationē adegerit. Sed & quod tenue multum est, quia aquosum sit, ægrè expuitur, circū spiritū diffluens. Est enim hæc prima educēdi sputi causa, quā etiam cōtinentē vocāt, Duplex nanq; prima causa est, sicut in libris de causis diuisa fuit, scilicet humoris vitiū, atq; id quod principium motus habet. Est autem principium motus in his, qui tussiūt, ab ea facultate, quæ thoracē mouet, sicut à nobis demonstratū est in libris de symptomatū causis. Huius autē vehemens compressio, spiritū violenter foras abire cōpellit. Sic verò ille abiēs, ea secū ducit, quæ in pulmonis fistulis, quæ asperæ arteriæ sunt, cōtinētur. Itaq; si thorax robustus est, & humor, qui fistulis pulmonis inest, modicè crassus, facile expuitur, Sin autem neutrum adsit, egrè & cum magna difficultate. Quod si altera causa

causa est, altera verò abest, sputum medio inter optimum, pessimúmque modo vacuabitur. Atque, vt semel dicam, prout causa aliqua magis, minúsve vehemens, aut languida fuerit, quidam facilius, alij difficilius excreant. Itaque quid sit leuiter excreare, videor mihi dilucidè, & verè ostendisse. Quod si verũ est, vt certè est, verum quoque est etiam citò. Non enim temporis spatium tussi coniunctum, sed primũ morbi tempus significat, de quo etiam in Aphorismis dixit, In pleuriticis sputum si citò appareat incipiente morbo, eum breuem fore ostendit. Nã si quis de tempore, quo ipsa actio obitur, citò dictum esse intelligat (quod quidẽ in aduerbio, leuiter, designari ostendimus) geminum errorem committet, tũ quòd bis tempus ab eo indecorè dictum sit, tũ quòd alterum cuius etiam in
Apho

Aphorismis fecit mentionē, prætermis-
sum sit, vires alioqui magnas
habēs. Quòd autē nō propter hæc
modò, sed etiam ea, quæ deinceps
scripta sunt, sic intelligere oport-
eat, planum tibi fiet cum locum
illum enarrabo.

4^s *Et permixtum illi flauum vehemen-
ter videri.*

Vehementer ad permixtum, nō
ad flauum referendū est, quasi hoc
modo dixisset. Et flauum illi per-
mixtum vehementer videri. Porro
vehementer idem significat, quod
valdè & maximè. Ipse quidē prius
dixerat, Vomitū, si quis inciderit,
vtilissimum esse, si maximè mixtus
esset bile, & pituita, hoc autē loco
de sputis dixit vehementer. Quòd
autem id rectè interpretati simus,
ex sequenti sententia intelliges.

4⁶ *Nam si multò postquàm dolor
cœper*

*cœperit excreet flauū, aut ruffum,
aut quod multam tuſſim excitat
nec vehementer permixtum ſit, de-
terius eſt.*

Pollicitus eram me hoc loco demonſtraturum vtranque interpretationem aduerbiorum citò, & vehementer veram eſſe. Nam ad contraria, ſicut ſolet, tranſiens aduerbio citò oppoſuit, Nam ſi multò poſtquàm dolor cœperit excreet, & permixto vehementer, quod nō vehementer permixtum eſt, & leuiter excreato quod multam tuſſim excitat. Nam quod ſine difficultate, citòq; effertur, exiguam tuſſim requirit. Ego enim antè oſtendi longè præſtare mixta quodammodo ſecum eſſe ea, quæ vacuantur, ni-
hilq; ſyncerum, & purum vacuari. Dictum etiam à me eſt in libris de Crifibus, & commentariis, quos ſcrip

scripsi in aphorismos de eo, quod expediat pleuriticis citò expuere.

47 *Quod enim purè flauum est, non caret periculo, album, & lentum, & rotundum prodesse non potest,*

Nō aliud hīc dicit, quā quod antea dixerat. Nam quod permixtum non est, purum est. Et flauum quidem fit propter flauam bilem, album verò, & lentum, & rotundum ab adusta pituita. Sæpe enim ostendimus fluxiones in parteis aliquas decumbentes, quæ phlegmonas & erysipelata, & œdemata, & scirrhos, & caneros excitant, pro humorum varietate, qui in ipsis superant, faciles, & malignas eua-
dere. Nam sanguineæ, atque pitui-
rosæ, moderatæ sunt, quas autem
flaua, aut atra bilis parit, molestæ. Earum enim vtraque corpora æquè exedit, Verum hoc flaua bi-
lis

lis habet peculiare, quòd febres acutas inuehat, Atra autem quòd contumacem affectum generet. Illa enim crassa nimirum, & terrena, partibus, quæ ipsam exceperint adedò impingitur, vt ægrè detergeri possit.

43 *Malum verò, quòd pallidum valde, & spumosum est.*

Quod nos pallidum vertimus, Hippocrates Græcè *χλωρόν* dixit. de quo sæpe dictum est, & pallidum & quod à quodam æruginosum vocatur, significare. quorum vtrunque si supramodum tale est, dicere, quòd malum sit, non est necesse, quum iam de omnibus puris humoribus differuerim. Omnis enim purus humor, excépto sanguine, vitium quoddam subesse testatur, quippe qui ab inflammato calore ducat originem, flauus enim humo

humore ipso seroso torrefacto, pal-
 lidus immixto, æruginosus, vehe-
 menter torrido generatur. Niger
 verò aut eodem supra modum tor-
 refacto, qui sanè tunc nigra bilis
 pessima, & exedentissima euadit,
 aut crasso sanguine æquè resicca-
 to, aut propter extinctionem, atq;
 frigiditatem prouenit. Itaq; horū
 te memorē esse decet, nec velle de-
 bes, vt eadem tibi sæpius iisdem de
 rebus dicantur. Cæterum sputum
 quod spumofum est, hoc enim in
 extrema continetur sententia, ex
 pituitosa & aërea substantia secum
mixtis componitur. Omnis enim
 spuma his constat, in pelago quidē
 aqua ipsa in minutas parteis discif-
sa vi & impetu ventorum, in iis ve-
 rò, quæ elixantur, à caloris copia.
 Vtraq; autem bullas plurimas, &
 exiguas gignit; & quæ haud facile
 dissoluuntur, præsertim si aër tur-
 bidus,

bidus, simulque nebulosus humor lentoris aliquid, & crassitie habēs, concurrerint. Humor nanque tenuis, qualis vera aqua est, si aërē purum conceperit, eum non potest diu continere, sed protinus ruptis bullis finit in suum locū se recipere. Quò fit, ut in mari spuma citò solvatur. Verum crassus, & lentus humor in turbidam, ut dictum est, & nebulosam substantiam intra se concluderit, longo spatio cōtinet, cum nec ipsa, sicuti purus aër, sursum ferri conetur, & ille ægrè ab-rumpi possit. Nā veluti bullæ ipsæ ex humida substantia aërem intra se cōprehendente excitantur, sic eadem disrupta exoluuntur. Rumpitur verò facilè, spiritu tenui sursum abeunte, non rumpitur autem si ille nec subtilis est, nec sursum rapitur. Talis autem nebulosus est, quippe qui nec sursum cōscendat,

nec tenuis sit, sed multum humidus, ut circumfusus ipsum humorem sustinere queat. Eam quidem ob rem bullæ, quæ in aqua dum ipsa coquitur, emergunt, haud difficulter dissipantur, sed quas pinguis, & crassus humor suscitauerit, ex quo spiritus, qui prodit flatuosus vaporosusque est, tum humor, qui desuper in lebe te superstat, oleagineus, pinguis, atque lentus. Itaque in corporibus etiam animalium spumam eodem modo generari necesse est. Neque enim existimandum est vehementes ventorum procellas tanquam in mari sic in animantium corporibus ingruere posse, calorem tamen igneum posse, qui & consumat, & spiritum flatuosum pariat, quæ vel ipsis etiam oculis in multis ægris licet usurpare. Hæc quidem nos satis superque diximus. Tu verò memoriam manda quomodo vel sputa,
 vel

vel quæ alius reddit, vel vrinæ, spumam contrahant (nam in his quoque bullæ, quas diximus superstāt) ne postea audire denuò eadem desyderes.

49 Nec verò ullū aliud eo perniciosius est, quod purè nigrum editur.

Diximus antè in vniuersum de puris omnibus, & quædam etiam speciatim de nigris. Quorum si te obliuio cœperit, ea denuò relege, quod quidem ipse commodius feceris, quàm si ego eadem sæpius iisdem de rebus scribam.

50 In omnibus autem morbis, qui pulmonem exercent malum est grauedines, atque sternutamenta præcessisse, & consequi. In alijs verò maximè exitialibus, sternutamentum inter bona indicia est.

Humorem illum tenuem, & crudum, qui per nareis excernitur, ve-

teres omnes medici Græcè *κρόνισον*,
 Latinè grauedinem vocare confue-
 uerunt. vti & similem vbi per pa-
 latum descēdit, *κράττην*, Latini di-
 stillationem appellant. Sed miror
 quomodo Hippocrates non distil-
 lationem, sed sternutamenta cum
 grauedine coniunxerit. Ipsa quidē
 grauedo vno modo nocere solet, si
 his morbis superuenerit, distillatio
 verò gemino. Et dictum sæpè à no-
bis antè est nonnulla noxia, per ac-
cidens inter mala signa numerari,
alia autem nihil aliud, quàm mala
noxa esse signa, vt que noxam nullam in-
ferant, sed grauem quendam affe-
ctum à quo prodierint, testentur,
 alia verò esse ab his tertia, vtroque
 modo mala, & sicut signa & tan-
 quàm causas. Signa quidē, cū gra-
uis aliquis affectus ea excitauerit,
causas verò, cum ab his rursus mali-
gnus alius affectus oritur. Itaq; di-
 stilla-

stillationes, & grauedines morbis pulmonis superueniunt, vbi caput calidos vapores suscepit, lædunt autem pulmonem non ambæ quidē, sed sola distillatio. Quod enim ex grauedine descēdit, per nareis foras exit. Quare distillationes grauedinibus deteriores sunt. Itaq; non video cur illas Hipp. in proposita sentētia prætermiserit, nisi quis eas velit sub grauedine cōprehēsas esse. Forte verò, qui primº librū hūc transcripsit, eas omisit. Nā sexcēta hoc modo deprauata nunc video. Grauedines igitur & distillationes nō est putādū bona vnquā signa esse, vt quæ, si quidē præcesserint, pulmonem vitioso humore impleant, sin autē trahēte iam morbo superuenerint, tū pulmonis vehemētem affectū prodāt, tum ab eo offensum esse caput testentur. At verò grauedinem sternutamēta sæpernumero

consequuntur. Sed hæc quidē pulmonē etiā aliquo modo offendunt propterea, q̃ thoracē totū vehemēter cōcutiant. Nunquā autem illa si simul cum quouis morbo inuaserint, vti nec aliud vllū symptoma, salutaria esse possunt, si verò procedēte morbo superuenerint, securitatē pollicentur, etiā si eum, lethālē esse alia signa declarent. Sunt enim cōcoctionis argumēta, & cerebri facultatē expultricē robustā esse ostēdūt, quę deiectis in nares flatuosis spiritib⁹ cū quadā humiditate, interdum quidē sensu perceptibili, et manifesta, interdū verò obscura, & insensili, sternutamēta cōmouet.

si Sputū verò mixtū pauco sanguine, & ruffo in peripneumonicis, si inter initia edatur, salutare est, & valdē confert, si verò septimo die, vel etiā seriū procedat, securitatis min⁹ est.

Com

Communis omnium inflammacionū sententia hæc est, quam iam sæpè multis in locis vsurpauimus, Omnis humoris, qui in aliquā partem decumbens phlegmonem cōmiserit, ^{phlegmon.} portionem tenuiorem exudare, modò ne quod partem phlegmone obsessam cōtegit, tam densum natura sit, quàm exterior hæc cutis densa est. Et eam quidem ob causam siue nariū meatus, siue oculos, siue os phlegmone occupauerit, tenuis humiditas ab ea delabitur, haud dissimilis à sanie, quæ ex huiusmodi manat. Sic pulmo phlegmone prehensus humiditatē quādam in interna sua spatia (quæ asperæ arteriæ sunt) effundit, eamque tussi sublatam excreat, indicium fluxionis eius, quæ peripneumoniā excitauit. Est enim illius veluti ferum. Itaque si admodum biliosus humor est, ea flaua tantum erit, si

verò sanguineus, rubra, sin autem ex utroque mixtus, rubra simul & flaua. Ista quidem humiditas bona est, Ab ea verò nō longè abest syncerus sanguis per sputa emissus. Sed hoc tamen signum formidabile aliquas ob causas fortè videbitur, ut cum ulcus rupto vase, in pulmone est. Nam tunc quoque sanguinem excreant. Quinetiam quibusdam peripneumonicis sanguis admodū exiguaefferri videtur eodē prorsus modo, ac si per diapedesim, quam medici vocant, reiiceretur. Id enim symptoma prouenit, vbi sanguis quidem substantiā tenuis in os profluxerit, gingiuæ verò rarefactæ sunt, ut eum continere non possint. Nonnunquam verò eandem ob causam etiam ex gutture ferofus sanguis æquè prorumpit. Ergò si & pulmone idem contingat, non debet absurdum videri.

Verum

Verum id facile discernes tum ex sanguinis consistentia, tum ipsius multitudine. Hic enim neque crassus, neque multus est, qui ita excreatur. Non oportet autem symptoma ad diem septimum perseuerare, sed præcipuè quidem intra primos quatuor dies mutari, & cōcoqui, sin minus, at certè ante septimum. Quod si qualis ab initio erat, perduret, nō est dubium quin ostendat morbum longius tempus habiturum. Vbi enim vsque ad septimum diem nullum principium coctionis accedit, longo utique post spatio integram concoctionem fore indicium est. Atqui spatio in tanto cum multa sinistrè accidere solent, vel ægri errore, vel eorum, qui ipsi seruiunt, vel ab externis etiam rebus, que præter spem eueniunt, vel aliquando ab ipso etiam medico, tum verò periculum

est, quamvis nihil eorum interuenit, ne prius, quàm morbus concoctus sit, vires exoluantur. Has quidem ob causas scribit, minus securitatis esse, si sputa eiusmodi in plureis dies porrigantur.

52. *At sputa quibus ipse non leuatur dolor, omnia mala sunt. Pessima autem nigra, ut dictum est, Quæ vero dolorem tollunt, illa sunt omnium optima.*

Et hæc quidem sententia ad omnia æquè pertinet, quæ è corpore excernuntur, quam cum in libris alijs tū in Aphorismis ipse citauit, Spectandum inquit quàm facile æger ferat. Nam sæpe natura profligato morbo corpus expurgat, idque multis terrorem incutit, qui cum excretorum prauitatem intueantur, incerti sunt, an sympto-
mat

matismodo vacuatio illa contin-
 gat, an naturâ vitiosos humores
 pellente. Sed in Aphorismis qui-
 dem facilè ferre tantùm dixit, hîc
 verò dolorem nō sentire, ob quod
 sputa illa maximè cōmendat, qui-
 bus ipse dolor tollitur. Paulò au-
 tem postea notas omneis morbo-
 rum, qui leuiiores fiunt, ordine re-
 censebit, quas sub ferendi facilita-
 te complexus est. Deinde verò iu-
 bet diligenter expendi omnium,
 quæ ipse persequutus est, signorum
 vires, vt qui ea inter se contulerit,
 intelligat quantùm vel in melius
 corpus profecerit, vel versum sit
 in deterius. Quod & ipse in hac sen-
 tentia, quam nūc explicamus, effe-
 cit. Nam si sputo dolores non leuā-
 tur, haud bonum signum est. Nec
 id tamen nouisse fatis est, vt futura
 optimè præfagias, sed alia quoque
 symptomata consideranda veniūt,
 quod

quod ipse proculdubio significauit, de sputis nigris faciens mentionem. Itaque cum dolorem non desinere commune signum sit, si pallidum quidem, aut rubrum fuerit, quod excreatur, minus habet periculi, si autem nigrum, perniciosissimum est. Quare si non prædicta modò, sed etiam vniuersa spectaueris, ex ipsis facultatem optimè præfagiendi consequeris. Quin & ipse Hippocrates signa omnia tam bona, quàm mala postea, descripsit, repetitis ijs, de quibus antè dixerat.

53 Dolores autem harum partium, si neq; per sputa, neque per alui deiectionem, neque per sanguinis de tractionem, neque per victus rationem, neque per purgationem finiti sunt, suppurationem vtique excitant.

Omnes

Omnes dolores pectoris, & pulmonis, qui remedijs non cedunt, & in quibus id modò malum apparet, neque aliud mortiferum signū accedit, vomicas aliquas pollicentur. Medij enim illi quodammodo sunt inter eos, qui citò desinunt, & eos, qui discuti non possunt.

Inter suppurationes verò illæ s4 valde perniciose sunt, quæ sputo adhuc bilioso suppurant, siue biliosum sputum atque pur inter se diducta, siue etiam mixta excreentur.

Quæ in manifestis corporis partibus suppurationes excitantur, si seorsum pur, & humorem crudum tenuemque seorsum contineant, non facilè ijs curatio adhiberi potest. Si verò nec quicquam puris cōfectum sit, & malignum aliquod signum præterea accedat, multo deter

deteriores sunt. Has verò etiam malignitate superant illæ, quæ principes parteis occuparunt. Est enim infestantis humoris ferocissimi indicium, si cū natura accinctā se ad concoctionem ostendat, ipsi tamē nullo modo ille cesserit.

ss Maximè si à tali sputo morbo iam septem dies habente, suppurationio procedere cœperit.

Hoc etiam æquè omnibus commune est, quæ diebus decernentibus proueniunt. Dies nanque decernens præcognitionem facit certiore. At bonumne, an malum sit, quod euenit, alijs argumentisprehendes. Nam siue sudor die septimo prouenerit, siue alius descenderit siue profluxerit sanguis, bona signa sunt, si ex his æger melius habet, si verò deterius, mala sunt. Et horum quidem vtrunque certissimum

num est, incertum alioqui si alio die accidisset. Verùm de his copiosè differui in libris de diebus criticis, & de crisibus, in quibus primum exercitatum esse oportet, qui cupit ea, quæ Hippocrates dixit, optimè assequi.

*Eum autem qui talia expuerit, 56
mortem decimo quarto die obiturū
spes certa est, nisi ipsi aliquid inter-
ea boni obtigerit.*

Vos re ipsa horum veritatem cōperistis, me prædicentem experti. Quare debetis diligenter animum his aduertere, quæ dicit Hippocrates, nec putare illa paria ijs esse, quæ plerique medici scripserunt, quæ intra literas quidem, & verba verisimilitudinem habēt, sed facto ipso in morbis falsa esse deprehenduntur. Nanque si ad scopum respicias, quem ille inter omnia alia bona,
atque

atque mala medium proposuit, poteris diem prædicere, in quo aliquis morietur. Esto enim expuerit æger die septimo purulentum, nec quidem syncerum, nec toto die sequenti, sed vel cum illo biliosum, vel ipsum modò, sine purulento. Sint verò & alia omnia in ipso media, ætas, natura, anni tempus, regio & vires nec robustissimæ, nec debilissimæ. Similiter temperamentum, nec temperatissimum nec intemperatissimum. Ac tempus anni equè, & regionem, & aeris constitutionem, & egri ætatem inter optima, pessimæque ponamus. Sic verò, & signa cuiusque generis in ægro media statuantur. Eum die decimoquarto perituum existima. Est enim terminus hic mortis vtrinque medius. Verum si alia signa accesserint, bona quidem terminum mortis vltèrius protelant, mala,

mala verò mortem ante diem quartum, & decimum accelerant. Quænam verò bona sint, & mala, ipse postea tum nominatim, tum per capita recensuit. Quibus omnibus ne putes pareis esse vires, sed tu memor eorū, quæ ipse scripsit, quæq; nos annotauimus, & numerū ipsum, & facultatē obserua. Ac primo quidem in ordine id colloca, qd̄ ille valdè salutare, & valde exitiale dicit, quorū illud inter bona, hoc verò inter mala refertur. Similiter vbi proximæ esse mortē dixit, aut perniciosissimū adiecit, nec simpliciter dixit perniciosum. Quin & in signis salutaribus, quum scribit magnam vim habere ad salutē, & rursus securitatem, breuitatēque morbi pollicetur, aut aliquid eiusmodi adiecit. Quæ verò simpliciter mortifera, vel rursus simpliciter salutaria dicuntur, hæc pro

natura sua medio in ordine censentur. Quæ verò in eorum confinio posita per cōparationē protulit, ea vel perniciosiora, vel salutaria dixit, aut magis & minus vtrifq; addidit. Nam si cum mortiferis illis sputis, quæ septimo die prodiisse diximus, malum aliquod primæ classis signum se proferat, nemo vtiq; æger est, qui vel ad vndecimum diē peruenire possit, maximè que si illa vno plura fuerint. Ad eundē verò modum, si quædam multum bona signa apparent, morbus prorogabitur in tertiam septimanam. Quòd si & mortifera, & salutaria mixta secum fuerint, aut ea, quæ in vtroq; genere plus habēt virium cum iis, quæ imbecilliora sunt, aut alio quouis modo, si plura, quidem valentiora que sint bona signa, spes aliqua est ægrum tempus vitæ longius habiturum, sin autem contrā accid

acciderit, interiturū citius. Aequē si senex est aut imbecillus æger, aut tempus anni, & regio, & aeris constitutio praua, atque distemperata, maturius mortem expectabis. In quo crede plurimum valere illam, quæ à viribus sumitur indicatio-
nem.

Sunt autem hæc bona, morbum ⁵⁷ vide 2 ad g. ipsum non difficulter ferre, ex facili spirare, dolorem sedatum esse, facile excreare, corpus equaliter molle, & callidum, sitis nulla, vrinæ, deiectiones, somni, sudores quales à nobis dicti sunt. Hæc enim omnia si superuenerint, æger ex toto tutus est. Quod si alia quidem ex his apparent, alia autem non, is quartumdecimum diem non euadet, quin intra illum pereundum sit. Mala verò his contraria sunt, si morbum non

facile sustinet, si spiritus magnus,
 & frequens est, si dolor non desi-
 nit, si sputum difficulter edit, si val-
 dè sitit, si corpus à calore inequali-
 ter affectum est, si ventre & late-
 ribus vehementer calentibus, frons,
 manus, pedesque refrixerunt, si vrinæ,
 & deiectiones, & somni, &
 sudores quales descripsimus proue-
 nerint, hæc omnia mala esse scien-
 dum est. Nam si aliquod ex his cū
 sputo se ostenderit, certa mors est
 nono, vel undecimo die, priusquam
 æger ad decimumquartum perue-
 niat. Ista igitur ratio coniectu-
 ræ debet esse in hoc sputo, quod
 admodum mortiferum est, nec ad
 diem decimumquartum perducit,
 atque bona, malæque signa, quæ su-
 perueniūt reputantem, ex ipsis præ-
 sagire

*sagire oportet. Sic enim verissimè
presagias.*

Hic incipit bona, maláque signa recensere, de quibus ante dictum est, quarè his omísis reliqua, quæ sequuntur aggrediar. Ergo vt feruetur quidem æger, oíia bona signa adesse neceffe est. At si vel vnũ malũ sit, certa mors esse potest, quæ maturiusne, an ferius occupatura sit, ex multitudine, vel paucitate bonorum, aut malorum indicatur.

At verò aliæ suppurationes plurimæ quidem rumpuntur circa vigesimum diem, aut circa trigesimum, aut circa quadragesimum, nonnunquam etiam circa sexagesimum.

Incertum est, quas alias intelli-

gat. Potest enim de vomiciis nunc dicere, quæ aliis in partibus excitantur, relicto thorace, & pulmone de quibus hætenus differuit, vel de ipsis etiam dicere potest, quæ iisdem in partibus consistunt, sed à prædictis dissimiles sunt. Fortè verò etiam de vtrisque loquitur. Sed cū dissimiles à prædictis dixerim, id oportet interpretari. Quæ antè dixit Hippocrates, ea ad omnes suppurationes non pertinent, verum ad eas, quæ biliosum quiddam immixtum habent. nec has quidem omnes, sed quæ circa septimum die ruptæ sunt. Verum id perrarum est. Siquidem plurimæ vigesimo rumpuntur, & quædam etiam tardius, de quibus nunc verba facit. Differentiæ autem omnium duæ communes sunt, quibus à se inuicem etiam spatio discrepant, scilicet ab affecta parte, & redundante humore.

re. Partes enim , quæ calidiores sunt, & molliores, maturius suppurant, frigidiore autem, siccioreſq; tardius. Sic & humores calidi citius, frigidi ſerius. Has quidem differentias ipſa rei ſubſtantia ſubminiſtrat, quibus accedunt externe ab ætate, natura, tempore anni, regione, & aëris conſtitutione, & præterea ægri viribus. In illis autem omnibus humores quidē calidiores promptius, frigidiore autem pigrius in ſuppurationem vertuntur. Hæc quidem omnibus ſuppurationibus communia nouiſſe operæpretium eſt. Mihi verò videtur de iis adhuc dicere, quæ thoracem, & pulmonem occuparunt.

Specſtare autem oportet principium ſuppurationis, & numerare ab eo die, quo primum febricitauit

eger, aut inhorruit, aut pro dolore
grauitatem eius partis, quæ affecta
est, sensit. Hæc enim per initia sup-
 purationum accidere solent. Itaque
 ab his diebus, si supputes, suppara-
 tionem spatijs illis, quæ dixi ruptum
 iri sperabis.

Id vnum medici omnes confitē-
 tur propterea, quòd manifestò cer-
 natur, Phlegmonas omneis, quæ
principes partes tenent, nisi præsi-
diis digerantur, sed in suppuratione-
nem vertantur, horrorem, *πίρος* græ-
 ci dicunt, & secundum hunc fe-
 brem excitare. Demonstratum au-
 tem est eo in libro, qui *περί πύου*, scri-
 ptus est, nascentis puris acrimo-
 niam mordentem, & exedentem
vicina corpora, horrorem produ-
cere, eo modo, quo solent acria
medicamenta. Quæ si aliquando
 malig

malignis vlceribus aut affectui cui-
dam carioso adhibeantur, horro-
rem, febrémque inuehunt. Febris
autem horrori illi semper succe-
dit. Sed Hippocrates quidem v-
triusque meminit, & febrem prio-
rem nominauit, scribens, Ab eo
die, quo primùm febricitauit æ-
ger, non eum quidem diem signi-
ficans, qui totius morbi primus
fuit, sed quo horror, febrisque mul-
tò sanè, quàm quæ præcessit vehe-
mentior, prehenderunt. Quin &
ægri tunc grauitatē manifestò sen-
tiunt, quòd humor, qui per cor-
pora phlegmone laborantia multis
& exiguis partibus sparsus erat,
posteaquam in pus versus est, in va-
cuùm aliquod spatium parti omni
in qua phlegmone est, continuum,
abscedat. Itaque ab his diebus in
quibus hæc primùm acciderūt, ex-
pectandum est suppurationes ru-

ptum iri, alias die vigesimo, alias trigesimo, alias quadragesimo, alias autem sexagesimo. Indicia autem, quibus illi cognoscantur, tria sunt, grauitas, horror, & febris præcedente, vti dixi, multò vehementior.

60 Si alteram tantum partem suppuratio occupat, verti æger debet, & sciri nūquid dolorem in reliquo latere percipiat, & alterum altero calidius sit, atque vbi in partem sanam decubuit, quærere num illi pondus aliquod è superna parte pendere videatur. Id enim si fatetur, suppuratio vtique in illo latere est, in quo & pondus.

Exploratum habemus per anathomen, membranas à pectore ad spinam

spinam protensas, thoracem, distinguere sic, vt geminos sinus producant. Quò fit, vt vomicæ, quæ alteram partem infestant, reliquam peruadere non possint, vti fieri in illis solet, quæ intra peritonæum constitère. Siquidem in eo pus circum omnia intestina diffunditur, hic autem nec à dextra thoracis parte ad sinistram, nec rursus, quòd in sinistra continetur, in dextram permeare potest. Quare præcipit ipse, vt sciatur, an pus vtraque in parte sit, an modò in altera. Nanque vbi peripneumonia in suppurationem conuertitur, pus vel vtraque in parte, vel in altera colligitur, per pleuritides autem alteram potius partē, quàm ambas occupat. Cæterum latus affectum deprehenditur, tum ex caloris differentia (in quo enim malum est, id calidius est) tū quòd homo in opposit

positum latus decumbens, pondus
in superiori parte sentiat. Nam du-
bium non est, quin pus illa in par-
te collectum, ponderis sensum in-
uehat.

*6i Omnis autem suppuratio sic de-
prehēdi debet. Primum si febris non
dimittit, eaq; interdū leuior est, no-
ctu increfcit, multus sudor oritur,
tuffis, & cupiditas tuffiendi est, &
penē nihil in tuffi excreatur. oculi
cavi sunt, male rubent, in manibus
fiunt adunci vngues, digitiq; maxi-
mè summi, calent. In pedibus tumo-
res sunt, cibi fastidium est, pustule
toto corpore oriuntur.*

Qui pus cumulatum intra cor-
pus habet, siue adhuc in parte phle-
gmone laborante detinetur prius,
quàm ipsa rumpatur, siue etiā iam
rupta

rupta suppuratione effusum est, dici quidem rectè possunt, *ἰμῦνοι*, hoc est suppuratione affecti, verùm apud medicos receptum est eos duntaxat, aut potissimùm *ἰμῦνους* appellari, quibus in thorace, & pulmone affectus iste constiterit. Porro post ruptionem, pus illud in medio thoracis, pulmonisq; spatio continetur, ac nisi protinus excreetur, ægros tabe consumit. Hi autem leuiter quidem febricitant, attamen calor noctu incrementum accipere videtur. Id quod omnibus accidere solet, qui febre hectica prehen-
si sunt, non quòd nox febrem ipsis
affectus ergò adaugeat, sed ex ali-
quo accidenti, quod est eiusmodi
in iis febribus, quæ hectice nuncu-
pantur, partes ipsæ animalis solidæ
ignem feruoremq; concipiunt. Fe-
bris itaq; sibi similis perpetuò ma-
net, eiusq; calor, vt & calcis, ad ta-
ctum

etum obtusus est, cibo autem sum-
 pto, & potu, multò euadit vehe-
 mētior, sicuti calx, cui adfusa aqua
 est, quod quidem manifestò illi sen-
 tiunt, qui manū admouerint. Hoc
 autem sapè vobis in ægris ostendi,
 qui febre illa correpti erant, diuer-
 sis temporibus cibū ipsis exhibens,
 vt crederetis id à cibo, nō à morbo
 procedere. Cernitur enim euiden-
 ter febrilis calor ad cibi tempora
 inclinari & nutare, quippe qui dū
 ipse cibus sumitur, increfcere, dū
 digeritur in corpus, seipso vehe-
 mētior fieri videatur. Cæterum
 propter imbecillitatem virium su-
 dores frequenter oriuntur, per ha-
 litum abeunte alimento, quod di-
 gestum fuit. Quinetiam tussis, &
 tussiendo cupiditas infestant, & pe-
 nè nihil expuunt. Nam si spuerent,
 non essent purulenti. Quòd autem
 nihil propè sputi reiciat, causa tri-
 plex

plex est, lētor, & crassities ipsius puris, dēfitas membranæ, quæ pulmonem complectitur, & præterea viriū ægrotantis imbecillitas. Sed & oculos dicit cauos fieri, id quod febribus omnibus inueteratis cōmune est, & iis maximè, quæ vehementer exsiccant. Malæ quoq; rubent à calore pulmonis, & tussi. Hæc enim ambo tum faciem, tum caput vniuersum excalfaciunt. Adhæc vapores in eas feruntur ex fluxione, quæ in pulmonem decubuit. Fiunt autē adunci vngues, absumpta qua firmanur vtrinq; carne. Digiti verò quanuis per omnes veteres morbos refrigerētur, attamen in omnibus febribus hec̄ticis calidi permanent, propterea, quòd illæ solidas corporis partes maximè occuparunt. Et hi sanè extrema sui parte, non extra quidē, sed intra vbi ipsorum caro est, sentiuntur manifestò
calid

calidiores. Cuius rei perspicua protinus causa est, si eorum, quæ de exhibitione cibi diximus, recordamur. Nam quo loco plus est humiditatis, illic etiam calor copiosius exuberat. Porro in pedibus morbo trahente, tumores excitantur, quod ab illis primum totius corporis incipiat interitus, ut à partibus longissimè à principio distantibus. Iam tum ipsis concidit appetitus, extincta scilicet una cum aliis, appetendi facultate. Pustulæ etiam aliquæ oriuntur, rodenti sanie in corpore coaceruata. Sic enim eas lib. 11. Epidemiôn Hippocrates docuit generari, hunc in modum scribens. Sanies quidē in cute superuenit. Illic autem detēta incallescit. Hæc enim cum rarissimā cutis partem pertransierit, in extima ipsius superficie, quæ dēfior est, impingitur, hanc autem illa ab inter-

na cute dirimit, & feiungit, atq; in ea collecta, pustulas fuscitat.

*Omnes quidem veteres suppu-
rationes his notis discernuntur, estq;
ijs multum fidei habendum. At quæ
breues sunt deprehenduntur, si ali-
qua ex his apparent, quæ inter ini-
tia emergunt, tum si æger spiritum
difficilius trahit.*

Rectè dixit veterum suppuratio-
num signis fidem adhibendam esse:
Nam vires tãtas habent, vt nullam
dubitandi ansam relinquant. Quæ
verò breues sunt, aliis antè dictis
cognoscuntur, nempe horrore, fe-
bre, & grauitate. & iis præterea,
quæ iam de longis explicata sunt,
Adhec si æger spiritum difficilius,
quàm antè trahat. Id enim necessa-
riò accidit propter pulmonis an-
gustiam, quam pus vacua thoracis
spatia occupans, parit.

63 Quæ verò vomicæ citius aut serius erumpet, hisce notis distingues. Si protinus initio dolor fuit, & spiritus difficultas & tussis, & screatus perseverant ad vigesimum diem, tunc vel etiam maturius erumpent. Sin autem mitior dolor est, & alia æquè omnia, serius purgatio procedet. Sed necesse est quidē accedant, & dolor, & spiritus difficultas, et screatus antequam pus erumpat.

Ex iisdē notis, quæ vomicæ ruptionē periculosa esse ostendunt, intelliges etiam, an serius erumpere debeat. Sunt autem istæ: dolor, spiritus difficultas, tussis, & screatus. Quæ quidem si & perpetuò & vehemēter infestant, citò futuram solutionem portendūt. Si verò nec perpetuò, nec vehementer vrgent, tardius. Cæterum dū puri vicinum corp

corpus ipsum acrimonia eroditur, dolorē excitari necesse est, sanie autem aliqua iam tenui per corpus id in quo conclusum pus est, transeuntem tuissim, & sreatum. Spiritum autem illi difficulter trahunt cū per totam morbi constitutionem, cū maximè propter recens obortum dolorem.

Seruatur autem ex ijs maximè, 64 quibus effuso pure febris eodem die conquieuit, desieruntq; urgere cibi fastidium, & potionis desiderium, & alius pauca, & figurata reddit, pus quoq; album, leue, eiusdemque coloris sine pituita est, & sine dolore, tussi q; valida reijcitur. Sic enim certa salus breui sperari potest, si minus, qui ista proximè fuerint consequuti. Quod si ne rupta quidem vomica febris quieuit, aut

quamuis quieuisset videatur, tamen repetit, item si sitis est, si cibi fastidium, si venter liquidus, si pus est pallidum, aut liuidum, aut pituitosum, aut spumans, periculum certum est, eoque magis, si omnia ista adfuerint. Si verò horum alia adsunt, alia non, ex his illi intereunt, illi longo spatio valetudinem recuperant. Sed decet quidem ex omnibus eiusmodi signis tum in his, tum in cunctis alijs capere coniecturam.

Tota hæc sententia ab hac dictione incipiens planè perspicua est iis, qui, quæ antè dicta sunt, memoria tenent. Quare ea omissa, ad reliqua progrediar.

65 Si ex peripneumonia abscessus circa aures excitatus est, & in inferiore partem suppurat, fistulamq; gignit,

gignit, secunda valetudo continget.

Fistulæ solum nomen in hac sententia obscurum est. Dicitur autē per metaphoram. Nam quæ fistulæ propriè vocātur, illæ inquam, quibus vtuntur musici, longos habent sinus, quibus, si qui similes in corporibus animantium oriantur, eodem designantur nomine. Et mihi quidem Hippocrates propter viæ, qua pus fertur, longitudinem fistulæ nomen videtur vsurpasse. Est autem totius sententiæ caput de abscessibus, qui peripneumonicis superueniunt, interdum in adenas, qui sub auribus sunt, interdum in partes thoraci subiectas.

Attēdere quoq; ad ista cōuenit. 66
Si febris detinet, si dolor finitus non est, si sputum bono modo non editur, si aluus nec biliosa, nec solutu facilis, nec sincera descendit,

si urina nec admodum multa, nec crassa est, nec plurima habet subsidentia, & eius tamen incolumitati reliqua omnia salutaria signa suffragantur, abscessus eiusmodi certò expectandi sunt.

Docet quomodo antè dicti abscessus prævideri possint diuisa in duas parteis demonstratione. quarum priore quidem futurum abscessum ostendit, posteriore verò distinguit supræne thoracem in adenas, qui sub auribus sunt, an sub transuerso septo debeat excitari. Et nos igitur priorem partem tractemus, in qua hoc caput est, morbum ægrè quidem concoqui posse, nec tamen esse mortiferum. Nam si facilè concoquatur, non per abscessum, sed per vacuationem, aut paulatim concoctus desinet,

net, si verò mortiferus est, non potest ullus abscessus bonus exoriri. Itaque illum inter faciles, & perniciosos medium esse oportet, eamque ob rem Hippocrates notas alias quidem bonas, alias verò malas assignavit, quas ego iam tibi sigillatim exponam, à prima exorsus, quam ille initio proposuit his verbis, Si febris detinet, Id est apprehendit hominem, ut integrum nunquam corpus dimittat. Et si dolor finitus non est, hic enim si cessavit, utique abscessu non est opus, quò morbus placidus & facilis abigatur. Atque si sputum, inquit, bono modo non editur, neque enim oportebit abscessum ex eo morbo fieri, quem sputa perpetuò repurgant. Scribit deinde, Si alius biliosa non descendit. In morbis enim biliosis non nasci abscessus antè tibi ostendimus. Siquidem humores

crudos, & crassos esse oportet, vt
 & in longum tempus porrigatur
 morbus, nec vacuatione, sed vel
 abscessu, vel sola concoctione re-
 medium inueniat. Quod autem
 postea sequitur, alij scribunt hunc
 in modum. nec solutu facilis, nec
 syncera descendit. vt quemadmo-
 dum dixit, nec biliosa, sic nec so-
 lutu facilis, nec syncera descendat.
 Interpretantur autem synceram,
quæ nullius alterius humoris est
 particeps, propterea, quòd vnam
 modo qualitatem habeat, quæ bi-
 liosis inest. facilem autem solutu de
 copia vacuationis intelligūt, adeò
 vt si alius biliosa sit, & solutu faci-
 lis, crisis per vacuationem potius,
 quàm per abscessum expectari de-
 beat. Alij verò contrà scribunt,
 hunc in modum. Si alius non bi-
 liosa, sed solutu facilis, & syncera
 descendit, solutu quidem facilem
 appel

appellantes, quæ modò conuenientia reddit, synceram verò, aquosam, atque impermixtam. Diximus enim antea impermixtam qualitatem synceram vocari. Itaque, aiunt illi, cum Hippocrates aluum biliosam à syncera, hoc est, immixta & vna tantum qualitate insigni seiunxerit, non est dubium, quin aquosam, quæ cruda sanè est, & spatium, quo abscessus creari solent, ad concoctionem requirit, intelligat. Morbi nanque acuti potius per vacuationem, longi verò per abscessum iudicari consuevere. Verum vtriusque lectionis differentiam potes rursus in ocio expèndere. Nunc autem tibi totius sententiæ argumentum, quò vsum, quem ad medendum præstat, consequaris, breuiter proponam. Instituit quidem Hippocrates morbos, qui in abscessus vertuntur,

præſagire. Sed hos quidem humoribus crudis, craſſiſque conſtare neceſſe eſt, nec tamen mortiferis. Hi enim ſi diutius trahant, abſceſſus committunt, niſi prius per concoctionem, quã *σύντηξις* Hippocratis ſectatores nuncupare ſolent, ſoluatur. Cæterum concoctionis teſtimonium erit vrina copioſa, & quæ plurima habet ſubſidentia. At in qua multa ſubſidunt, naturali utique craſſior eſt. Quare locus hic haud temerè gemino ſcriptus eſt modo. Sic enim quidam ſcripſere, Si vrina nec admodum multa, nec craſſa eſt, nec plurima habet ſubſidentia. Alij verò ita, Si vrina nec admodum multa eſt, nec plurima habet ſubſidentia.

67 In partibus quidem inferioribus, ſi circa præcordia ardor aliquis ſentiatur, In ſupernis autem, ſi gra

si gracilia, & doloris expertia præcordia sunt, & desijt, quæ per aliquod tempus tenuerat, spirandi difficultas sine alia euidenti causa.

Euidentes causas Hippocrates *πρὸ φάσεως* solet appellare. Itaq; si quando oborta repente in his affectibus spirandi difficultas, rursus subito conquiescit, atque vt cœpit, sic etiam sine euidenti causa desinit, humores in caput repere ostendit, sicut rursus in partes inferas descendere testatur calor aliquis in præcordijs apertè excitatus. Sic enim interpretari oportet, nec putare pituitosum humorem designari τοῦ φλέγματος & nomine, quo vsus est Hippocrates hoc loco, scribens istum in modum, *ὅτι ἂν τι περὶ τὰ ὑποχόνδρια τοῦ φλέγματος ἐκκίνηται*. Siquidem
magis

magis conuenit τὸ φλέγμα calorem præternaturam conceptum significare. Hunc autem vel erysipelas, vel propriè dicta phlegmone accendit. Si verò contrà acciderit, & præcordia quidem gracilia dolorisque expertia sint, humores autem sursum efferantur (id quod prædicta spirandi difficultas declarat) in superioribus partibus abscessum expecta.

68 Abscessus, qui per vehementes, & periculosas peripneumonias in crura erumpunt, vtilis quidē omnes sunt, si verò pure mutationem iam adepto exoriantur, multò sunt salubriores. Nam si tumor dolorque proueniat posteaquam sputum pro fluo purulentum euasit, & vacuari cœpit, egri certè valetudo minimè dubia esse debet, & abscessus ipse

ipse citra dolorem celerrimè evanescet. Quòd si sputum non probè extus situr, nec bona sunt, quæ in urina subsident, periculum est ne, vel articulus claudicet, vel plurimum negotij faceffat.

Per vehementes peripneumonias aliquid in crura abscedere, bonum quidem certè est, si modò verissimum est, quod libro secundo Epidemiôn de bonis abscessibus dicitur, Illos omnium optimos cense-ri, qui deorsum, & longissimè à morbo discedūt, præfertim si cum his concoctio accessit. Id nanque ipse libro primo Epidemiôn commendavit his verbis. Concoctiones iudicij celeritatem, & tutam valetudinem pollicentur. Est autem concoctionis argumentū sputi mutatio, & facilis largaque vacua

cuatio. Id enim ipse declarauit scribens, & sputum vacuari coepit. Si verò etiam minimè cocto morbo abscessus in cruribus oriatur, ille quidem hominem à periculo eximet, quod peripneumonia minabatur, at articulus in quem humor procubuit, curatu prorsus difficilem abscessum sustinebit, & ex eo fortè homo ipse interdum claudicabit. Cæterum Hippocrates hoc loco non vnam cruditatis sicuti concoctionis notam designauit, sed præter sputa etiam vrinas in testimonium citauit. Enimuero ipse perniciofa sputa describens nō dixit minimè cocta esse, etiam si illa concoctis opponerentur, sed tantum dixit non extusiri, ratus id satis magnum esse maligni morbi argumentum. Neque enim satis est duntaxat extusiri, vel duntaxat concoqui, quoniam & multum sæpè

pè crudo adhuc morbo extusitur,
& nonnunquam morbus conco-
quitur, nec tamen sputi satis pro-
dit, siue ob imbecillitatem faculta-
tis thoracem mouētis, siue ob cras-
sitiem, & lentorem sputi, quæ duæ
etiam causæ aliquando possunt cō-
currere. Itaque per eos affectus ex
quibus secunda valetudo speratur
decer, & concoctum esse morbum
& optimè sputa edi. In contrariis
autem affectibus abundè id modò
sit ad cognitionem, sputum nō ex-
tusiri. Verùm ex abundanti illi
ijdem affectus maligni poterunt
iudicari, si præterquàm quòd spu-
rum non probè reicitur, nec quæ
pulmonem, & thoracem infestant
euacuantur, accedant etiam aliqua
crudi humoris testimonia. Est
enim euidentis affectum illum gra-
uiorē esse, in quo nec ægri spuūt, &
cruditas perseverat, mitiorem verò
vbi

vbi coctio quidē est, sed non quantum expedit excreatur, nec integrā purgatio succedit. Quōd verō maximē in articulos abscessus eiusmodi decumbant, quod & in Epidemijs ipse scripsit, hoc loco obiter significauit, dicens periculum esse ne articulus claudicet. Est autem horum abscessuum causa, articulorum amplitudo irruenteis fluxiones excipiens. Ad hoc autem potest etiam eorum motus conducere. Siquidem ad parteis motas, & calentes promptius humores omnes confluunt.

69 Si quæ etiam abscessere subsidunt, & reuertuntur, sputo non exeunte, & manente adhuc febre, ingens malum est. Periculū enim afferunt delirij, atque interitus.

Non idem est tumores præter natur

naturam subſediffe, & finitos eſſe. Hoc enim generalius quiddam ſignificat, & quaſi derepente. Quod fieri quidem ſolet propter humoris tenuitatem, partis raritatem, circūfuſi nobis aëris caliditatem, admoti medicamenti potentiam, & ægri virium robur. Hæc enim omnia ſi concurrerint, tumor, qui præter naturam ortus eſt, protinus digeretur. At illi vt plurimum ſubſidunt, humoribus, qui eos pariunt, reſluentibus in eadem loca, vnde venerant (id quod Hippocrates *παλινδρομῶν*, id eſt, reuerti, propriè appellat) vel in quædam alia, quæ imo in corpore habentur, loca. Itaque quemadmodum à cauſis maximè contrariis tumores præter naturam ſubſidunt, ſic etiam maximè contrarios exitus fortiuntur. Siquidem ex eo cõſtat vel infeſta omnia prorfus diſcuſſa eſſe, vel affectus a-

cerbioris metum imminere, viti-
 sis humoribus in principes partes
 remeantibus. Et hæc quidem cun-
 ctis abscessibus cõmunia sunt. Sed
 & discriminis ratio illis quoque
 communis est, qui subsidunt. Ve-
 rùm præter hæc alia quoque signa
 spectare conuenit, ea præsertim,
 quæ sunt affectis partibus peculia-
 ria. Id autem nunc Hippocrates
 speciatim in instrumentis ad respi-
 rationem pertinentibus docuit di-
 stinguere, ex formula videlicet,
 quæ ad omneis æquè spectat. Scri-
 bit autem hunc in modum. Si quæ
 etiam abscessere subsidunt, sputo
 non exeunte, & manente adhuc fe-
 bre, ingens malum est. Nam mi-
 nimè dubium est, quin corpus in-
 imum ad partes nobiles se recepe-
 rint. Si enim per halitum digesti
 essent, febris quoque nulla esset, &
 facilè expuerent. Quare probabi-
 le.

le est fluxionem totam in pulmone reuertisse, vnde futurum etiã delirium rationi videtur consentaneum: cùm id vnum ex illis sit, quæ sic affecto pulmoni accidere consueuerunt. Quòd autem spiritum difficulter trahentes morituri sint, non dixit, quippe qui sciat id nos faciliè ex prædictis cognituros esse.

Atque ex his quidem suppurationibus, quas pulmonum morbi concitarunt, ferè seniores moriuntur, ex cæteris iuniores. 70

Seniores accipere oportet non simpliciter senes, sed per collationem, vel comparisonem, aut si aliter appellare libet, cum iis, qui adhuc ætate iuuenili sunt. Nam qui annis iam multam prouecti sunt,

ex nullo morbo facilius, quàm natu minores seruantur. At qui inter hos, & florentes ætate medij sunt, quibus dimidia canicies, & cruda senectus est, græci *μισαιπολιους* atque *ἡμολέροντας* vocant, à morbo interdum facilius, quàm ætate florētes liberari videmus, sicut ipse Hippocrates docuit, cū in phlegmonosis aurium affectibus, tum isto loco de suppurationibus, quas pulmonum morbi inuexere. Nam quia in his curatio, quæ expuendo perficitur, vi magna indiget, propterea iuniores potius, quàm seniores euadunt. Ex cæteris verò iuniores magis periclitantur, ob dolores, & febres, quæ, vt ipse ait, ex aurium suppurationibus nascuntur. Febres enim, & deliria illis minus accidere solēt, eamque ob rem in suppurationem aures

res vertuntur. At quibus ætas iu-
 uenilis est, prius sæpè intereunt,
 quàm auris suppurare potuerit.
 Nam si pus ex aure profluat, spes sa-
 lutis est. Et ex aliis quoque sup-
 purationibus, eo tempore,
 quo suppurant, iuniores
 potius præ magnitu-
 dine febrium &
 doloris in-
 tereunt.

*

r 3

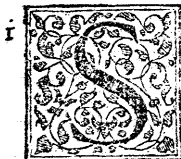

GALENI IN PROGNOSTI-

CVM HIPPOCRA-
TIS

COMMENTARIVS
TERTIVS.

i

*Idolor cū febre Ilia,
& infernas partes di-
uexarit, eāsque post-
ea deferens, transuer-
sum septum occupet, valde perni-
ciosum est. Itaque signa alia con-
templari oportet. Nam si quod a-
liud malum signum appareat, egrū
vix vlla medicina periculo subtra-
hit. Sin autem morbus in septum
trans*

transuersum grassatur, & alia signa non mala accedant, id vtique spem magnam futuræ suppurationis ostendit.

Quod nos vertimus, transuersum septum occupare, Hippocrates græcè dixit τῶν φρενῶν ἀπ' ἑσθ' αὐ. Id autem aliqui παραφρονεῖν, delirare interpretati sunt, perinde, ac si hunc in modum scripsisset. Si dolor cum febre, ilia & infernas partes diuexans sursum ascendat, & delirium excitet, acerbum est. Sed melius alij, qui particulam corporis Hippocratem φρένας dixisse aiunt. qua alio nomine etiam à græcis διάφραγμα, à latinis transuersum septum appellatur. Et hanc quidem sententiam planè confirmat, quod sub finem dicitur, id spem magnam fu-

turæ suppurationis ostédere. Nanque morbo in thoracem conscendente, censet vel hominem repente interiturum, vel si spes melior affulget, suppurationem prorsus perpeffurum esse. Verùm id ex aliis signis distinguendum. Nam si non mala sunt, excitabitur suppuratio, si verò aliquod malum interuenit, mors minimè dubia esse potest.

2 *Vesica si dura est, & dolorem adfert, graue prorsus malum, periculùmque portendit, cui quidem malo si præterea febris continua accedat, iam ad vltima ventum est, Quando vel ipsi vesicæ dolores necando homini satis sunt, & venter nihilo eo tempore reddit, nisi dura quædam & necessitate coactus.*

Dictum

Dictum sæpè à me est Hippo-
 cratem *τῆς φλεγμονῆς* nomen *ἀντὶ τῆς φλο-
 γώσεως* vsurpare, verbo ipso indica-
 reeam, quam Erasistratus, & eius
 sectatores vno nomine phlegmo-
 nem appellant, vt & nunc ipse
 utique accepit. Verùm cur vesica
 dura, & dolens affectus eiusmodi
 tam graues inuehat, præsertim si fe-
 bris acuta superuenerit, id ipse a-
 pertè indicauit, in magnitudinem
 doloris, & suppressas alui deiection-
 es causam referens. Hæ autem
 tum propter recti intestini angus-
 tiam, tum ob vesicæ dolorem sup-
 primuntur. Nanque vbi aluum
 ægri reddere aggrediuntur, si re-
 pente dolorem excitari contige-
 rit, ipsi ab opere desistunt, Id quod
 est omnibus doloribus commune.
 Dolor autem ob phlegmonem in-
 strumentorum, quæ actionem edūt
 aut partium ipsis annexarum pro-

uenire solet. Sic enim, quibus phlegmone lienem, aut ventrem, aut iecur, & præcordiorum musculos obsedit, respirando dolorem sentiunt, eamque ob rem spirandi illa difficultate necessario laborant, quæ spiritum paruum, & frequentem trahit. Cuius quidem causam, & aliarum æquè omnium reddidimus libro de spirandi difficultate primo.

3 *Verùm id vrina discutit purulenta, & in qua album, leuèque subsidet.*

Concocta phlegmone, quæ vetricam affecerat, in internum ipsius spatium concocti humores confluunt, & cum vrinis proculdubiò excernuntur, probæ concoctionis notas vbi subsederint, præ se ferentes.

4 *At si nec per vrinas leuetur malum*

lum, nec vesica remollescat, & febris perpetua detineat, ne primis morbi circuitibus ager intereat metus est.

Vrinam quidem non esse molliorem effectam, & febrem perseverare, perspicue sunt significationis. Sed quod Græcè dixit Hippocrates *οὐρον μηδὲν ἐνδύουσι*, quasi Latine dicas, vrinam nihil remittere (pro quo nos vertimus, per vrinas leuari malum) obscure profectò dictum est. Id nanque verbum in ipsis affectibus, & symptomatis usurpare consuevit, ut & alij post eum omnes, qui phlegmonem, tumorem, duritiem, tensionem, & dolorem remitti dicunt. Sed nemo unquam dixit vrinam remitti. Ergò fortassis Hippocrates ab istis verbum hoc trāstulit ad vrinam, ut sic eam meliorem effectā esse intelligeremus.

Quod

Quod si admiserimus, ille utiq; potuit urinae antè suppressæ vacationem significasse, ut simul cum vesicæ phlegmone urinam quoq; suppressam fuisse intelligamus. Sic enim interdum euenire solet. Sed morbus hic tunc summam habet perniciem, & rarò ex eo seruantur ægri. Hoc quidem modo scriptum habent tum pleraque alia exemplaria, tum ea, quibus Artemidorus, & Dioscorides vsi sunt. In aliis autem hunc in modum. At si nec urinae quicquam sit, nec dolor remissus est, ut nihil queri nec de aliquo dubitari possit.

5 Hoc autem modo pueri maxime septem annos nati, donec annum decimum quintum attigerint, affici consueuere.

Propterea quòd intempestiuè,
&

& multum pueri comedunt, plurimum ^{pueri uoxace}
 crudi humoris cumulant, qui cum ^{habentur reni}
 per renes quotidie expurgetur, & ^{affectu.}
 per vreteras dimissus in vesicam
 coaceruetur, modò calculos in ea
 parit, sæpè verò phlegmonas, vbi
 vesica assiduo eiusmodi humorum
 transitu vehementius diuexata
 fuerit.

Febres diebus numero iisdem iudicantur, ex quibus homines tñ seruantur, tum etiam intereunt.

Duos libros habetis ô sodales,
 qui me nihil tale meditantem coë-
 giftis commentarios in libros Hip-
 pocratis scribere, in quibus cun-
 cta de Criticis diebus, & Crisibus
 explicata sunt. Et hos quidem sci-
 tis à me, non vt ederentur, sed in
 gratiam tantum vestram conscrip-
 ptos esse. Exciderunt tamen illi, &
 in

in manus multorum peruenerunt, sicut & pleraque alia à nobis scripta. Quam ob rem non institueram commentarios vllos in libros Hippocratis componere. Nā quæ ab eo discere expediebat ad artem vtilia, ea sæpè multis in locis adduxi, & interpretatus sum. Sed cum sententias aliquot obscuriores plerique perperam interpretati sint, & neminem ex iis probetis, qui commentarios edidere, ego autem vobis viderer melius assequi Hippocratis mentem, ideò effragitastis, vt illam mandarem literis, quæ vos aliquando ex studiorum nostrorum colloquiis audiueratis. Hoc ego vobis præfatus sum propterea, quòd necesse est inæquales esse, nec omnes sibi similes sententiarum enarrationes. Nam de quibus nihil prorsus à nobis dictum est aliis voluminibus, illa accuratius

tius explicare conuenit, quæ autem iam sunt in illis tradita, de his dicere compendiosius, ne sæpius iisdem de rebus scribere compellamur. Itaq; cùm iam omnem de diebus criticis disputationem, atque item de Crisibus aliquot libris absoluerimus, hîc summa tantùm capita eorum, quæ illic scripta sunt, recensebo. Indè autem exordiar. Iudicij (*κρίσις* Græci vocat) quod morbi subeunt appellatio à causis, quæ in foro aguntur translata est, & subitam illam, quæ morbo accidit mutationem significat. Est autem illa quadruplex. Nam vel morbus repente soluitur, vel multò mitior euasit, vel statim interficit, vel multò factus est deterior. Sed duas quidem priores crises appellât simpliciter crises, reliquis autem sæpè addūt aliquid, malam, aut prauam crisim, aut alio simili nomine appell

pellantes. Interdum verò simpliciter crifim vocant, nec quicquam adiiciunt. Scitis autem etiam cunctas crifes cum infigni aliqua vacuatione, aut abſceſſu prouenire. Soli nanq; pueruli rarò admodum ex ſomno profundo, longòq; mutationem in melius adepti ſunt, ſed eam quidem, vt plerique crifis nomine dignantur, ſic alij crifim appellari nolunt. Dies autem criticos vocant, in quibus mutationes eiufmodi minimè dubiæ, & quàm plurimæ proueniunt. In aliis verò diebus crifes certas, & frequentes nō videmus euenire. Nec primus quidem modò, verum etiam excellenter dierum criticorum naturā admirandus ille Hippocrates apprehendit, eorūmq; cauſam demōſtrauit, quam & nos in libris de diebus criticis explicauimus. Illic autem à nobis oſenſum eſt ſeptimum dierum

rum criticorum circuitū reliquis
 valentiorē esse, & ab eo secundū ef-
 se facultate quaternarium, quod in
 duo septimus diuidatur, Crises ve-
 rò per circuitus septenarios futu-
 ras à quaternariis indicari. Quar-
 tum nanquē diem indicem esse se-
 ptimi, vndecimum decimi quarti.
 Hos autem Hippocrates *ἐπιδέκτους*,
 atq; *θεωρητὰς*, hoc est indices, & con-
 templabiles appellat. Censet autem
 hoc modo hebdomadas numeran-
 das esse. Duas quidem priores sibi
 proximas per disiunctionem, ter-
 tiam autem, quæ has consequitur
 per connexionem. Est autē disiun-
 ctio, cū hebdomas prior in diem
 vnum definit, & quæ illam proxi-
 mē sequitur, ab altero incipit. Cō-
 nexio autem est cū dies vnus vtri-
 que hebdomadi communis est, sic
 vt in eundem prior desinat, & ab
 eodem posterior incipiat. Et hanc

ob causam diem vigesimum statuit
 extremum tertiæ hebdomadis. Nā
 si per disunctionem hæc quoq; nu-
 meraretur, oporteret utiq; vige-
 simum primum diem facultate præ-
 stare vigesimo. At non ita rem se
habere deprehenditur. Nam vige-
 simus, & plurimum & certò vide-
 tur iudicare. Itaq; cum tres hebdo-
 madæ viginti dies contineant, de-
 inde quarta à vigesimo primo die
 incipiat, & tres, quæ sequuntur, vi-
 ginti dies complectantur, haud te-
 merè Hippocrates diem quadrage-
 simum iudicare dixit, nō autē qua-
 dragesimum secundū. Similiter &
 sexagesimū, & octogesimum, nō se-
 xagesimum tertiū, nec octogesimū
 quartum. Hūc quidem in modum
 septenarij circuitus enumerantur.
 Cæterū ipsis diuisio, quæ per qua-
 ternarios fit, respondet. Nam si sin-
 gulas hebdomadas in duos, quos
 conti

continent quaternarios fecueris, quartus ille à primo, quo morbus inuasit, dies, finis quidem erit primi quaternarij, ab eo autem secundus incipiet. Mox qui hunc sequitur tertius quaternarius, ab octauo die inchoabit, quia secunda hebdomas ab eo ducit initiũ. Quare fiet, vt dies vndecimus finis quidẽ tertij quaternarij, origo autem tertij fit. At quintus quaternarius principiũ habebit à decimoquarto die, quòd tertia etiam hebdomas ad eũ perueniat. Ipse igitur decimosextimo die finem accipit. qui dies rursus duobus quaternariis quinto, sextoq; communis est, in quos tertia hebdomas diuisa erat. Sic vigesimus morbi dies, finis triũ hebdomadũ & sex quaternionum est. Hi quidẽ dies sic per circuitus distincti iudicant. Verũ in ipsos etiam alij per morbos acutos incidũt, cu-

ius rei causam exposui in libris de diebus Criticis. Sunt autem hi, tertius, quintus, nonus. Incidit autem inter eos interdum etiā sextus, malus profectò iudex, tum quòd aliquando cū periculo plenis symptomatis iudicet, tum quòd *ὑποκρίνεται* quam Græci vocant, inducat, tum quòd non planè, sed imperfectè morbos dissoluat, aut si quādo perfectè soluerit, recidiuas prorsus excitet. Sed de his, & aliis plerisque dictum à nobis est in libris de diebus Criticis, quæ quidem ferè omnia his, et illis libris Hippocrates scripsit, nos autem in vnum librū, qui dies criticos explanat congeessimus, simūlq;, quæ non erant explicata, explicauimus & perfectè ea sumus persequuti, quæ ab Hippocrate minus absolutè scripta esse videbantur. Itaque qui volet certò præfagire, libros illos legat oportet,

tet, qui tum de diebus criticis, tum de Crisibus compositi sunt. Hic enim tantum instituimus eorum, quæ ab Hippocrate hoc in libello dicta sunt, sensum enarrare. Quod ergo scriptum est, ex quibus homines tum seruatur, tum etiam intereunt, vel de crisibus, vel de diebus criticis dicitur. Verum commodius est non de diebus, sed de Crisibus intelligere. Nam quanquam id vel maximè possit ad dies referri, primum tamen crisibus ipsis cõuenit, & per eas, diebus. Quod autem dictum est ex his homines seruari, aut interire, ostendit planè Crisim ab eo vocari repentinam omnem mutationem, non eam modò, quæ salutem attulit.

*Febres enim simplicissimæ, & si-
gnis securissimis comitatæ quarto
die, vel etiã antè desinūt. Malignis-*

*simæ verò, & signa habentes gra-
uissima quarto die, vel antè quar-
tum occidunt.*

Quas nos simplicissimas febres
vertimus, Hippocrates græcè di-
xit *ἰνύθεισας*. Dicuntur autem *ἰνύθεις*
homines etiam malefici simulatio-
ne quadam, sicut simia formosa.
Dicuntur autem & ἱ, qui bonis
moribus præditi sunt. Sed prima
quidem significatio apud græcos
frequens est, secunda autem mi-
nus est usitata. Nec verò τὸν ἰνύθην
solum hoc usurpant modo, sed &
ipsam τὴν ἰνύθειαν (quam simplici-
tatem, vel imperitiam rerum in-
terpretere) pro illa animi affectio-
ne accipiunt, quæ mores opti-
mè compositos habet. Siquidem
Dinarchus in oratione, quam
in Daonem habuit, sic ait. Διοικῶν

δὲ τὴν

Δὲ τίω ὀυσίαν ἀνθρώπου κεφαλὴν μετακινῶντι-
 λον, φουσαι χρηστὸς ἢ καὶ ἐνέθης. Hoc est:
 Fortunas autem suas Cephalion iu-
 ueniliter administrans natura pro-
 bus erat, & simplex. Demosthenes
 autem in oratione contra Æschin-
 nem, his verbis iudices alloquitur.

Νῦν δὲ διὰ τίω ὑμετέρων ἐνέθης καὶ πράττειν
 ἐνθύνας δίδωσι, καὶ ταῦτα ἐπανίκα βούλεται.

Id est. Nunc verò ob vestram sim-
 plicitatem, & facilitatem quæstio-
 nes, etiam quando libet, exercet. At
 Plato libro tertio de Republ. ait.

Εὐλογία ἄρα καὶ ἑναρμωσία καὶ ἐνσχημοσύνη καὶ
 ἐνρυθμία ἐνκδεία ἀκολουθεῖ. οὐχ ἢ ἀνοίαν
 ὄνσαν ὑποκομίζονται καλοῦμεν ὡς ἐνέθης,
 ἀλλὰ τίω ὡς ἀληθῶς ἐν τε καὶ καλῶς τὸ ἥθος
 καί τε κεν αὐτοῖς δάνοιαν. Hoc est, Ho-
 nestus igitur sermo, & congruen-
 tia, & condecencia, & concinnitas
 consequentia sunt simplicitatis, &
 bonitatis morum. Neq; nunc eam
 dico simplicitatem, bonitatemque,

quam amentiam reuera existentem nos specioso nomine sic vocamus, tanquàm à bonis moribus manet, sed eam dico bonitatem, quæ ob id ita dicta est, quasi mentem rectè, benèque constitutam habeat. Sic & in Euthydemo τὸν εὐνόην accepit pro eo, qui mores habet simplices, & honestos, his verbis. καὶ ὡς ἰδαύμασιν εὐνόης ἐστὶν ἡ τοῦ κατὰ εὐνόην. Satis eiusmodi exemplorum est, ex quibus intelligas Græcos τῆς εὐνοίας, & εὐνόους nominibus gemina significatione uti solitos. Et nunc quidem Hippocrates εὐνοειδέας πνεύμας dixit promitissimis, simplicissimis, & nullam morum prauitatem habentibus. Quæ sanè, si præterea signa ex quibus securitas sperari solet, accesserint, ultra priores quatuor dies haud porriguntur, sed vel quarto ipso die, vel etiam maturius definunt. Si verò malignæ
fue

fuerint, & signa habuerint exitia-
lia, quarto æquè die, vel antè eum
occidunt. Itaque inter criticos
dies etiam tertium censerì perspi-
cuum est, cùm dicit quarto die, vel
etiam ante quartum desinere. Id
quod illi etiam libro primo Epide-
miòn visum est, tertium diem in-
ter criticos dies primùm enume-
ranti. Porro signa ipse securissima
intelligit, quæ particulatim maxi-
mè commendauit, & quorum pau-
lò postea nomina proferet, & pro
exemplo citabit.

Sic quidem primus earum incur- 8
sus desinit, secundus autem ad se-
ptimum diem profertur, tertius ad
vndecimum, quartus ad decimum-
quartum, quintus ad decimumse-
ptimum, sextus ad vigesimum. Et
hi quidem per quaterniones ad vi-

gesimum diem perueniunt.

Sæpè scriptum inuenies, vt apud græcos *ῥοιδον*, sic apud Latinos incursum hostium, aut latronum, à quo nunc Hippocràtes similitudine quadam nomen hoc transtulit ad circuitus dierum criticorum. Reliqua omnia cùm per se nota sunt, tum maximè, illis, qui eorum, quæ modò dixi meminere.

9 Nec verò vllum ex ijs potest integris diebus rectè numerari, propterea quòd nec annus ipse, nec menses integris diebus numerari possunt.

Quoniam tres hebdomadas vigesimo die conclusit, ob id dixit. hæc non posse diebus integris numerari. Nam nec annum nec menses, dies integros habere. Id quod
ab

ab eo verissimè proditum est. Si-
quidem annus non trecentorum
modò, & quinque dierum est, ve-
rùm etiam tertiam diei partem cō-
tinet, & præterea ferè centesimam.
Mensis autem vnusquisque minor
quidem est triginta diebus, sed vi-
gesimum nonum excedit. Vocaba-
tur autem à veteribus Græcis, *μῶν*
à latinis mensis, vt & plurimæ nūc
in græcia ciuitates faciunt, tempus
illud medium inter duas Solis, at-
que Lunæ coitiones, quod si quis
volet per proprias demonstratio-
nes expendere quantum sit, librum
habet integrum ab Hipparcho
scriptum, vt & alium à mē de An-
no. Et hoc quidem modo Hippo-
crates hebdomada accepit. Perspi-
cium verò est nec quaternionem
quidem absolutis constare diebus,
sed deesse portionem tantam, vt
treis hebdomadas dies viginti ab-
sol

uant. Horum autem causam in tertio de diebus criticis libro conati sumus ostendere, cum tamen nemo antea vel aggressus sit de ea dicere.

*io Deinde verò ad eundem modũ,
& per similem adiectionem primus quidem circuitus dierum est quatuor & triginta, secundus autem quadraginta dies amplectitur, demum tertius in sexagesimum desinit.*

Non id dicit Hippocrates hoc loco nullum diem cui iudicandi vis insit, medium inter vigesimum & trigesimum quartum intervenire. Nam & ipse secum pugnaret, qui medios quosdam dies iudicantes in epidemiis recensuit, & quæ manifestò ægris usu venire videntur,

tur, ipsum falsi conuincerent. Sed quia tres hebdomades, quæ mutuò sese consequentes vigesimo die cōcluduntur, nō eodem componuntur modo (nanque secunda disiuncta est à prima, & eam ob rem die decimoquarto desijt, tertia verò illi connexa est, & propterea finem capit vigesimo) iccirco & illas, quæ vigesimum diem sequuntur hebdomadas eodem modo procedere volens ita, vt ex duabus quidem disiunctis, tertia verò connexa, viginti diebus absoluantur, diem quidem quadragesimum trium posteriorum hebdomadum terminum extremū posuit, ipsis autē duabus terminū circumscripsit quartū & trigessimū diem, eamque ob causam ipsum antè quadragesimū nominauit. Fit autem similiter vt tres, quæ postea veniunt hebdomades ad sexagesimum deuoluantur. Sed &
ocho

octogefimum, non octogefimum
 quartum in obseruatione vulga-
 rium morborum iudicare vi-
 dit. Sic tres hebdomades nume-
 rum viginti dierum complectun-
 tur, quod fit duabus quidem pri-
 mis per difunctionem computa-
 tis, vt intra diem decimumquar-
 tum definant, tertia autem conne-
 xa fecundæ, vt & ipfa die vigefimo
 concludatur.

ii *At per horum initia longè dif-
 ficillimum est morbos, qui non nisi
 longo ſpatio iudicandi ſunt, diſcer-
 nere. Sunt enim ſimillima prorsus
 eorum exordia. Verùm à primo ſta-
 tim die diligenter animum atten-
 dere conuenit, & quaterniones ſin-
 gulos, qui acceſſerint obſeruare,
 nec te latebit, quò ſe morbus ipſe
 vertet.*

Hoc

Hoc etiam loco rursus nomen *crisis* Crisis mutationi vtrique accom-
modavit, ex qua æger tum melius,
tum etiam deterius habet. Dicit
autem per initia morborum facile
intelligi quémnam illi qui intra
paucos dies iudicari debent, exi-
tum habituri sint. Id enim ipse pau-
lò antè ostendit, de illis differens
qui primo dierum quaternione iu-
dicandi sunt. Nam quæ discuti de-
bet febris, mitior est, quæ verò vi-
tam ægro ademptura est, solet esse
malignissima. Quinetiam signa,
quæ vtramque comitantur, omnia
quidem in illa optima, in hac au-
tem pessima sunt. Ex quo fit, ut
neutra diem ultra quartum proro-
getur. Id enim certò compertum
habemus, iudicia semper vel vin-
cente natura morbum, vel victa à
morbo contingere. At morbos na-
tura facile superat mitissimos, ea-
dem

dem sæuissimis protinus succumbit. Sic quidem maximè à se inuicem dissident morbi, qui breui iudicantur. His autem respondent & illi, quibus longa mora, quò soluantur necessaria est. Nam sicuti in breuibus morbis interdum natura, interdum morbus longè excellit, ita cum neque illa, neque hic multum præualent, sed veluti aduersarij quidam robore inter se æquales dimicant, etiam tempore opus est longiori ad alterius victoriam. Sic eos qui luctantur dignoscunt illi, qui artis palæstricæ periti sunt. Eum quidem extemplò victurum sperantes, quem multò validiorem aspexerint, aut si neuter viribus longè præcellit, certi longam inter eos fore luctam. Necdum tamen ipsi compertum habent vter victoriam consequetur. Verum id quoque postea, qui è plebe

be primi sunt intelligūt, vt qui ea,
 quæ vel minimo excedunt prom-
 ptissimè discernant. Eò siquidem
potissimum peritus artis ab impe-
rito differt, quòd vel minima rerū
discrimina perſentiat, quarum ta-
men aliqua cū propter ſui parui-
tatem nullo modo ſenſibus percipi
poſſint, etiam eius, qui peritus ar-
tis eſt cognitionem effugiunt, mox
autem, vbi cadere ſub ſenſum poſ-
ſunt, tum demum veniunt in noti-
tiam. Quamobrem Hippocrates
 iuſſit eas, quæ ſingulis mēſibus ac-
 cidunt mutationes animaduertere,
 nam te non latebit, quò ſe vertet,
 hoc eſt ad ſalutēne, & incolumi-
 tatem ægri, natura vtique vincen-
 te, an ad interitum, eadem ſuccum-
 bente. Hoc quidem eſt ſententiæ
 caput. Quod qua ratione cōſequi
 quis poſſit, diſcere poteſ ex no-
 ſtris, quos de criſibus ſcripſimus.

*12 Habent autem & quartanae cō-
cinnitatem eandem.*

Ignorant & id permulti, eamq;
ob rem admirantur & nos sæpè ex
diuinatione quadā prædixisse exi-
stimant eum, qui quartana febre la-
boraret, post dies, exempli gratia,
quindecim minimè à febre liberum
fore. Atqui in tertianis id præfagi-
ri febribus haud dignum ducunt
admiratione, cum tamen sit vtriuf-
que febris ratio eadem. Nam ve-
luti in febribus continuis dies om-
neis cōsequentes numeramus, quò
certò crīsim futurā possimus præ-
uidere, sic in intermittētib; ac-
cessiones, vt quod in continuis se-
ptimus dies potest, idem in inter-
mittentibus septimus circuitus va-
leat. Quare exquisita tertiana se-
ptem

pretem circuitibus non diebus, solet iudicari. Quinetiam quam habet quartus à primo dies ad septimum rationem, eandem prorsus & quartus circuitus ad septimum circuitum. Quartus nanque dies index est septimi, & quarta quoque periodus septimam commonstrat.

Est autem de his omnibus dictum in libris de Crisibus, proinde id modò sufficiet intelligere, febrium quartanarum iudicia non dierum numero, sed circuituum exerceri. Porro per concinnitatem eandem, quam græcè *κόσμος* Hippocrates dixit, dierum iudicantium ordinem intellexit. Vt enim inconcinnitatis propriū est inordinatio sic τοῦ κόσμου, quem latini mundum nuncupant, proprius ordo est. Vnde & hoc vniuersum græci *κόσμος* appellarunt, propterea, quòd omnia, quæ eo continentur, ornatam sortita sunt cō-

cinnitatem, Terra quidem sita in medio, ipsique exterius circumfuso mari, aëre verò ipsum vndique ambiente, & hunc rursus æthere, deinde verò cœlo hæc omnia circulo comprehendente. Sed & ipsæ fixarum stellarum motiones, quid attinet dicere, quantum habeant ornamenti? quippe quæ perpetuò eadem sint, errantium verò syderum motus etiam si quotidie æquales non sint, at certi sunt, & definiti æqualibus temporum intervallis dum semper eadem Zodiaci loca percurrunt.

13 Quæ verò intra pauciores dies debent iudicari, facilius agnoscuntur. Siquidem ab illis statim ab initio quàm maximè dissident. Nam qui morbum evasuri sunt, tum ex facili spirant, tum vacant dolore tum noctu dormiunt, aliæque habent se-
curis

curissima, At qui moriuntur difficiliter spiritum trahunt, delirant, vigilant, & reliqua signa possidēt pessima.

Hippocrates etiam antè vsus est verbo *ὑπερῆως* quod promptè & facilè significat. nunc quod dicit *ὑπερῆστερα*, utique faciliora significat; & cognitu promptiora. Dixerat ergò paulò antè, febres enim simplicissime & signis securissimis comitatae quarto die vel etiam antè desinunt. Id quod ipse nunc repetiit, quò euidenter doceat exemplis quænam optima signa sint. Ait enim, Nam qui morbum euasuri sunt, tum ex facili spirant, tum vacant dolore tum noctu domiunt. At qui moriuntur, difficiliter spiritum trahunt, delirant, vigilant. Deinde utrique adiecit sententiæ,

priori quidem, Aliáque signa habent securissima. alteri verò, Et reliqua signa possident pessima. Ex quibus planè ostendit se quò exempla proferret, signorum vtriusque generis meminisse. Hoc autem etià rectè videtur adiecisse, Siquidem ab illis statim ab initio quàm maximè dissident, de quo & à me dictum antea est, nempe morbos illos permultum à se inuicem differre, qui dies intra paucos, mortis, vel salutis iudicium subire debent, sicut eorum, qui tempus in longum protrahuntur, signa esse similia. Cæterum quod nos latinè diximus delirant, Hippocrates græcè dixit *ἀλλοφράοντες*, dictione apud græcos haud multum vsitata. Significat autem vel eos, qui delirant, vel qui huc & illuc sese disiciunt, quos aliter græci *ἀσολέους* appellant.

lant. Sed prior quantum ex ipsa voce licet coniecere, magis probanda est interpretatio, ut verbum ἁλλοφάσκειν, ἐκ τοῦ ἁλλοτε φάσκειν ἄλλα, hoc est alia atque alia loquendo, deriuetur. Alij verò ἀπὸ τοῦ μεταβάλλειν ἁλλοτε us ἄλλο σχῆμα τὰ φάν, Id est, quod subinde oculos huc illuc circumferant, deductum esse verbum prodidere.

Quæ cum se ita habeant, temporum quidem omnia, quæ succedent spatia in ijs morbis, qui ad crifim tendunt, obseruare conueniet.

Quemadmodum omnia, quæ antè de primo quaternione dixerat, repetiit, adiectis etiā exemplis, sic denuò tractat hoc loco eadem, quæ illic scripta sunt, vbi dicit,

Verùm à primo statim die diligenter animum attendere conuenit, & quaterniones singulos, qui accesserint obseruare, nec te latebit, quò se morbus vertet.

15 *Ad eundem verò modum etiam mulieribus crises à partu contingunt.*

Nota.

A quo diemulier pepererit, ab eo numerare incipias, non à quo coepit febricitare. Nam aliquæ secundo tertiove die, pòst quàm pepererint, in febrem incidunt, atque ab eo plerique futuram crisim enumerant. Verùm res secus habet, cùm oporteat à die, quo foetum edidit, enumerationem exordiri. Sed cùm hæc omnia de diebus criticis Hippocrates breuiter perf

persequutus sit, subiit mihi admonere te eius rei, de qua sæpè me differentem audiuiſti. Quid illud ſit rogas? Vtique nonnulla de quibus quæritur, nihil prorſus ad artis opera conferre, ſed logicam habere ſpeculationem. Eſt enim is præcognitionis uſus diem certò noſſe, quo morbus iudicabitur, qui acutùſne vocandus ſit, an peracutus, an longus, an acutus productus, an acutus commutatus, de nominibus potius litigare eſt, quàm res contemplari. Quas tamen quæſtiones ſi quis etiam de rebus eſſe contenderit, at non de illis certè ſunt, quæ vel ad præcognitionem, vel ad rectam curationem pertinent. Pone enim certò præcognitum eſſe à nobis ægrum vigefimo die morbo ſolutum iri, deinde cum res ſecundum ſpem euenerit, ali-

quem dicere ægrum acuto morbo conflictatum fuisse, alium autem non ferre morbum hunc acutum nuncupari. Acutos nanque morbos die decimoquarto desinere. Deinde inter se contendere, & ab altero quidem morbum planè longum vocari, quòd acutorum fines excefferit, neque enim aliam ullam arbitrandum esse tertiam in morbis differentiam, quæ à temporis modo petatur. Ab altero autem morbum hūc acutum commutatum appellari, Ab alio verò acutum productum dici. Alium verò non sic planè, sed acutum parum productum nominare. Si quis ergò iam cupit audire singulorum rationes, quibus illi inter se dissidentes opinionem suam tuentur, & postea iudicare quis melius peiusve sentiat, non parvam quidem temp

temporis iacturam faciet, nec interim vlla in re artem ipsam promovebit. Similiter qui præuidere potest morbum vigesimo septimo die discussum iri, non tamen decernere acutúsne vocandus sit, an longus, an acutus productus, an acutus commutatus, nulla ille quidem in re, minus est ad artem aptus. Cõuenit enim maximè tot numero esse morborum penes tempus differentias, quot circuitus sunt iudicandi facultate præditi, vt morbus ille breuissimus sit, qui primo quaternione cõcluditur, post eum qui secundo, deinde qui tertio, mox qui quarto, demum qui quinto, deinceps autem qui sexto, id quod die accidit vigesimo, Postea verò quaterniones aboleri & crises esse hebdomadicàs. & eas quoque progressu temporis tandem supprimi, vt per viginti dierum spatia morbi

bi soluantur, & tandem in mensium numerum transire. Sunt enim definita duo morborum tempora, ut vel acuti, vel diuturni dicantur. Verum quò clarius intelligamur, hoc modo persæpè appellamus. Deinde res ipsæ nos cogunt inter eos ponere alios medios, qui per commutationem acuti sunt, & differentias omneis triplices facere, & rursus earum singulas diuidere. Ut inter acutos primos, ne longè ab eas, alius simpliciter acutus, alius peracutus etiam ab ipso Hippocrate nuncupatur. Quorum hic quidem dicitur, qui vltra diem septimum nō procedit, sed vel illo ipso die, vel etiam maturius iudicatur, ille verò, qui in diem decimumseptimum protrahitur. cui si morula etiam aliqua accesserit, ut crisis in diem septimum & decimum deferatur, hæsitamus, quoniam morbum

bum hunc nomine appellemus,
 cùm proprio careamus, & illum æ-
 què cuius iudicium die vigesimo
 exercetur, vt hac in re dubitatio
 illa, quam foriticam vocant, oria-
 tur. Quò fit, vt interdum probabi-
 le esse putem acutis morbis vigesi-
 mo potius, quàm decimoquarto
 finem statuere. Est autem & alia
 non parua super hac re dubitatio.
 Morbus enim acutus non sine fe-
 bris magnitudine, & assiduitate
 animo concipitur, quando eum,
 qui non est eiusmodi non ita cen-
 semus nuncupandum, etiam si de-
 cimoquarto die, aut celerius etiam
 discussus fuerit. Hæ quidem sunt
 & tot præfiniti acutorum morbo-
 rum finis differentiæ. Sunt verò &
 aliæ dierum post vigesimum, qui-
 bus inest iudicandi vis, qui & ipsi
 magnam habent latitudinem. Ar-
 bitror autem maximè conuenire,

vt qui ad diem vsque quadragesimum perueniunt, peculiare quandam differentiam constituent, & secundum hos aliam, qui in septimum mensem porriguntur. Similiter autem & annuos in alia esse differentia, & illos præterea, quos annorum non mensium spatiis dimetimur. Sunt autem hæc, uti ego semper admonui, prætermittenda, & danda sedulo opera, ut tempus, quo soluendus morbus est, sciamus præfagire. Perspicuum enim est Hippocratem in vno morbi genere, quod ille *ἐμπύημα*, hoc est, supurationem solet appellare, ruptio nis diem statuere interdum vigesimum, aliquando trigesimum, aut quadragesimum, aut sexagesimum. Itaque alios quidem, qui optime id callent, finito nomina, ut volent, iis indere, & discere præfagire, quonam die vomica rumpi debet.

Id

Id autem tibi duo, veluti quædam instrumenta indicabunt, experientia, & ratio. Quarum illa quidem docet vnum, atq; alterum empyema, certo vtrunque tempore disruptum fuisse. Hæc verò & materiæ, quæ committit empyema, substantiam intelligit, tum causam, quæ ipsam efficit, quæq; vnà cum illa agunt. Nam qui considerauit primum empyema, quod die, vt exempli gratia dicamus, quadragésimo ruptum est, ab humore parum frigido, & tempore similiter, & ætate, & regione, & natura totius corporis, partisque affectæ moderatè frigidis ortum habuisse, & rursus alterum vidit ruptum die sexagesimo, cum essent omnia supradicta calidiora, Et aliud fortassis die vigesimo adaperit fuisse, quòd essent calidiora, si hæc sequatur, potest aliorum omnium empyem

pyematum cōiecturam facere, scopos quidem illos attendens, quos per experientiam obseruauit, conferēs autem cum ipse eū, qui nunc est calorem & frigus non humorum modò, qui alterationem subeunt, verum etiam agentis causæ (quæ quidem calor ipse natiuus est) à qua illi alterantur, tum ea æstimans, quibus ipsa iuuatur, regionem, anni tempus, cœlique statum, ipsius verò causæ agentis magnitudinem perpendens, tum ex ætate, tum ex propria ipsius natura, & partis in qua obortum est empyema, tum signis aliis, quæ robur, & imbecillitatem facultatis in arteriis, venisque sitæ testantur, Qui enim nihil eorum nouit, sed expectat donec omnium empyematum cognitionem per obseruationem, quam vocant παρατήρησις, sit consequutus, vix illi annorum mille sufficiet.

ficiet. Sicut is rursus, qui natium calorem quantus est considerat, & cum eo confert humorum, qui cōcoqui debent, naturam, viam sequitur ad inueniendum id, quod inuestigat, compēdiosam. Ille quidem ipse est, qui ex his, quæ nouit potest eorum etiam, quæ non nouit, artificiosè facere cōiecturam. Ille solus dicet, hoc quidem circa diem vigesimum, illud circa trigesimum suppuraturum esse, & de aliis ad eundem modum, nihil præterea additurus, an acutum hūc morbum, an longum, an ex commutatione acutum vocare oporteat. Hęc enim non medici quidem diiudicant, qui artis opera persequuntur, sed sophistæ potius, qui tempus, & operam in verbis inaniter collocant, proindeque multi in alto sedentes solio venustè admodum de huiusmodi problematis

differentes discipulos suos fabulis perfundunt, qui autem casus ægrū maneat magis, quàm maris congios ignorant. Alij rursus valent quidem & discernere morbos, & futura præfagire, de logicis verò quæstionibus dicere non possunt. Quò fit, vt alij quidem apud homines habeantur medici, alij verò sophistæ, & λογιστροί. Sic enim eos appellant, atque si quem viderint, in libro legentem, & rationem in explicandis vtilibus medicamentis adhibentem, eum statim ex logiatis aliquem esse suspicantur.

16 Capitis dolores vehementes, & continui cum febre si quidem aliquod mortiferum signum præterea accesserit, oppidò quàm perniciosi sunt. Sin autem nullum tale adest, & dolor vigesimum diem excessit,

fit, febrisque tenet, sanguinem è naribus fluxurum suspicio est, aut aliquid in inferioribus, partibus abscessurum. Sed & cum dolor etiam recens est, sanguinis per nares profusio æquè sperari debet, aut suppuration, sed maximè si dolor tempora, fontemq; obsideat.

Hoc quidem inordinatè expositum est, cuius tamen maxima est in præfagiendo vtilitas. Sic autem poterit ordinatè dici. Capitis dolores vehementes & continui cum febre, si quidem aliquod mortiferum signum præterea accesserit, supra modum perniciosi sunt. Verum si ex his, quæ didicisti speras ægrum tandem conualiturū, principio quidem vsque ad diem septimum sanguinem per naris fluxurum existima, morbo verò vetera-

sciente, etiam hoc idem, quanquam
 & pus per nares, vel aures commo-
 dè excerni potest. Sin autem capi-
 tis dolor etiam vigesimo die deti-
 net, tunc quoque tametsi rarius,
 sanguinis profluuium contingere
 potest, at frequentius suppuratio,
 aut abscessus in partibus inferis o-
 riuntur. Cæterùm quo tempore fu-
 turi profluuij sanguinis suspicio
 est, fidem tibi maiorem faciet ve-
 hemens dolor, tempora frontemq;
 obsidens.

*17 Verùm sanguis potius erumpere
 solet iuuenibus, qui sunt annis quin-
 que & triginta minores, suppuratio
 autem senioribus excitari.*

Nota est ab ætate, an sanguinis
 per nares profluuium sperari ma-
 gis debeat. Causa autem euident
 est,

est, & sæpè antè dicta, ætatem videlicet, quæ annis quinque & triginta inferior est, sanguinem affatim gignere, atque etiam tum ætatis sanguinem esse calidiorem, & biliosiore. Id quod supra etiam diximus ad eruptiones sanguinis, quas per se natura molitur, accommodatissimum esse. [At verò in senioribus qui triginta quinque annos excefferunt, suppuratio magis expectanda est.]

Auris dolor acutus cum febre 18
continua, & vehementi grauis est.
Delirij nanque, vel etiam interitus
metum adfert. Quare cùm nota
hæc non careat periculo, protinus
ad omneis alias, quæ tibi ab initio
morbi visæ sunt, animum aduerte.

Nunquam magnus dolor exter-

nam hanc visúque conspicuam auriculam inuadit, nec si quando inuaserit, periculi quicquam habet, quòd & particula hæc nullius penè dignitatis sit, nec vlli principi parti continua esse videatur. At aurium dolores, græci *ὠταλγίαι* dicunt, vocari solitum est, cū in imo meatu audiendi doloris sensus excitationis fuerit. Tunc enim neruus ipse, quem auditorium appellant, afficitur, qui cum cerebro non parum cohæret adeò, vt plurimi non præter rationē præ vehementia doloris auriū intērierint, cerebro indoloris consortium perducto. Quare multi ægri & delirant, & derepente quidam etiam moriuntur, perinde atque apoplectici, vbi fluxio, quæ dolorem aurium concitabat, cerebrum confertim peruaserit.

*19 Ex eo autem casu iuniores se-
primo*

ptimo die, vel etiam celerius moriuntur, seniores multò tardius, quoniam neque æquè febres experiuntur, neque æquè insaniunt. Ita sustinent dum his affectus in pus vertatur. Veruntamen his ipsis morbus subinde reuertens, quàm plurimos iugulat. At iuniores antequàm auris suppuret, intereunt. Quum verò pus album ex aure effunditur, iuuenis quidem seruari potest, si & aliud quoddam salubre signum apparet.

Iuuenes vehementius febricitant, & in furorem facilius vertuntur, propter biliosum, calidumque temperamentum. Quare haud præter rationem celerius moriuntur, quàm aures suppurent. Senibus hæc quidem minus adferunt periculũ.

Morbus verò reuerti solet, quoniam humor, qui parit dolorem non absolute concoquitur, propter temperamentum frigiditatem, Reliqua satis manifesta sunt.

2º Si fauces cum febre tentantur vlcere, malum. Quòd si præterea signum aliquod ex his est, quæ nos mala esse antè iudicauimus, ne dubita prædicere ægrum summo in discrimine versari.

Fauces vlceratæ mali succi erodentis indicio sunt. eadè que non paruum exhibent negotium, propterea, quòd non nisi ægrè transglutire possunt. Itaq; quòd sit euentus magis absolutæ cognitio, oportet notas alias contemplari. Hoc autem præceptum habet in omnibus notis commune, sed in his maximè,

ximè, quæ inter bonas, & pessimas medio se habent modo. In quibus etiam ipse Hippocrates alia quoque signa consideranda censet.

Anginæ sæuissimæ sunt, & citissime hominem à vita tollunt, cum nec in faucibus, nec in ceruice quicquam apparet, & tamen ingens dolor est, eaque spirandi difficultas, ut non nisi recta ceruice spiritus trahi possit, Hæ nanque vno, & altero, & tertio, quartoque die ingulant.

Hippocrates græcè *φάρυγξ* haud dubiè appellauit spatiū illud, quod ante gulam, gutturque situm est. Id quod vel ex hoc loco perspicuū est, ubi scribit, Anginas illas sæuissimas esse, ex quibus neque *ἐν τῇ φάρυγγι*, neque *κατὰ τὸν ἀνύκτιον* vel color.

vel calor, vel tumor præter naturam apparet. Siquidem per *αὐχένα* collum intelligit. *φάρυγγα* autem vocat eam capacitatem, quæ adaperto ore linguæque depressa cernitur. In quoduo ostia, vnum gulæ, alterum gutturis apparent. Itaque si nec in faucibus, nec in ceruice aliquid præter naturam se videndum præbet, corpus aliquod eorum, quæ intra guttur habentur, putare oportet phlegmone affectum esse, quæ spiritum elidit. Cuius cum peranguſta naturaliter via sit, si ea phlegmone circumpositorum corporum prorsus occludat, strangulari necesse est. Quamobrem coguntur ægri recta ceruice spiritum trahere, quod vel tantillum meatum patefaciant. Supinus enim decubitus eum penitus obturat, prioribus corporibus in colli vertebraſ plus iusto procumbentibus. Et eam quidem

dem ob causam, quòdque gutturis musculi inflammatione tententur, haud temere dolore cruciantur.

*Quæ verò dolorem quidem æquè 22
afferunt, sed tumorem, & in fau-
cibus ruborem excitant, pestiferæ
hæ quidem sunt, sed tantò prædictis
longiores, quantò rubor maior fue-
rit.*

Alteram anginae differentiam exponit, in qua & ceruix intumes-
cit, & fauces rubent. Nec tamen
minor hos, quàm illos dolor exer-
cet, nisi quòd recta ceruice spirare
non coguntur, hoc est non magna
premuntur spirandi difficultate,
quòd musculi gutturis non vehe-
menti phlegmone vrgeantur. Re-
ctè ergò has quidem pestíferas esse
dicit, attamen non esse tam præci-
pitæ, ut à prioribus pestem.

At

²³ At ubi & *cervix*, & *fauces* simul rubent, morbus longior esse solet, atque ex eo ægri sæpissimè eadunt, si rubor cervicem, pectusque occupet, nec se *erysipelas* intrò recipiat.

Tertiam hanc anginam proponit, quam græcorum plærìque *synanchem*, non autem *cynanchem* appellari volunt. Nam quod Hippocrates ait eos suffocari, & dolere nihilque vel *phlegmones*, vel *erysipelatis* simile, neque in *cervice*, neque in *faucibus* videri, id *cynanchem* vocant. Sed quod ego perpetuò testatus sum Hippocrates manifestò facere videtur, non est de nominibus scrupulose sollicitus, appellat, ut succurrit. Et scriptum sanè est in vetustis aliquot exemplaribus sermonis huius initium, quem

quem de Anginis instituit, hunc in modum, *ἐν δὲ σύνταξι*. Ex quo perspicuum est, quàm sit inutile de π & σ literis, quemadmodum recentiores medici faciunt, litigare. Nam quandò de re conuenit, absurdum est contendere de nominibus. At verò res ipsa ijs manifesta est, qui artis opera intelligunt. Siquidem eorum, quos tanta suffocatio premit, ut residere cogantur, pessimè illi affecti sunt, qui cum acerbissimo dolore vexentur, nihil tamen in ceruice, & faucibus præ se ferunt, quod præter naturam accidisse videatur. Secundum hos, qui nõ spirant quidem difficulter, sed grauius dolent, simulque ceruicem intumescere, faucesque habent plurimo rubore perfusas. Deindè verò isti, de quibus hoc loco Hippocrates verba fecit, qui nec magnoperè dolent, nec difficilem habent respirationem

rationem, nulla in re affecto guttore, sed vniuersa fluxione, vel in fauces, vel in ceruicem, vel in vtrunque decumbente. Hanc autem fluxionem prorsus biliosam esse necesse est, vt repente aut erysipelas, aut phlegmonem erysipelati similem excitare possit. Qua de re ipse dixit, nec se erysipelas intrò recipiat. Si quando verò ædema phlegmonodes obortum fuerit, celerimè curatur, neque verò ab ipsis etiam primordiis morbus hic acutus est. Cætera manifesta sunt.

24 Verum si nec in diebus criticis erysipelas aboletur, nec, tuberculo foras se non exerente, facillè & citra dolorem expuit, vel mors imminet, vel rubor reuertetur.

Quàm noxium sit erysipelas vel ruborem (vtroq; enim modo scriptum

ptum est) sine tuberculo, aut sputis
 facilibus aboleri, perspicuum est.
 Quod autem dicit, nec in diebus
 criticis, diiudicandum videtur, an
 hoc modo intelligi debeat, ut die-
 bus criticis aboleatur, siue nullum
 adsit signum malum, siue aliquod
 adsit (sic enim aliqui interpretati
 sunt) an id sequentibus coniunge-
 re oporteat, quasi illa velit Hippo-
 crates in die critico fieri, quò plus
 sit in illis fiduciæ. Hæc mihi vide-
 tur verior esse opinio. Nam si cri-
 ticus in diebus materia in pulmo-
 nem transferatur, recurrente intrò
 erysipelate non discusso per exte-
 riorem cutem, non modò non bo-
num est, sed ingens etiam malum.
quod ex fiducia, quam ex ipso die
haberi oportuit, malitiam suã mul-
tò magis confirmarit. Si verò &
 tuberculum quidem foras prodeat,
 & facile extus fiat, ipsúmque erysi-
 pelas

pelas ruborve euanescat, tunc nihil minus, quàm ægri mortem sperare conuenit.

25 *Sed tutius quidem est tumorem, ruborémque quàm maximè in exteriorem partem prorumpere. Sin autem in pulmonem procedant, insaniam suppurationemque frequentissimè pariunt.*

Et hæc & quæ postea sequuntur nota sunt ijs, qui præcedentia meminere.

26 *Gurgulionem quandiu rubet, & magnus est incidere aut scarificare, periculosum. Nam & phlegmone & sanguinis profusiones inde veniunt, sed eum tunc temporis alijs artibus extenuare conandum est. Cum verò iam totum id, quod vnam appellant, separatum est, parsque*
imā

*ima gurgulionis crassior rotundaque,
superior autem gracilis euasit, tunc
manu aliquid audere tutum est, al-
uo tamen prius exinanita, si & tem-
pus permittit nec æger suffocatur.*

Hippocrates præfagiendi theo-
rema exponens, aliquid etiam infe-
ruit, quod ad curationem pertine-
ret, sine quo non poterat tutò præ-
fagium explicari. Gurgulionem
inflammatum si dissecueris, vel sca-
rificaris, sanguinis profusiones, &
phlegmone consequuntur. Cum
verò id, quod vuam appellant, se-
paratum est, parsq; ima gurgulio-
nis crassior, rotundaque, superior
autem gracilis euasit, tunc manu
aliquid audere tutum est, maximè
si vel sponte, vel medici cura ali-
cui antecefferit.

27 *Febres, quæ sine bonis signis, nec*

in diebus criticis finitæ sunt, ferè reuertuntur.

Cùm neutrum adest eorum, quæ dixit, tunc recidiuam timere conuenit, non cùm vnum adest, alterũ deest. Nam quæ sine ratione desierunt, reuertere solent, etiam si diebus criticis desierint. Perspicuum autem est ea dici sine ratione desinere, quæ & sine bonis signis, nec in diebus criticis finita esse videntur.

Si febres longæ, sed tamen salubres, sine dolore remanēt, quem vel inflammatio, vel alia manifesta causa concitarit, in aliquem articulum cum tumore, & dolore abscessus decumbit.

De quibus antè dixit particulatim, primùm quidẽ his, qui in præcordiis oriuntur, deinde verò illis, qui

qui in pectore, & pulmone constitunt, nūc vniuersim differit. Nam cum tribus de causis febres omnes longæ sint, aut propter aliquā particulam malè affectam, difficulterque curabilem, aut propter humores crudos, crassos, & incoctos, aut errorem aliquem commissum, si nec pars malè affecta est, nec vlla alia subest causa, quam vel ægri, vel famulorum error attulerit, vel aliquid eorum, quæ exterius posita sunt, vt tempus anni, regio, temporis constitutio, habitatio mala, molestiæ, curæ, tristitia, consequens est febrem non aliā ob causam diutius trahi, quàm quòd eam humores crudi, concoctique difficiles pariant. Hos ergo natura solet in aliquam ignobilium partium capacitatem deponere, quando vacuatione extra corpus propellere non potest. Iam enim aliàs sæpè di-

ximus calidiores, tenuioresq; corporis humores ad vacuationē esse quā aptissimos, crudos autem, & & crassos naturā vel per abscessum, vel per cōcoctionem, quam *σύνεσις* vocant, curare solitam. Est autem ea concoctio vacuatio quædā, quæ ut plurimum per vrinas, rarius autem per aluum succedit.

Sunt autem iuniores triginta annis huiusmodi abscessibus magis obnoxij, atque in ipsis celerius perficiuntur.

Dictum sæpè est morbos, qui à calidis humoribus ortum habent, si vires ægri validæ sunt, vacuatione iudicari. Sunt autem his contrarij, cū & vires imbecillæ sunt, & humores frigidi, nec per vacuationem, aut abscessum solvuntur, sed vel egrosperimunt, vel longissimo temporis spatio vix tandē conco-

quun

quuntur. Medij verò existunt, qui abscessu finiuntur. Inest illis ex propositis duabus oppositionibus alterum quidē ab vna, alterū verò à reliqua. Duas enim diximus esse oppositiones, vnā ex humorū natura, alterā ex viribus desumptā. In quarum vtraq; duo inter se opponuntur, In humoribus quidē calidi frigidis, in viribus autē infirmę, & valentes. Itaq; si humores calidi sunt, non oportet vires esse robustas, si fieri abscessus debet. Si verò frigidi, robustas vires ad generationem abscessus necessariò requirunt. Cæterum vires qua ratione diiudicentur, antea quidē per maximè propria signa ab actionibus desumpta explicatū est. nunc autē ab ætate cognoscēdas proponit Hippocrates iuuenili, & senili. Dicitq; iuniores triginta annis huiusmodi abscessibus magis obnoxios esse, atq; in his

scelerius perfici. Seniores autē istis, necdum tamen senes, minus seriūſque corripī. Senibus autem eos minime omnium accidere. Quā in re meminisse illa oportet, quæ sermōnis istius initio Hippocrates proloquutus est. Si febres longæ, sed tamen salubres sine dolore remanent, quæ vel inflammatio, vel alia manifesta causa attulerit. Quæ illæ nobis in memoriam reuocans, dixit eiusmodi abscessus in iunioribus magis fieri solitos.

Statim autem ubi is natus fuerit, considerandum, an febris vigesimum diem excedat.

Et iam antea differens de longis morbis, diem vigesimum nominauit, quasi ipsi non antè diem hunc longi existerent. Nos autem causam prius reddidimus, quare non possit certus morborū acutorum termin

terminus assignari. Itaque minimè mirum est Hippocratem interdū dicere acutos morbos die quartodecimo iudicari, & rursus vigesimi facere mentionem. Nam & in ipsis Aphorismis vbi dixit acutos morbos die ad summū quartodecimo iudiciū subire, meminit etiā decimiseptimi. Est autem initium quidē illius Aphorismi, Morbi acuti quartodecimo die iudicātur. Finis autem, Est verò & decimus-septimus contemplandus, quippe qui quartus est à quartodecimo, septimus autem, ab vndecimo.

At verò seniores ad abscessum minus proclives sunt, febre longa existente.

Rectè. nam si morbus in abscessum verti debet, necesse est aliquod viriū robur esse, nec ipsas ad extremum cōcidisse. Itaq; quantò ægri

ætate prouectiores erunt, eò minus ad generandũ abſceſſum apti videbuntur. Senes autẽ non minus, ſed omnium minimẽ. Cæterũ hoc loco non dixit ſimpliciter ſenes, ſed comparas cum triginta annis, qui hoc excedunt ſeniores vocauit. Quod autẽ ſenioris nomẽ ad hunc modum uſurpet, ſupra demonſtratum eſt, & in ſequentibus æquẽ patebit.

Sed in eiufmodi quidem abſceſſum febris, quæ continua eſt, vertitur, ſi autem ea intermittit, & incertis circuitibus repetit autumnoproxima, in quartanam degenerat.

Dictum eſt etiam in libris, qui ſunt ſcripti de febrium differentiis, quartanas ab humore melancholico excitari. Dictum quoq; eſt huius humoris originem geminã eſſe, partim ex craſſo ſanguine, qui in
venis

venis existens similitudinem habet cum vini fece in doliis desidenti. partim verò ex bile flava supra modum exusta. Et hæc quidem nigra-bilis cum multis nominibus maligna est, tum partes etiam erodit in quibus redūdarit. Illa verò mitior est, præsertim si in corpore animalis non diu manserit, nec illam plurimus præter naturam calor accenderit. Cum igitur hæc ita se habeant, si febris continua est, id est, si nunquā integrum corpus dimittit, illa veterascens vertitur in supradictos abscessus. Sin autē intermittit, idque æstate desinēte, verisimile est morbum in febrem quartanam mutatum iri. Nam qui humores post quā æstate feruerunt, per continuas febres versi sunt in atrā bilem, extincti sunt quodammodo, eāmq; ob causam sentit æger febrilem calorem leuatū esse, & maximè postea-

quàm sudores eruperint. Verùm si natura illum veluti cinerem humo-
 ris supra modum exusti non pro-
 perè vacuarit, ille rursus manens in
 corpore, & concalefactus, magnam
 quandam propensionem ad putre-
 dinem acquirit, quam simul atque
 nactus est, feruidus febrem excita-
 uit, deinde sudore iterum oborto
 in ambientē euauit quicquid atrē
 bilis feruerat. Rursum alię reliquę
 cōcepto feruore aliam febrem de-
 nuò suscitauit. Quoniam igitur
 { nō est vna corporis vniuersi dispo-
sitio, sed nonnullis quidem in par-
tibus atra bilis adhuc mouetur, in
aliquibus verò immobilis manet,
in aliis autē putrescit, aut efferve-
re incipit, inconstanteis febres ori-
ri necesse est. Cū verò venas om-
 nes atra bilis abūdans æquē afficit,
 febris quartana prouenit, eo præser-
 tim tempore, quo ęstas in autumnū
 comm

commigrans humores extrà ferri, & trãspirare prohibet, sed introrsum poti⁹ repellit. Ac sic quidẽ affecto corpore, hyems sequẽs, vt quæ recursum humorũ ad interna suo frigore adiuuet, etiam calorem aliũ maiorem inuehit, & corporis ægritudinẽ, quam deprehendit, conseruat.

Quemadmodum autem minoribus triginta annis abscessus fiunt, sic annos natis triginta, & senioribus quartana ferẽ nascitur.

De mutatione ætatis dictum est alibi copiosius. Nũc satis erit summatim dicere. Pueruli plurimũ habent sanguinis, eũq; solum humorem, si ætatis temperamentum spectemus, deberent possidere. Verũ cum, & affatim, & sine ordine cibos ingerant, aliquos etiam humores crudos reponunt. Cũ verò
ad

ad adoleſcentiam peruenerint , aliqui ex his melius educati victu v-
tuntur bono, eamq; ob cauſam ſo-
lus ſanguis in illis redundat. Alij
verò longè peiorem , quàm parui
pueri rationem victus ſequuntur.
Quare cum ſulata humorum crudo-
rum copia, aſſiduis, & vehementi-
bus morbis cōſſictantur. Ætate
verò ſequenti bilioſus humor gi-
gnitur, his potiſſimum, qui prauis
cibis victitarunt adeò, vt non mo-
dò ſanguis redundet, ſed humor e-
tiam ille, qui & pallida, & flaua bi-
lis nuncupatur. Id autem fit vſque
ad annum trigefimum, vel vſque
ad trigefimum quintum. Eſt enim
primum aduenientis frigoris ini-
tium annus trigefimus, extremum
trigefimus & quintus. Multis verò
medij inter hos anni tum propter
naturam ab ipſo ortu contractam,
tum propter alia omnia, quæ cir-
cun

cunſtantiis, aut conſuetudinum,
 vel ſtudiorum varietate adoleſcen-
 tiam immutant, caloris in frigus
 mutationē primi attulere. Et hanc
 quidem ob cauſam Hippocrates
 plerunq; trigefimum dicit, vt hoc
 loco, ſæpè trigefimum quintum no-
 minat. Neq; enim certò conſtitui
 poteſt vnus omnium cōmunis mo-
 dus, quòd aliæ aliis mutationes in-
 cidāt. Verùm huius tu mihi de quo
 etiam prius dictum eſt in libro ter-
 tio de diebus criticis perpetuò re-
 cordare. Quod ſi feceris, & præce-
 dentibus coniunxeris, non erit dif-
 ficile eorum cauſam, quæ hoc loco
 ſcripſit Hippocrates reperire. Nā
 quemadmodum in ipſis anni tem-
 poribus neceſſe eſt humores plus
 iuſto per æſtatem excalſactos, atq;
 vt ita dicam, feruefactos, in atram
 bilem conuerti, quam in corpore
 coaceruatam autumnus excipiens,
 quon

quoniam frigidus est, non patitur
 æquè diffiliari nec faciliè vacuari,
 ita & in ætatibus declinatio. Quæ
 totum illum humorẽ, qui per vigo-
 rem ætatis feruens in atram bilem
 transiit, difficulter exhalans, multò
 est ad febres quartanas propensior.
 Et illi quidem qui hanc ætatem de-
 gūt, longè maius spatium ad vacua-
 tionẽ huiusmodi humoris deside-
 rant. Quãobré dĩ ab ea ad senectū-
 tem itur, quidā magis, alij autē mi-
 nus morbis omnibus melācholicis
 scatēt, vt elephantis, cancris, lepris,
 melācholiis, & febribus quartanis.

*Scire verò cōuenit abscessus hye-
 me magis excitari, tardius desine-
 re, minusq; reuerti solitos.*

Treis de abscessibus enūciatio-
 nes hac oratione Hippocrates con-
 fecit. Quarum prima est, eos potis-
 simum per hyemem excitari. Secū-
 da

da tardius definere. Tertia minus reuerti. Quòd quidem magis hyeme generentur, humor in ipsa exuperans indicat. Dictum enim etiam antè fuit, calidos excerni, frigidos autem abscedere. Quod autem tardius definât, ad naturam humoris, & ambientis frigiditatem causa referenda est. Nanq; necesse est humorem digeri, qui abscessit, vt ipse abscessus curetur. Atqui difficillimè digerûtur crassi, frigidiq; præsertim si ambiens frigidus est. Sed & frigidi haud facîle mouentur, quas quidem ob causas etiam reuerti non solent.

Si cui in febre non lethali caput dolet, & nigra quædam ante oculos apparent, cordisq; dolor insuper accedit, ille bilem euomet, multoq; citius, si & horrere cœpit, & ima præcordia refrixerunt. Quod si
aliq

*aliquid sub hoc tempus ederit, vel
biberit, quàm citissimè vomitus
subsequetur.*

De vomitibus sponte per crisi-
m excitatis nunc differit Hippocra-
tes. Qua in re geminam adhibet di-
stinctionem. Primam quidē, ne sit
lethalis morbus, quem Hippocra-
tes non raro antea νόσημα περιετηνός
appellauit. Secundam verò, vt æger
capitis dolore vexatus nigra quæ-
dā, quæ Hippocrates ὀφθαλμῶν dixit,
ante oculos versari putet. Id quod
accidit flaua bile syncera vaporem
emittente. Hęc enim vbi supra mo-
dum incaluerit, & vt ita loquar, su-
peradusta fuerit, atrum quendā va-
pore non dissimilem fuligini exha-
lat in caput, à quo capitis dolores
proueniunt. Quod autem ex eo per-
uenit in oculos, id humore, quem
hi splendentē purumq; natura con-
tinent,

tinent, offuscat adeò, ut purissimo,
 & splendidissimo aëri, qui sit repen-
 tē præ fumo, aut fuligine obscura-
tus, similis esse videatur. Quem va-
 porem ille videndi spiritus, qui à
 cerebro in oculos proficiscitur
 hauriens, nigra illa, quæ dixit Hipe-
 pocrates, sicut per suffusiones, ima-
 ginatur. Sed cum vapor ille possit.
 etiā ex pulmone efferri, cordis do-
 lore discernimus ab eo, quē ventri-
 culus mittit. Hi nanque humores
 pulmonem latent, quod vel non fa-
cilè ipse sentiat, vel nullam prorsus
possideat sentiendi vim. At verò
 ventriculi os (quod etiam cor dici
 neminem fugit) propter neruorū
 quos habet sentientiū magnitudi-
 nem, nihil non percipit, quod in
 ipso est. Itaq; demorsum ab humo-
 re bilioso cordis dolores inuehit,
 vndè & bilis vomitus procedunt.
 Id enim etiam Thucydides indica-

uit scribens hunc in modum. Atq;
 vbi inhæsit cordi ipsum subuertit,
 & subsequutæ sunt bilis vacuatio-
 nes, quas Medici prodidère. Nam
 quod ait cor subuersum fuisse, de
 illo vomédi conatu intellexit. Ec-
 ce autem & cor vocant ventriculi
 os: propterea, quòd illius morsus
 cordis dolores dici solitū est. Scri-
 psit autem alio in loco Hippoera-
 tes in his, qui isto affecti sunt mo-
 do idem à labro inferiore nō quie-
 ro, sed motu vehementer agitato
 indicari. Nanq; interna ventriculi
tunica à bile demorsa talis in labro
motus cōcitur. Didicimus enim
 ex anatome hāc totam tunicam o-
 mni ex parte continuam esse tum
 vniuerso vētriculo, tum gulæ, tum
 linguæ, tum palato, tum toti ori.
 Hæc igitur est, quæ labra motu ex-
 agitat, si quando ab acri bile in ore
 ventriculi collecta mordeatur. So-
 let

*os ventri-
 culi. cor.
 uentri.*

Iet enim is humor præ leuitate emergere, Eámq; ob causam relicto ventriculi fundo in os ipsius conscendit, & vomitu faciliè educitur. Quòd si tunc etiam horror hominem inuaserit, ille bilem multò nò modò citius, verùm etiam abundàtius euomet. Horror enim sæpè vomitum bilis prouocat, quemadmodum in libro, qui de ipso scriptus est, ostendimus. Si verò aliquid sub hoc tempus æger ederit, vel biberit, multò etiam celerius vomet, quòd illa quæ sumpta sunt, bilis in ventriculo contenta corrumpat.

Dolor autem si quibus horū primo die cœpit, maxime affligit quarto, septimo cessat. Verum hic plurimos tertio die corripit, diuexat quinto, nono autē vel undecimo re-

linquit. Sin autē quinto inuadit, & reliqua prioribus respondent, quartodecimo iudicatur.

Tres doloris capitis in tempore differentias expressit, totidēque præscripsit dies in quibus singulæ iudicantur. Quarum prima est doloris capitis primo die, quo cœpit morbus, inuadentis, Secūda tertio, Tertia autem quinto. Horū quidem dolorum omnium commune est die ferè septimo postquā corripuerint desinere. Ergo qui primo die inchoauit, septimum habet decretorium, qui tertio cœpit, decimum, si numerum quidem septenarium spectemus. At quia decimus non solet iudicare, nono vel vndecimo iudicium fiet, vno scilicet die celerius, vel tardius definito illo per hebdomadas tempore. Velim autem memineris addu-
ctum

etum esse hoc loco diem nonum, *9 dies a*
 ut iudicantem, quemadmodum & *trahit de*
 prius, sicut ostendi, tertium, non *600.*
 quod hi dies ex quaternis septenis-
 ve circuitibus vim iudicandi pos-
 sideant, sed quod ratio in hunc or-
 dinem eos inferat, sicut in libris de
 diebus decretoriis demonstraui-
 mus. At verò tertia doloris capitis
 differentia, die quinto exoriens ad
 quartumdecimū protenditur pro-
 pterea, quod nec caliditas magna
 est, nec vehementia. Perspicuum au-
 tem est, quod cum dolor die quin-
 to prehenderit, & prioribus illis
 quinque diebus septem alij acce-
 dāt, omneis effici duodecim, diem
 verò duodecimum non esse decre-
 torium, nec verò posse iudiciū die
 vno maturius fieri. Hoc enim acu-
 tissimis morbis proprium esse o-
 stensum est. Iure itaq; ad quartum-
 decimum peruenit.

*Accidunt hæc viris, & mulieri-
bus per febres potissimum tertianas.
Natu verò minoribus, & per has
quidem, verum maximè per conti-
nuas, & tertianas exquisitas.*

His quibus ætas integra est, quos Hippocrates virorum, & mulierum nomine solet designare, hæc eveniunt per omnes febres tertianas, propter bilem, quæ tum ætatis copiosissima est: Natu verò minoribus non per omnes, sed exquisitas duntaxat, quæ biliosissimæ sunt. Fiunt autem & per morbos acutissimos, nam & illi sunt maximè biliosi. Et multò quidè magis in ipso ætatis vigore. Id quod non est adscriptum, quia & ex præcedentibus consequitur, & facile à nobis intelligi potest.

*Qui verò in eiusmodi febre dolore capitis conflantur, si pro-
nigris,*

nigris, quæ antè oculos apparent, ipsi oculi hebescant, aut splendores quosdam cernere videantur, pròque cordis dolore præcordia citra dolorem citràque inflammationem dextra, vel sinistra parte distendantur, non vomitus, sed sanguinis è naribus profusio expectanda, præsertim si iuvenes sunt. non equè, si triginta annos iam attigere, aut prouecta magis est ætas. Hi nanque vomere magis solent.

Per febrem eiusmodi, intelligit illam, quam initio huius sermonis designauit, his verbis, Si cui in febre non lethali caput dolet. Quod quidem feбри vtrique commune retinens, hoc insuper illis còmune dicit esse, iudicari vacuatione. Verùm vtrique peculiarem quandam vacuationis speciem assignauit.

Priori quidē vomitum biliosum, alteri verò sanguinis profusionem. Et priori quidem notas vomitum indicantes, spectra quædam mente concepta, & dolorem cordis, Alteri verò oculorum hebetudinem, splendores, tensionem præcordiorum citra dolorem, & inflammationem, maxima profectò humoris fursum ascendentis documenta. Est autem prius quoque dictum ex inflammationibus præcordiorum, sanguinem decretoriè profundum solitum, præsertim iunioribus, in quibus sanguinis abundantia est. Quod & ipse nunc denuò adiecit, atque etiam vomitus biliosos esse in ipso ætatis vigore. Sed & primo libro Epidemiôn inuitos illachrymare dicit, quibus sanguis per nares exiturus est. Quæ omnia si componas, atque his præterea adiungas, quæ sunt ab eo libris

bris alijs prodita, futurum sanguinis profluuium nunquam nō præfagies, & maximè si vacuationis signum, quod pulsus exhibet, quodque semper decretorias sanguinis profusiones præcedit, eo tempore deprehenderis.

Pueri conuulsionibus corripiuntur, si febris acuta est, si alius nihil reddit, si vigilant, si expauescunt, eiulant, si color pallidus, liuidus, aut ruber euadit. His quidem facillimè obnoxij sunt pueruli recentissimi ad annos septem. Grandiores autem pueros, atque viros non item conuulsiones in febribusprehendunt, nisi signum aliquod valentissimum, deterrimūque accesserit, qualia pleraque in phrenitide exoriuntur.

Nunc de conuulsionibus edisse-

convulsi rit, non illis quidem, quæ partem
 modò vnam occupant, sed quæ to-
 tius corporis sunt. Excitantur au-
 tem hæ in pueris promptissimè, sed
 præsertim lactantibus, cum alias ob
 causas, tum maximè propter lac-
 ipsum, eoque magis, quò crassius
puerum extiterit, tum quò multo, atque
inta intempestiuo vtantur alimento,
 quippe qui non aliud ex his, quæ
 invita aguntur, norint, quàm man-
 ducare. Est enim illis omne genus
 neruosum infirmum. Nam cùm
 tres existât facultates, quibus cor-
 pus regitur, duas quidem pueri,
 quàm alij magis validas possident,
 vnam autem, quæ per neruos est,
 habent imbecilliolem. Et eam qui-
 dem ob causam facillimè conuel-
 luntur, rursúmque in statum natu-
 ralem haud difficulter redeunt. At
 quibus iam ætas integra est, neque
 facilè conuulsio superuenit, ne-
 que

que discedit, propter robur in nervis sitæ facultatis. Fit igitur convulsio etiam citra febrem à vehementi admodum refrigeratione, & copia crudorum, crassiorumq; humorum, præterea nervorum, atque tendinū inflammationibus, si quando malum ad ipsum principium ascenderit. Cæterum hoc loco verba ipse facit de convulsionibus, quæ per febreis generantur, sicuti ab initio instituerat præfagiendi rationē tam in acutis morbis, quam alijs, qui ex ipsis degenerant, explicare. Convulsiones igitur, quæ talibus in morbis proveniunt, in adultis quidem notæ illæ testantur potissimum, quæ per graueis phrenitidas apparent, sed maximè partiū faciei tortu, aut stridore dentium, aut oculorum mobilitate, vel inuersione produntur. In pueris verò vigilare modò satis est, interdū verò &

rò & supramodum timuisse, quod Hippocrates græcè *ἐν πλᾶρ λυῖναι*, hoc est, expauisse, dixit similiter, & fleuisse magna cum vehementia, & alium non descendisse. Hæc quidē causarum rationem obtinent. Præter has verò causas futuræ conuulsionis signa sunt colores præternaturam, ex quibus humorum prauitas, qui cōuulsionem adferre solent, declaratur. Nam pallidus quidem, aut liuidus humorem maligna imbutum qualitate significat, ruber verò sanguinis abundantiam patefacit.

Ceterum seruari debent, an perire cum pueri, tum alij cuiusvis ætatis, signis omnibus, quæ particulatim in quoque prodita sunt, coniectandum.

Hoc etiam supra dixerat, & nūc repetit, & paulò post rursus dicet.

Qua

Quarè non parum habet vtilitatis. Veruntamen plerique medicorum id parui pendunt, qui si quando signum aliquod malum conspexerint, & ægrum postea incolumen euasisse, Hippocratem falsi insimulant, eundem rursus, si visis aliquot bonis indicijs æger mortem obierit, non vera loquutum vociferantur, nequaquam animaduertentes signum vnum malum etiam valentissimum à multis salutaribus superari, & multas contrà exitiales notas vni bonæ, vel maximæ præpollere.

Hæc autem à me dicuntur de morbis acutis, atque alijs omnibus, qui ex ipsis nascuntur.

Istam quoque, sicut & superiore sententiâ Hippocrates adscripsit, diuinans fore quosdam, qui & negligenter, & inconsideratè libros suos

suos lecturi essent, & quæsituri, quã ob rem in isto fecisset quadragesimi, & sexagesimi diei, ac suppuratorũ, & aqua inter cutem laborantium, febriũmque quartanarũ mentionem. Nam cum ipse apertè scripserit se non modò de acutis, verũ etiam alijs, qui ex horũ mutatione vetustatem acquirunt, verba habuisse, qui taleis nihilominus quæstiones agitant, facturi viderẽtur, si hoc ipse non expressisset?

Porro autem necesse est eum, qui certam morborum salubriũ, & lethaliũ, diuturnorum, & breuium præcognitionem habiturus sit, notas omneis habere exploratas, eas diiudicare posse, earũmq; vires inter se expendere, quẽadmodũ proditũ est, cum de alijs, tũ de vrinis & sputis, quando simul pus, bilemque extuſsit.
Quòd

Quòd signa omnia confyderare oporteat, nec vni adhibere fidem, etiam antè dictum est. Verùm hoc loco adiecit, quod est in primis ad hanc rem vtile. Id autem est, vt ait, signorum vires expendere, nec id quidem modò, verùm etiam inter se comparare. Sunt enim plæraque signa, quæ ex se mala magis, minúsque sunt, quorũ vires metiri oportet verbis, sicut & antè prodidit. Vocat enim vel perniciosum, vel perniciosius, vel oppidò quàm perniciosum, & alicubi iã adijcit. Similiter cùm bona signa recēset, aut salutiferũ appellat, aut simpliciter salutare, aut magnã vim habens, aut oppidò quàm magnã. Plus enim est dicere oppidò quàm magnam vim habere ad salutē, quàm nudè & solum vim habere magnã. At nũc porro censet inter se cōferendas esse signorũ vires, non eorũ modò, quæ
sunt

sunt eiusdē generis, vt bona cū bonis, & mala cū malis, sed etiā bona cū malis. Per hāc enim cōtentionē, illa etiā innuit, quæ præter rationē eueniūt. Siquidē primū nosse cōueniet, id præter rationē accidisse. Deinde non terreri. Postea diiudicare vnde acciderit; aut quid natū sit designare. Quæ omnia quanquā persequuti sumus in libris nostris, & maximè in his, qui de Crisibus scripti sunt, attamen non erit inutile, si quædam exempli gratia repetamus, à communi principio totius artis prognosticæ exorſi. Ante omnia considerare oportet, an pars vna præcipuè malè affecta sit, an vitium sit, humorum, qui intra vasa continentur. Deindē à qua potissimū facultate periculū ægro impendat. Has autē treis esse dictum est. Mox quas bonas malāsve notas facultas illa præ se ferat. Pone enim

enim illam, quæ à cerebro est, facultatem innocuam existere, partes ite corporis carere vitio, sed ex putrescentibus solis humoribus excitatum totum eiusmodi morbum, hoc est, febrem, sustinere. Deinde his ita se habentibus omnia in vrinis bona signa ab initio videri. Hic quidem, ut intereat fieri non potest. Itaque si quod formidolosum symptoma interuenerit, non modo non terrebere, sicut medicorum vulgus, sed etiam crisim ab eo nunciari existimabis. Nanque per crisim capitis dolore tentatur, delirant, nigra, flauaque intuentur, hebescent oculi, cordis dolor inuadit, spiritus vix trahitur, distenduntur præcordia. Deinde verò deiectiones pessime, sputaque, & vomitus consequentes, adhæc partes nigrescentes, putrescentes & emortuæ, hominem reddunt prorsus meliorem. Nam & spirandi fa-

nota

cilitatem, & appetentiam ægri recuperant, melius dormiunt, minus sentiunt doloris, surgunt alacrius, atque, vt vno dicā verbo, sæpè post eiusmodi vacuatiōes leuius omnino habēt. Qua in re expurgari corpus ea, quæ vacuantur, manifestò ostendunt, natura præter opinionē ea profligatè, à quibus propè victa antè videbatur. Hæc verò cuncta libro isto potestate prædicta sunt, & definita, atque eas modò, quæ à pulsibus sumuntur notas oportet adiicere. Quas omnes in libris de pulsibus apertè explicauimus, nullis vsquā propositis Sphingis ænigmatibus, qualia Archigenes sexcenta conscripsit. Hæc igitur omnia memoria promptâ cōplectens considera, & inter se comparato. Ex his enim poteris illa etiam, quæ ægri omittunt prædicere, quæ interdum ne ipsi quidem domestici plañe

nè cognouerunt. Veluti me sæpe-
 numero dicentem vidistis, de his
 quidem, qui dentibus stridebant,
 per naturā, sic stridere solitos adeò,
 vt qui me ex domesticis audirent,
 id nō quidem per artem medicam,
 sed per vaticinationem prædictum
 fuisse arbitrarentur. Interdum ve-
 rò de his, qui oculis apertis dormie-
 bant, hoc quoque secundum natu-
 ram esse. Et de quodam, qui in ven-
 trem iacebat, talem decubitus ne-
 cessariò illi esse à natura. Sed & cu-
 iusdam mulieris, ad quam ego adi-
 bam, dexter oculus altero visus est
 multò prominētior. Dixi eā prius-
 quàm morbus hic inuaderet, pro-
 cidentia laborasse. In alio ingētem
 temporum cauitatē aspiciens, hanc
 quoq; illi naturalem esse iudicaui.
 Aliorum verò rubentes sanguine
 oculos secundum naturam se habe-
 re. Conuulsam verò in alio super-

cilij partem, aut oculorum, aut labrorum etiam antè morbum fuisse externam aliquã ob causam. Quin etiam pulsum intermittentem, & varium aliãque eiusmodi dixi quibusdam secundum naturã esse, quę aliquando ne ipsi quidem ægri sciebant, sed videbãt, postea, quã prius sanitati restituti erant, perseverare. Vocem itẽ asperã, aut raucam, aut clangosam, huic quidem secundum naturam esse, in illo verò ex morbo natam fuisse. De quibus cum ego abundè disseruerim illo libro, quem de præcognitione edidi, non est necesse rursus hoc loco dicere, sed summo explicato capite per quod inueniri hæc possunt, finem dicendi faciam. Nam ubi omnibus aliis ex notis morbũ periculo vacareprehēderis, existima symptoma illud formidolosum secundum naturã esse, aut certè

tè euidentem aliquam ob causam ante morbum, genitum esse. Itaque & mihi, & Hippocrati adhibentes fidem, considerate, vti supra dictum est, & signorum inquam vires quæ admodum ipse præmonuit, expendite. Quod enim ait, quando simul pus, bilēque extussit, pro exemplo adductum est. Id autem scriptum ab eo fuit, quo loco ait hūc in modum, Inter suppurationes verò illæ valdè perniciosæ sunt, quæ sputo adhuc bilioso suppurant, siue biliosum sputum, atque pus à se inuicem separata, siue etiam mixta excreentur. His enim verbis censuit omnia diligentissimè expendenda esse, quæ in ægro simul concurrunt, quorum aliqua, & bona quidē recensuit, vbi scribit, Sunt autē hæc bona, morbum ipsum non difficulter ferre, ex facili spirare, dolorem sedatum esse, facile excreare. Qui-

bus omnibus enumeratis sic incipit de malis dicere. Mala verò his contraria sunt, si morbum non facile sustinet, si spiritus magnus, & frequens est, si dolor nō desinit, si sputum difficulter edit, si valde sitit, si corpus à calore inæqualiter affectū est. Hoc quidem initium est de malis signis prius institutæ ab eo disputationis, in qua sputa pro exemplo, sicuti dictum est, subiecit. Ergo, ait, quod in his feci idem agas in reliquis nullo signo prætermisso, sed sigillatim expensa cuiusque facultate, deinde illorum inter se contentionem facito.

Oportet autem perpetuò aduerrantes populares morbos protinus agnoscere, nec ignorare temporis anni constitutionem.

Ut nosse possis ventura ægris symptomata antè, quàm fiant, maxime

ximè conduit popularium morborum cognitio, non eorum modò, qui iam grassantur, sed qui etià grassaturi sunt. Est autem ipse breuibus sententiis cõplexus in Aphorismis, tum qui singuli anni temporibus frequentius nascuntur, tum quos vel præsens, vel præterita tempestas parit. Dixit enim vere frequentis esse affectus atræ bilis, & insanias, atque alia, quæ deinceps connumerauit, quæ & verno tempori propria sunt, atque aliis in temporibus oriuntur, si suam seruarint naturam. Quam quidem si non seruarint, aduentare dicit morbos alios præcedenti tépestati congruentes. Et eorum quidem, quinã postea nascituri sint, qui verò simul cū prima ipsa tempestate prodeāt, explicauit. De his quidem sic prodidit, qui postea oriuntur. Si hyems sicca septétrionales ventos habuit,

ver autem austros, & pluuias exhibet, & reliqua, quæ deinceps scripta sunt. De his autē, qui ipsa tempestate adhuc vigente excitātur, sic ait, Ex anni tēpestatibus, salubriores in totū sunt sicce quā pluiæ, & alia quæ deinceps ab eo scribuntur. Itaq; in Aphorismis quidē cōpendiosē populareis morbos persequutus est, libris autē Epidemiōn, de ipsis particulatim differuit. Quorum librorū quanta sit vtilitas, etsi quodammodo in his, quæ vniuersim scripta sunt videntur contineri, exponam in ipsis Epidemiōn cōmētariis, quos ego statim post istos aggrediar. Nunc totius præcognitionis argumentum breuiter proponā, de quo Hippocrates sermonem hoc loco facere instituit. Nam præter notas ipsorum morborum proprias, quas in hoc de præcognitione libro descripsit, habendam etiam

etiam cenſet rationem aëris ambiē-
tis. Pone enim apparuiſſe notas
quaſdam, ſi ita ratio morbi ferat,
profuſionis ſanguinis, eſſe verò &
tempus vernum, multò certè ma-
gis expectanda ſanguinis profuſio
eſt. Si verò præſens etiam tempeſtas
calida, humidâque eſt, & duorum
triûmve anni temporum conſtitu-
tiones generando ſanguini idoneæ
præceſſerint, fluxuri ſanguinis ſpē
multò adhuc firmiorem habemus.
Cæterùm quod dicimus de profu-
ſione ſanguinis, reliquis etiâ omni-
bus conuenit. Ac dictum ſatis eſſe
videbitur, ſi vnum exemplum de
futuris ſudoribus adduxero. Per
æſtus ſiccos, febres, vt plurimùm
ſine ſudore ſunt, ſi verò cùm æſtu
minutula pluuiâ decidit, ſudores
facilius eliciuntur. Itaque perſpi-
cum eſt, ſi præter alias notas, quæ
ſunt morbi propriæ venturum ſu-

dorem prodenteis, alia etiam à cœli statu testimonia accefferint, futuræ rei expectationem longè haberi certiozem.

Nec verò latere quenquam decet, sed certò tenendum est, & argumenta, & alias rerum notas, mala quidem, malum, bona verò, bonũ cum in omni anno, tum in omnibus anni temporibus designare.

Quæsitum est non modò à medicis, sed etiam à rhetoribus, quid inter τιμήριον, & σημεῖον interesset (quibus duobus nominibus vsus est hoc loco Hippocrates, nos autem argumenta, & notas vertimus) quæ quidem quæstio, ut alia quæpiam, non solùm ea, quæ significantur, inquirat, verùm etiam de rebus ipsis est. Nanque inveniendæ est gemina rerum natura,
ex

ex quibus Medici quidem præfagiunt, rhetores verò demonstrant, aut persuadent. Eorum quidē, quæ ad demonstrationem assumuntur, siue illa certam afferat scientiam, siue probabilis sit, vna quidem differentia est, alia necessaria esse, atq; ad ea alterum semper consequi, ex quibus propositio componitur, alia verò neq; necessario, neq; semper, sed vt plurimum concludere. Altera verò quòd quedam per empiricam obseruationem, quedā per consequutionem logicam, hoc est, demonstrationem, ostendūt. Hoc quidem est in ipsis rebus discriminē. His autem non omnes similiter nomina indiderunt, sed qui loquūtur disertius (alios enim lubens omitto) in prima quidem differentia id, quod perpetuò aliquid ostendit, *σημείον* nuncupari volunt, alterum verò *σημῶν* appellant. In secūda verò

rò, quod ab obseruatione est, συμῶν, quod autem per demonstrationem concludit, τεκμήριον. Ac quod nominibus quidem Græci hoc modò vtantur non solum Medicis conducit scire, sed etiam omnibus, quos ex arte decet Græcè loqui. Quòd autem eiusmodi rerum discrimen nouisse maximè, & ad demonstrandum, & ad præfagiendum expediat, arbitror omnibus esse perspicuū. At verò vtraque eandē semper habere vim, siue bonum significant, siue malum, iure videtur disquirendum. Ipse enim scripsit in Aphorismis, Morbos minus periculosos esse, qui magis cum natura, ætate, habitu corporis, anniq; tempore consentiunt, quàm qui nihil habent cū aliquo horum affinitatis. Quod sanè ab hoc non discrepat, quod modò dixit. Nanq; mala ait malū perpetuò designare, nec tamen aut æquè,

æquè, aut non æquè adiectum est in eo, quem citauimus Aphorismo. Neutrum autem in contrariā transit naturam, verū id magis, minúsque vtriq; eorum inesse dicit pro ratione naturæ, & ætatis, atq; aliorum omnium, quæ recensuit. Itaq; non videtur hac in re Hippocrates sibi contrarius esse. At eo loco magis secū pugnare videatur, vbi scribit, non esse admodum his fidendū, quæ morbum sine ratione leuiorē exhibent, nec valdè metuenda mala, quæ præter rationē oborta sunt. Horum enim pleraq; sunt incerta, nec permanere, diūq; perseuerare solita. Et eam quidē ob causam videtur hāc, quam nunc explicamus, in Prognostico inseruisse sententiam. Nanq; symptomata & ex malis quodammodo fiunt bona, & ex bonis, mala. Signa verò nunquā in contrariam naturā vertuntur, sed
maio

maioris, minorisq; mali, aut boni testimonia sunt. Nec tamen quod nunc bonum est, postea malum erit, aut quod nunc malum, postea bonum. Ergo quæ in vrinis mala esse signa docuit, nunquam bona euadent, vti nec bona fient vnquam mala. Sic quæ sputa, aut alui excrementa bona, vel mala esse dixit, nunquam in contrarium degenerant. Ad eundem modum nec quas notas in facie descripsit ex colore, aut tumore, aut figura, nec quæ dixit de iacentium habitu, nec quæ de liuore & nigredine partis, aut villo alio eiusmodi affectu. Cuncta enim vim propriam retinent, non parem quidem magnitudine (quippe dictum antè fuit illa intendi, atq; remitti) sed eandem genere. Nanque nihil quod bonum sit, in malorum genus migrat, nec horum quicquam in bonorum genus desciscit, si
modo

modo propriæ distinctiones in diiudicando adhibeantur. Verùm non sic habet in symptomatis. Nā plerique & magna cum difficultate spirant, & infaniunt, & præcordiorum contractionem sentiunt, & splendores cernere se putant, & atra quædam oculis observari per crisim. Adhæc cordis dolor corripit, labrum inferius crebro agitur motu, parotides, aut alij quidam abscessus proueniunt. Hæc enim omnia partim, vt dictum est, vis ipsa, ratioq; crisis producit, partim verò incrementibus morbis succedere videntur. Quare haud absurdè id quoque dictum ab illo fuit, Quæ iudicandi vi prædita, non iudicant, alia mortem, alia difficilem crisim minari. Verùm hæc omnia cum aliis quibusdam in libris, tum in his, quos de Crisibus scripsimus

tam

tam sunt apertè à nobis explicata, ut iam nihil ad præcognitionem deesse videatur. Quamobrè, quod ego semper consilium do, nunc etià dare non pigebit. In primis quidem potissimùmq; ediscendis medicæ artis operibus studium impendendum esse cenfeo, alias verò eiusmodi de voce & significatiõe quæstiones, quæq; logicam habent contemplationem, postremo & magno in otio tractāda. Quemadmodum hoc etiam loco facimus de nominum *πικμύριον* atq; *σημείον* significatione. Cùm enim quicquid ad artē videtur conducere exposuerim, aliam nunc à priore adferam istorū interpretationem. Est autem eiusmodi. In symptomatis quæ vim habent iudicandi, licet aliquando τοῦ σημείου nomen damnare, verùm τὸ πικμύριον non licet. Nam illa tantummodò à Græcis *σημεῖα* simul, &

τελευτία vocantur, ex quibus salus ægri, aut pernicies certa est. Quæ si quis vno nomine complecti velit, dicet esse facultatū, quibus corpus gubernatur testimonia, quàm imbecillæ sint, aut robustæ, inter quæ etiam cruditatis, coctionisq; signa continentur. At nulla symptomata, quæ iudicandi vim possidēt, tali prædita sunt natura, sed futuram quidem crīsim per excretionem, vel abscessum ostendunt, & præterea excretionis, vel abscessus speciem, veluti sanguinis profusionem, aut vomitus, aut parotidas. An verò bona crīsis erit, an mala, fieri non potest, vt per hæc signa intelligas. Nanq; crīses eiusmodi bonum æquè ac malum exitum consequuntur. Verùm enim verò certissimam diiudicandi rationē nos docuit, nō ex quibusdam symptomatibus, sed notis, atq; argumentis. Cō-

coctio enim, inquit, citò futuram
 crifim, & tuta valetudinem polli-
 cetur, Cruda verò, atque incocta,
 quæq; in malos verfa funt abſcef-
 ſus, aut nullam, aut ſeram crifim,
 vel dolores, vel mortem vel eorum
 recidiuas minitantur. Itaque fore
 quidẽ crifim ex iudicantibus ſym-
 ptomatis, quæ etiam *σημεία κρισιμα*,
 hoc eſt iudicantes notas licet ap-
 pellare, præſciri poteſt, an verò be-
 nè, an malè cedet, ex his, quæ con-
 cocta ſunt, ſumenda cognitio eſt.
 Sed hæc rurfus futuram crifim nõ
 produnt, ſalutis autem, aut interi-
 tus documenta præbent. Iſta qui-
 dem eſt præter ſupradictas nomi-
 num interpretatio, vnà cū iis, quæ
 ad artem cōducunt explicata. Nec
 verò te lateat notas etiam vim iudi-
 candi habentes genere ſymptoma-
 ta eſſe, quæ futuras excretiones, aut
 abſceſſus denunciant. Hæc autem
 cauſæ

causæ quidem primùm sunt abigendi morbi, aut exoluendarum virium, per accidēs verò etiam inter signa censentur.

Nam & in Africa, & Delo, & Scythia, quas antè descripsimus notæ minimè fallaces deprehenduntur.

Dicens de regionibus non est usus ea, qua solet breuitate. Nam si priori sententiæ duas modò syllabas adiecisset, non fuisset necesse hanc adscribere. Ego verò illas addam, quò planè intelligatis qualis fuisset oratio. Nec verò latere quæquam debet, sed certò tenendū est, & argumenta, & rerum notas, mala quidem malum, bona verò bonū cū in omni anno, tū in omnibus anni temporibus, tum regionibus designare. Cui sententiæ inferēs regionum nomen, superflua esse pro-

posita nunc verba tibi apertè ostēdi. Hæc enim non aliud docent, quàm vtraq; signa tā bona, quàm mala aliquid sui simile indicare, in omni regione siue calida, siue frīgida, siue temperata sit. Africā enim, tanquàm calidam, Scythiam, vt frigidam, Delum pro temperata, & inter vtramque media exempli causa adduxit.

Nec est quidem dubitandū, quin his in regionibus perfacile sit quāplurima certò prædicere, si quis ipsas didicerit, & rectè iudicare ratiocinariq; nouerit.

Quod nos prius quodam loco diximus, prout oratio postulare videbatur, id nunc Hippocrates ipse adscripsit, Qui rectè calluerit signorum vires, si non perpetuò possit futura certò prælagire, multa tamen sæpius vera dicturū esse, quàm
secus

secus eueniat, atque prædixerit. Qua quidem in re alter alteri præ-
 sagiendo excellit. Quippè nunquā
errare, supra hominem est, rarissi-
 mē autem solius est artificis. Sed in
 hoc quidem magna etiā est diuer-
 sitas. Nam qui vigesima modò præ-
 dictione aberrat, non parum illi
 præstat, qui decima quaque semel
 fallitur, atq; is rursus illi ipsi, qui
 centesima quaq; semel dūtaxat, de-
 cipitur, quemadmodum & hic rur-
 sus ab illo vincitur, qui ducentesi-
 ma. Itaq; non rectē videntur Empi-
 rici nos percontari, Ecquod tandē
 theorema magna ex parte verum,
 rationis accessione firmum, perpe-
 tuūmq; effecimus. Quod cū ostē-
 dere non possimus, sibi videntur
 conuicisse adiectam frustra à nobis
 fuisse rationem. Nos enim quanuis
 non perpetuò, sæpius tamen quàm
 illi, vt futura præfagiēdo, sic ægros

curando, finem artis consequimur.

Nullum verò morbi nomen desiderari potest, de quo non sit hoc libro dictum. Omnes enim qui antè dictis temporibus iudicantur, his signis cognosces.

Hoc mihi videtur extremo libro adiecisse propterea, quòd in isto de morbis acutis, atque alijs, qui ab ipsis nascuntur se differuisse professus est. Itaque memor præteraque signa tam bona, quàm mala simpliciter à se proposita fuisse, ut morbis omnibus communia: pauca autem certis quibusdam morbis assignata, id nobis reuocavit in memoriam: simulque addidit nullum prorsus prætermis-
fuis

fuisse. Quod fortè nobis falsum esse videatur, Cum nonnullos quidem ipse nominatim expresse- rit, alios autem minimè. Hoc enim non temere, nec nullam ob causam sic factum ab eo fuisse declarat. Nam quia morbi quidam præter cæteros peculiarem disciplinam postulare videbatur, ideò mentionem illorum nominatim fecit. alij verò omnes quorum nomina tacuit, sub communibus signis comprehenduntur. Et ne longè abeas, quæ primùm ab eo depicta est mortifera, vt vocant, facies, in omni morbo acuto rectè dicitur pernicio- sa esse. Æquè verò & omnia, quæ scripta sunt de iacentium ha- bitu: de respiratione, de somno, de vigilia, & alijs, quæ passim omni- bus in morbis accidunt, qui antè dictis temporibus iudicantur. Ne-

que enim de longis morbis scriptus ab eo liber est, sed, quemadmodum ipse dixit, acutis, & qui ab his prodeunt. Quorum spatia ipse quoque explicauit: nonnullis quidem extremum diem vigesimum, alijs verò quadragessimum, aut sexagesimum, præscribens.

*

FINIS.

INDEX RERUM

ET VERBORVM QVÆ

hoc in opere digna notatu vi-

sa sunt: ex Vigilijs Pe-

tri Toleti medici

Lugdunensis.

*

A

ET AS omnis suum habet fa-
miliarem humorem. pa-
gina 331. & 332

Aeris ratio habenda. 361

Annus integris diebus non
numeratur. 282. & 283

Acutus & peracutus ab Hippocrate dicun-
tur. 300

Auris dolor acutus cum febre qualis. 309

Angina quando sæuissima. 313

Anginæ differentia altera. 315

A quo humore angina. 318

Abscessus frigidi requirunt vires robustas.

325

A 5

I N D E X.

Abfcessibus qui sunt magis obnoxij.	325
Ante vigesimum morbi non sunt longi.	325
Abfcessus quando magis excitantur.	335
A sola inedia facies Hippocratica accidit.	49
Abfcessuum articularum causa.	256
Abfcessus malus aut bonus quomodo cognoscitur.	247
Acuti & longi quomodo terminentur.	249
Acuti quot diebus iudicentur.	98
Acutus nasus quis sit.	37
Admirandum & diuinum Galeno differunt.	26
Archigenes plura ænigmata cōscripsit.	354
Æger vt sani cubans, probatur.	72
Æger sine reuerentia natura pudibundus, malum.	74
Alter alteri quomodo præstet.	373
Aluus tam profluuiio quàm medicamento exoluitur.	68
Aqua inter cutem à iecinore quibus notis à reliquis distinguatur.	141
Aqua omnis inter cutem ex acuto morbo mala.	132
Alimentum in ventriculo & iecinore concoquitur.	127
Aquosa vrina pueri, lethalis.	186
Aures sine carne sunt.	38
	Bilen

I N D E X.

B

B ilem quando æger est vomiturus.	335
Bona quædam meliora censentur, & mala quædam peiora.	169
Bonorum & malorum signorum repêritio.	398
Bilis pallida in corpore sano nascitur.	199
Bonitas bifariam pronuntiatur.	280
Breuitas antiqua quæ fuerit.	163

C

C onsideranda sunt verba quando pronuncientur.	351
Capitis dolor cum febre quid præfagiat.	306. & 307
Contentio artem non iuuat, sed temporis iacturam facit.	299
Caro facilius afficitur quàm cutis.	39
Causæ dierum decretoriorum ab Hippocrate non ignorantur.	26
Certitudo prædicendi maiorem fiduciam ægroto de medico facit.	5
Certa iudicandi ratio non ex symptomatibus, sed notis.	369
Color in nigrum mutatus, omnium pessimus.	39
Cerebrum à septo transuerso ore ventriculi affi	

I N D E X.

li afficitur.	116
Coriacea omnia exsiccata conuellantur.	
38.	
Constitutio aëris non venit ignoranda pro pter morbos populares.	29
Crisibus seruantur & intereunt.	277
Crisis nomen vnde.	271
Critici dies vnde vocentur.	272
Concoctiones in morbo quid pollicentur.	
253	
Connexio dierum quid.	273
Consuetudo bonitatem addit.	155
Colliquatio multa glutinosa excrementa parit.	170
Cito excreare quid.	200
Colores humorum vnde.	208
Cor subuersum qualiter intelligitur.	338
Crassorum concoctio quomodo vocetur.	
324	

D

D E prominente oculo Galeni prognos- ticum.	355
Decliuus ad pedes delabens, malum.	73
De decubitu ægrorum.	69
Delirium vnde fit.	155
Decubitus ægri ad latus optimus.	149
Decubitus in ventrem à natura.	355
Deb	

I N D E X.

Debet præuidere medicus si quid in mor- bis diuinum insit.	8
Diurni acutis oppositi.	98
Dignotio quid sit.	31
Distillatio & grando differunt.	212
Dolor perseuerans quid polliceatur.	221
Dentium stridor vnde.	81
Digitum cur in hectica calent.	239
Dolor respirandi difficultatem facit.	266
Diurni morbi sola diurnitate curti- mendi.	96
Duplex acutorum differentia.	96
Dolor vires soluit.	118
Decimus septimus dies est contemplandus.	
327	
Decimus non iudicat.	340
Dierum criticorum plures differentie.	
302	

E

E pidemiõn libri post hunc debent enar- rari.	30
Ex contrariis contraria intelliguntur.	157
Excrementorum signa.	156
Excretio cumulate facta.	160
Excrementa periculosa quæ.	170
Expirans difficulter facile delirat.	258
Fau	

I N D E X.

F

F Auces ulceratæ cum febre, malum.	
312	
Flaua bilis & vitellina, idem.	196
Flatus exiens qualis.	171
Figuræ extremæ quæ sunt.	72
Fistulæ propriè dictæ quæ.	245
Fœtida vrina mortifera.	187
Febres quando reuertuntur.	322
Febres lōgas & salubres quid sequatur.	322
Febres quare longæ.	323
Febres inconstantes quare fiant.	330
Futurorum symptomatum cognitio.	354

G

G Alenus vindicat Hippocratem à redar- gutione.	374
Galenus contextum Hippocratis non pro- bat.	162
Galenus cur in libros Hippocratis cōmen- tarios scripsit.	270
Galenus neque epilepsiam, neque amorem diuinos morbos putat.	24
Galenus à multis scrupis in legendo Hip- pocrate nos liberat.	354
Galenus multa in libris epidemion polli- cetur.	360
	Gale

I N D E X.

Galenī gloria.	356
Gurgulionem ferro tangere periculofum.	320
Gurgulionis diffecti periculum.	321

H

H æcticus à cibis plus calet.	237
Hians os in fomno, malum.	77
Herophilus multa fophiftica de prædictio- ne & præcognitione dixit.	16
Hippocrates à contradictione excufatur.	64
Hippocrates nullo in libro morbi caufam ad deos retulit.	24
Hypochondrium quando inequaliter affe- ctum.	106
Horror bilem fæpe prouocat.	339
Humore melancholico qui fcarent.	334

I

I n qua ætate fanguinis profluuium ma- gis expectandum eft.	117
In morbo lethali quomodo vlcus ficcum fiat.	86
Infania vnde in morbo.	92
Interpretationis fcopus quis.	186
Id eft multo deterius quod magis à natura- li for	

I N D E X.

li forma recessit.	35
In recenti morbo subita macies lethalis est.	40
In morbo pituitoso & plethorico facies tam deformis non contigit.	44
Ille plures sanat cui ægri magis parent.	6
Inepte rem aliquis commendat, cuius cognitionem non nouit, nec docuit.	28
Incurfus interpretatio.	282
Intermittētium accessiones, continuarum verò dies numeramus.	290
Iudicia quomodo contingant.	287
Iuniores facilius in febrem & furorem decidunt.	311

L

L Abrum inferius quare ante vomitum mouetur.	338
Leniter expuere quid.	200
Liquidæ deiectiones quomodo fiant.	160
Liuiditas quale signum.	151
Lumbricorum reiectio qualis.	165

M

M Ala quæ non sunt metuenda.	365
Manuum gestus obseruandi.	87
Musculi præcordiorum obsessi phlegmone	mor

I N D E X.

mortem non adferunt.	113
Media quæ dicuntur in ægroto.	224
Mixtum quid.	196
Morbi omnes pulmonis mali quos sternu- tamenta præcefferunt.	211
Medicus interrogans vt præcognoscat, ab audientibus laudatur.	53
Minus est periculi à causa externa faciem contabuiffe, quàm à morbi malignita- te.	53
Morbi acuti qui ita imperfectè iudicantur, in plures morbos, & eosdem diuturnos, degenerant.	97
Medicus cauillis non debet distineri, sed ra- tionem inire potius qua prædicens fu- tura sæpe vera dicit, & rarò falsa.	19
Melancholici humoris gemina origo.	328
Morbus quare in quartanam mutetur.	329
Mundus quid significet Græcè.	291
Mensium singulorum mutationes animad- uertendæ.	289

N

N atura plures strident.	335
Nasus quas tantùm partes carnosas ha- beat.	36
Nigror partis vnde.	152
Nubes quæ effertur in vrinis, alba quidem bona, nigra verò mala.	184
Nullus est pulsus amatorius.	51

B

I N D E X.

Nomen prouidentia ^z curā & sollicitudinem videtur hic exprimere.	10
Nunquam errare supra hominem.	373
Nihil hoc libro desiderabitur.	374
Non de longis, sed acutis hæc scripsit Hippocrates.	375

O

O culis apertis plures natura dormiūt.	355
Octogesimus visus est iudicare.	286
Oculus alter minor quàm natura factus sit symptoma mortiferum ostendit.	59
Oculi à quibus causis excauentur.	37
Ob eximiam prudentiam plures à delirio releuantur.	91
Omnis crisis cum euacuatione aut abscessu fit.	272
Oedema, tumor vertitur.	III

P

P artus dies erit tibi primus febris.	296
Partes affectæ cum sanis aliorum non comparantur, sed eius ipsius, qui morbo est correptus.	32
Præcognitio non est futuri tantum, sed rerum secundū tria tempora prædictio.	14
Præcognitio verbum, infinitas prope habet apud Græcos significariones.	10
Prouidentia pro præcognitione dicitur.	3
Prognostico narrationi ægrotorum addimus	

I N D E X.

mus quæ prætermittunt per incuriam.	6
Prodicus Sophista quare odium doctorum in se concitauit.	20
Profunda suspiria quid significant.	93
Prognostica contemplatio in quæ capita diuisa.	148
Præcordia quando se bene habent.	105
Peritus ab imperito pio differt.	289
Prælagire quid doceat.	303
Phlegmone dolorificus tumor Hippocrati.	111
Phlogosis & phlegmone sola, idem.	112
Pulsus in præcordiis quomodo intelligendus.	107
Peripneumonia permutata in abscessum, circa aures sanatur.	244
Pueri plurimum morbis vesicæ infestantur.	264
Purum quid.	196
Pueri quando cōuulsione corripiuntur.	345
Puer lactans quare spasmo concitetur.	346

Q Vartanarū iudicia non numero dierum sed circuituum exercemus	291
Qui inuiti illachrymant.	344
Quando stridor mortem, quando delirium significat.	85
Quæ negligenter & in ocio tractanda.	368
Quæ vires exoluant.	65

I N D E X.

Quale sit iudiciũ pulsus in præcordiis.	107
Quid per internas partes intelligitur.	112
Quidam delirant prima parte cerebri læsa, illæso iudicio.	91
Quid sit periculi in morbo crudo longo.	186
Quæ sit facies optima.	32
Quare facies in ægro multum immutata videatur.	36
Qui morbi minus periculosi.	41
Quis morbus periculosus sit.	42
Quibus notis peruigil deprehenditur.	48
Quales sint febres eorum qui facie sunt tã deformi.	50
Quando oculorum imbecillitas est mortifera, quando verò non.	58
Quid sit album oculorum.	59
Qui sint oculi sublimes, & quid designent.	61
Quid sit morbos acutos quatuordecim diebus iudicari.	99
Qui sudores deteriores.	101
Quid prætermittant narrare ægroti.	6
Quid bonus medicus & nauta efficiant.	7
Qui minus in prognostico aberrat, præstat illi qui plus aberrauit: minus is qui semel quàm qui bis.	20
Quid sit diuinum in morbis.	23
Quid sit diuini præcognitionem habere ab Hipp	

I N D E X.

Hippocrate.	28
Quibus sanguis, quibúſve ſuppuratio acci- dit.	308
R	
R egio morbo laborantis quale excre- mentum.	165
Regiones contrarias proponit.	371
Rhetoris & Medici diſcrimen.	362. & 363
S	
S anguinis fluxus quando expectāduſ.	361
Senes minus apti ad abſceſſus.	328
Senioris nomen qualiter uſurpandum.	328
Sermones inutiles medicorum arguit Ga- lenus.	305. & 306
Signa lethalia ex palpebris.	68
Signum pernicioſum teſtimonio aliorum confirmatur.	69
Supinus iacens, malum.	73
Stridere dentibus portendit infaniam & mortem.	81
Spirandi facilitas quam vim habeat	95
Sudores frigidi peſſimi.	102
Sudores plures, vel contrā, quando.	362
Septum tranſuerſum quare delirium ſuſci- ter.	108
Sanguinis fluxio è directo cōmendatur.	115
Sanguinis è nare fluxuri notæ.	116
Somni indicia.	154
Somnus dolore ceſſat.	156

I N D E X.

Summa signorum ex Hippocrate.	362
Scribere magis est facile quàm ratiocinari.	22
Si ab effectu animi enascatur morbus, antecedens causa erit.	25
Sola tempora ex vniuerso capite musculos habent, reliquum omne caput carne prorsus caret.	38
Sudores laudabiles qui dicantur.	99
Sedimenta vrinarum quæ pessima.	180
Sputum spumosum & pallidum quale.	207
Spuma quibus constet.	208
Sputum cum sanguine quale.	214
Sputa dolorem leuantia, optima.	218
Salutare & mortiferum quò dicitur.	225
Salutaria signa quæ sunt.	227
Sudores frequenter ob imbecillitatem vrium oriuntur.	138
Sputum quare non reiiçitur.	138
Symptomatum & signorum discrimen.	365
Syncerum quid.	248
Septimus circuitus dierum reliquis valentior est.	273
Sextus quare malus iudex.	276
Signum vnum malum à multis salutaribus vincitur.	348
Signa in contrarium non degenerant.	366
Signa quomodo symptomata sunt.	370

T

T Enuiiores humores quàm aptissimi
vac

I N D E X.

vacuationi:crudi & craffi non.	324
Tenfio hypochōdrij citra phlegmonē.	106
Thorax membrana in finus duos difcingitur.	235
Tumor hypochondriorum durus & dolorificus qualis.	111
Tumor dextræ deterior eft finiftræ.	112
Tumores doloris expertes minus periculofi.	117
Tria funt virtutum genera.	147
Tribus de caufis præcognitio medico eft vilis.	4
Triftitia fub vigilia comprehenfa eft ab Hippocrate.	45
Tremores inftrumētorum à ficcitate prorfus incurabiles.	62
Tertium fudoris ordinē ponit Galenus.	101
Tertius dies inter críticos.	281
Tertius iudicat.	341

V

V Ere atræ bilis frequentes effe affectus.	354
Verfus Arati de Luna.	18
Vnde facies tam deformis.	43
Vnde aliquando pulfus inequales ægris.	52
Vnde fæpiffime alba oculorū rubefcant.	59
Venæ oculorum vnde rubeant, aut nigræ aut liuidæ fiant.	60
Vlcus æruginoſum vnde.	86

I N D E X.

Visio corrupta vnde.	90
Virtutis imbecillæ maximū argumētū.	150
Venter inferior quis.	157
Venter ab omnibus partibus corporis recipit.	159
Vrinæ bonæ indicia.	174
Vomitiones à malis symptomatis liberāt.	354
Vrina non minus concoctionem ostendit quàm quæ è ventre prodeunt.	175
Vrina sine sedimine quibus contingit.	177
Vrina quæ securitatem pollicetur qualis est.	178
Vngues adunci quare fiant.	239
Vomicæ quibus notis breues aut longè deprehenduntur.	242
Vesica dura cum dolore, malum.	264
Vesicæ signa lethalia.	267
Vigessimus dies quare indicat.	272
Vigessimus dies quot quaternionum.	275
Vrina indicium de morbis sine febre non præbet.	179
Vrina subrubra quid significet.	180
Vrina rufa & tenuis, cruda.	185
Vomitūs liuidus qualis.	200
Vomicæ pro ratione humoris durant.	231
Vigessimus dies iustus finis acutorum.	301
Vulgus medicorum à bonis signis etiam terretur.	353

F I N I S.